

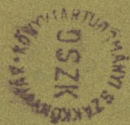
P 4.000/2

Térképtár

KÖNYVTÁROS

TIZENHATODIK ÉVFOLYAM / 1966 FEBRUÁR

2

*A lakosság több mint 100 000 Ft értékű társadalmi munkával járult hozzá a közel-
múltban felavatott balfi (Győr-Sopron m.) művelődési otthon építéséhez. Az épületben
színházterem, könyvtár és klubszoba található (MTI Foto — Hadas János felv.)*

TARTALOM

A tudományos és szakkönyvtárügy fejlesztésének főbb célkitűzései a 3. ötéves tervidőszakban	59
Szekeres Pál 1904—1965. (Katona Jenő)	64
A Magyar Könyvtárosok Egyesületének tevékenysége 1965-ben (dr. Székely Sándor)	65
KISS GY. JÁNOS: Egy népi ellenőrzési vizsgálat tanulságai	66
Az 1965. évi könyvtártudományi pályázat eredménye (F. G.)	69
Továbbképzés	
A politikai irodalom a községi könyvtárban (Verseghy György)	70
DR. TOMBOR TIBOR: A nemzeti könyvtár új otthonának tervezési és építési munkái	74
DR. MÓRA LÁSZLÓ: Látogatás a Pozsonyi Egyetemi Könyvtárban	78
A Könyvtártudományi és Módszertani Központ tevékenységéről (S. I.)	81
(AGH ISTVAN) Mi indít egy munkást arra, hogy könyvtáros legyen?	83
Kis bibliográfiák I—VIII.	
A „két kultúra” és a korszerű műveltség vitája	
Tudományos-fantasztikus regények	
A nyelvművelés időszerű irodalma	
Allattenyésztők téli könyvespolca	
A tv színházi műsorához ajánljuk	
Könyvek a kézimunkázó asszonyok számára	
Könyvtárosok írják (Adonyi Máté György, Bányai Mária)	85
A Bács megyei kohó- és gépipari üzemek ankétja (Végh Lászlóné)	86
Hírek	88
TÁJÉKOZTATÓ	
SZAPPANOS BALÁZS: A „két kultúra” problémája költészetünkben	89
A mezőgazdasági könyvek olvasása Szabolcs-Szatmár megyében (Bozóky Éva)	92
450 éve született az első bibliográfia megalkotója, Konrad Gesner (Vértessy Miklós)	95
Beszélgetés Takács Imrével (Könczöl Imre)	97
A Könyvtáros cikke nyomán újra egyesült Eötvös József könyvtári hagyatéka (L. S.)	100
DEVECSERI GÁBOR: A magyar írók egykori könyvtára	101
Könyvekről	
A tudományos-fantasztikus regény (Darázs Endre)	103
GOETHE: Költészet és valóság (Katona Jenő)	105
HEINRICH BÖLL: Doktor Murke összegyűjtött hallgatásai (Lékay Ottó)	106
Kézikönyvtár	
Unger Tamás—Szabolcs Ottó: Magyarország története (Birkás Géza)	108
Kertészek kézikönyve (Ordódy Mária)	109
Könyvtári szakirodalom	
Az Országos Pedagógiai Könyvtár évkönyve 1963—1964 (Papp István)	110
Csoportos foglalkozások és kiállítások a gyermekkönyvtárakban (Stenger Katalin)	111
Könyvtári kiadványok	112

ИЗ СОДЕРЖАНИЯ

Основные цели развития научных и отраслевых библиотек в период третьего пятилетнего плана (59);
Деятельность Общества венгерских библиотекарей в 1965 г. (Д-р СЕКЕЙ Шандор) (65);
Итоги конкурса по библиотекведению в 1965 г. (69);
Повышение квалификации сельских библиотекарей: Политическая литература в сельских библиотеках (ВЕРШЕГИ Дердь) (70);

Д-р **ТОМБОР Тибор**: Работа по планированию и построению нового здания государственной библиотеки Венгрии (74);

О деятельности Центра библиотекведения и Методической работы библиотек (81);

Читаемость сельскохозяйственных книг в комитате Сабольч-Сатмар (БОЗОКИ Эва) (92).

FROM THE CONTENTS

Principal aims of the development of scientific and special libraries in the period of the third five-years plan (59);

Activity of the Association of Hungarian Librarians in 1965 (Sándor Székely) (65);

Results of the library science papers competition in 1965. (69);

Continuation course for village librarians: Political literature in village libraries (György Verseghy) (70);

Tibor Tombor: Progress in planning and building the new National library (74);

On the activity of the Centre for Library Science and Methodology (81);

Reading of agricultural book in Szabolcs-Szatmár county (Éva Bozóky) (92).

AUS DEM INHALT

Die Hauptzielsetzungen der Entwicklung des Wissenschaftlichen und Fachbibliothekswesens in der Periode des dritten Fünfjahresplanes (59);

Über die Tätigkeit des Vereins Ungarischer Bibliothekare im Jahre 1965 (dr. Sándor Székely) (65);

Die Ergebnisse des bibliothekswissenschaftlichen Konkurses von 1965 (69);

Weiterbildung der Gemeindebibliothekare: Politische Literatur in den Gemeindebibliotheken (György Verseghy) (70);

Dr. Tibor Tombor: Planungs- und Bauarbeiten des neuen Heimes der Ungarischen Nationalbibliothek (74);

Über die Tätigkeit der Zentralstelle für Bibliothekswissenschaft und Methodik (81);

Das Lesen von landwirtschaftlichen Fachbüchern im Komitat Szabolcs-Szatmár (Éva Bozóky) (92).

CIKKEINK SZERZŐI

Agh István, a Népművelési Intézet könyvtárának munkatársa; *Bozóky Éva*, a Könyvtáros rovatvezetője; *Devecseri Gábor* író; *Katona Jenő*, a Könyvtáros főszerkesztője; *Kiss Gy. János*, a Népszava munkatársa; *Könczöl Imre*, a Várpalotai Városi Könyvtár vezetője; *dr. Móra László*, a Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának osztályvezetője; *Szap-*

panos Balázs, a Tankönyvkiadó lektora; *dr. Tombor Tibor*, az Országos Széchényi Könyvtár osztályvezetője; *Végh Lászlóné*, a KGM Műszaki Tudományos Tájékoztató Intézet szakkönyvtárának vezetője; *Verseghy György*, a Művelődésügyi Minisztérium könyvtárosztályának munkatársa; *Vértessy Miklós*, az Egyetemi Könyvtár osztályvezetője.

KÖNYVTÁROS

A MŰVELŐDÉSÜGYI
MINISZTERIUM LAPJA

Szerkesztő bizottság: Barabási Rezső, Ebergényi Tibor, Gönczi Imre, Karácsonyi Jánosné, Katona Jenő (főszerkesztő), Kellner Béla, Kisfaludi Sándor, Kiss István, Kiss Jenő, Kondor Istvánné, Kóhalmi Béla, Páldy Róbert (szerkesztő), Sallai István, Szekerés Pál, Tóth Ferenc. — Kiadja a Lapkiadó Vállalat. Felelős kiadó: Sala Sándor. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Lenin körút 9/11. Telefon: 221-293. Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a Posta Központi Hírlap Irodánál, Bp., V., József nádor tér 1. Előfizetési díj: ¼ évre 12 forint. Egyéni előfizetés a 61.238, közületi előfizetés a 61.066, vagy átutalás a MNB 8. sz. fiókjánál vezetett folyószámlára.

A tudományos és szakkönyvtárügy fejlesztésének főbb célkitűzései a 3. ötéves tervidőszakban

(Tervezet)*

I.

1964 végén 1505 statisztikailag nyilvántartott tudományos és szakkönyvtár működött az országban. Állományuk meghaladta a 27 millió egységet. 1964-ben több mint 2,8 millió alkalommal vették igénybe az olvasók e könyvtárak állományát; helyben olvasással és kölcsönzés útján 8 milliónál több könyvtári egységet használtak. Állománygyarapításra több mint 77 millió forintot fordítottak a könyvtárak. Állományuk 1961-hez képest mintegy 15 százalékkal nőtt, az állománygyarapításra fordított összeg 30 százalékos emelkedést mutatott; a helybenolvasott dokumentumok száma ugyanezen idő alatt 5 százalékkal, a kölcsönzött kiadványoké 25 százalékkal nőtt. A könyvtárakban 4571 fő dolgozott, közülük 3849 látott el könyvtárosi szakfeladatot; a főfoglalkozású könyvtárosok száma 1969 volt. A nemzeti könyvtár, az általános gyűjtőkörű, valamint az országos jellegű tudományos szakkönyvtárak állománya valamennyi tudományos és szakkönyvtár állományának 65%-át tette ki. Az összes tudományos és szakkönyvtár állományának csaknem 78 százaléka Budapestre koncentráldott.

A statisztikailag nyilvántartott tudományos és szakkönyvtárak 12 hálózatban szervezve működnek, néhány nagy könyvtár hálózaton kívül fejt ki tevékenységet.

II.

Általános alapelvek

1. A tudományos és szakkönyvtárak tevékenységét még szorosabban össze kell hangolni a szolgáltatásokkal ellátandó tudományterületek (népgazdasági ágak) soron levő és távlati feladataival. A tudományos és szakkönyvtári munka tartalmát, a könyvtári szolgáltatások jellegét az egyes szakterületek sajátos feladatai által meghatározott követelmények szabják meg. A tudományos és szakkönyvtári tevékenység eredményességének mércéje: az ellátandó szakterület feladatainak megvalósításában való közreműködés foka.

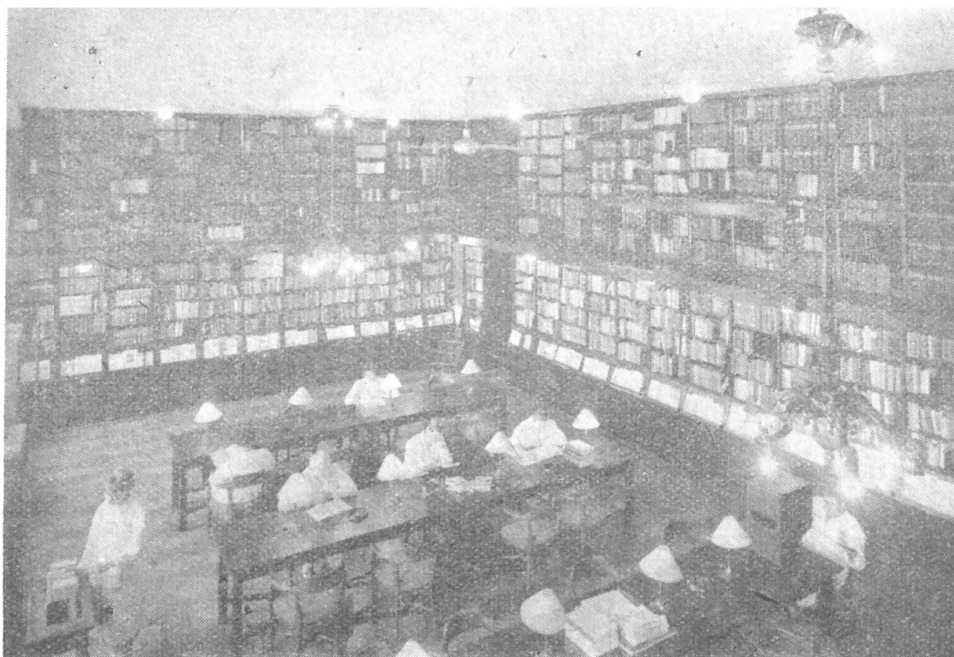
2. A tudományok differenciálódásának és integrálódásának folyamatát a tudományos és szakkönyvtárak fejlődésének is nyomon kell követnie. Ez az országos szakkönyvtári munkamegosztás és a hálózatközi együttműködés továbbfejlesztését kívánja meg. Valamennyi országos nagy könyvtárnak — beleértve az általános gyűjtőkörű országos jellegű tudományos könyvtárakat is — részt kell vennie az országos szakkönyvtári munkamegosztásban. Be kell vonni ebbe a megfelelő feltételekkel rendelkező intézményi (vállalati) könyvtárakat is. Az országos munkamegosztásból eredő feladatok ellátását a könyvtáraknak elsődleges feladataikkal összhangban kell megoldaniok.

3. A tudományos és szakkönyvtárak tevékenységében egyre nagyobb szerephez jut a szakirodalmi tájékoztatási funkció. El kell érni, hogy e funkció fejlesztésével még közelebbi módon szolgálja a tudományos és szakkönyvtári tevékenység a szakirodalmi tájékoztatást igénylő szakterületeket.

Országos rendezést igénylő kérdések

1. A harmadik ötéves tervidőszakban befejeződik az országos gyűjtőköri elhatárolások munkája. A gyűjtőköri rendezés az érvényben levő szabályozás továbbfejlesztésével történik. Célja, hogy valamennyi termelési, tudományos és kulturális tevékenységnek szakkönyvtári bázis álljon rendelkezésére. Meg kell állapítani a szakkönyvtári bázissal még nem rendelkező szakterületeket, az érintett szervekkel egyetértésben ki kell jelölni az e szakterületek irodalmát gyűjtő könyvtárakat és gondos-

* Készült a Művelődésügyi Minisztérium könyvtárosztályán.

A negyven éves Országos Közegészségügyi Intézet könyvtára (MTI Foto — Fényes Tamás felv.)

codni kell arról, hogy a szakkönyvtári bázisokat az azonos — vagy érintkező — feladatkörű, egymással tervszerűen kooperáló könyvtárak együttese biztosítsa. Az együttműködés hálózaton belüli és hálózatközi keretekben oldandó meg. Célja: egy-egy tudományterület szakirodalmának nagyobb mélységben történő, egyeztetett gyűjtése, a felesleges párhuzamosságok kiküszöbölése; a társadalmi szükségleteknek az adott lehetőségeken belüli optimális kielégítése — a gazdaságosság követelményeinek megfelelően. Az országos gyűjtőköri rendezés keretében és azzal összhangban ki kell dolgozni, illetőleg tovább kell fejleszteni az egyes könyvtárak és hálózatok részletes belső gyűjtőköri szabályozásait.

2. Ki kell dolgozni a szakmailag legstingósebb és a leggazdaságosabban központi-
lag megoldható szolgáltatások programját.

3. Meg kell állapítani a könyvtárak technikai fejlesztésére vonatkozó irányelveket. A technikai berendezések fejlesztését a központi szolgáltatások programjával összhangban kell megvalósítani.

4. Meg kell állapítani a könyvtári tevékenység hatékonyságának vizsgálatára alkalmas módszereket, s fokozatosan be kell vezetni azokat. Tovább kell fejleszteni a tudományos és szakkönyvtárak helyzetének és tevékenységének legjellemzőbb vonásait tükröző statisztikai adatszolgáltatási rendszert.

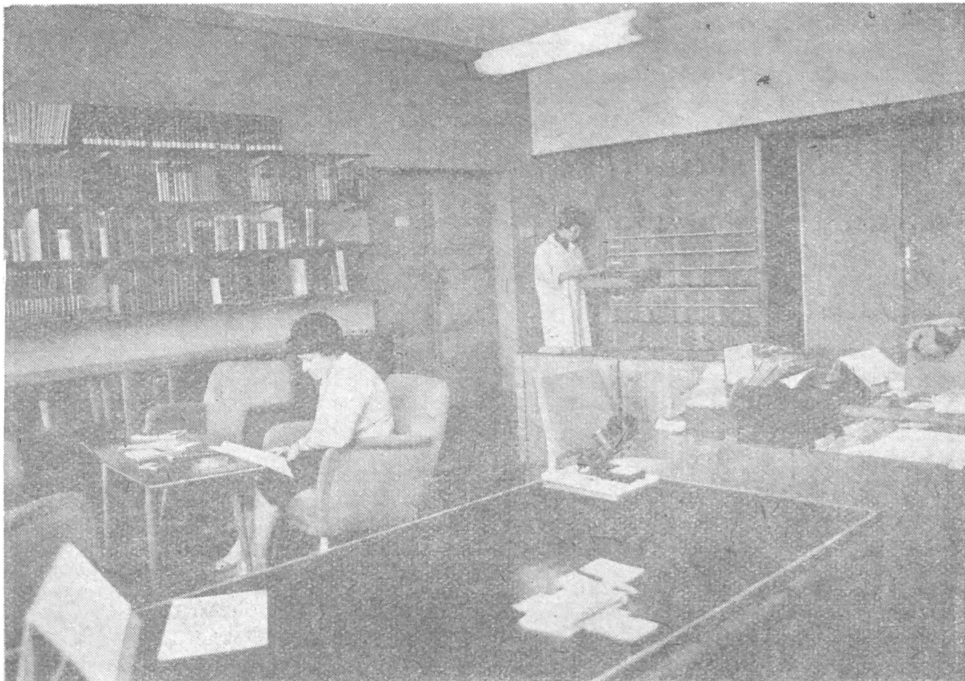
5. Ki kell szélesíteni a tudományos és szakkönyvtárügy soron levő és távlati feladatainak megoldását elősegítő könyvtártudományi tevékenységet.

Meg kell oldani a tudományos és szakkönyvtárak legjobb hazai teljesítményeinek, tapasztalatainak rendszeres központi gyűjtését és hozzáférhetővé tételét. Meg kell állapítani a szocialista országokkal kiépíthető tapasztalatcsere lehetőségeit, valamint a munkamegosztás néhány lehetséges területét.

6. Fokozatosan el kell érni, hogy a könyvtári szolgáltatások hasznosításával kapcsolatos ismereteket, az irodalomkutatás elemeit és a szakirodalmi forrásokban való eligazodást tanulmányaik során elsajátítsák az egyetemi hallgatók.

Hálózatfejlesztési feladatok

1. Tovább kell fejleszteni, illetőleg be kell fejezni a tudományos és szakkönyvtárak hálózati szervezését. A hálózatok célja: az azonos vagy érintkező feladatkörű tudományos és szakkönyvtárak szervezett együttműködésének megvalósítása, a

A Központi Fizikai Kutatóintézet könyvtára (Jánosi Ferenc felv.)

könyvtári tevékenység szétforgácsoltságának megszüntetése, az adott szakterületnek nyújtott szolgáltatások hatásfokának növelése, az együttműködés révén megnövelhető kapacitás gazdaságos felhasználása. A hálózati szervezés révén egy-egy hálózat állománya — egységet képezve — segíti az adott tudományterület (népgazdasági ág) feladatainak megoldását, s bázisa a szakterület számára szükséges irodalmi tájékoztató tevékenységnek.

Meg kell erősíteni a tudományos és szakkönyvtárak hálózati tagkönyvtárait. Ennek érdekében ki kell alakítani az egyes szakterületek (hálózatok) tagkönyvtárainak működési normatíváit. Valamennyi hálózati központban megfelelő szakmai felkészültséggel rendelkező instruktorokból álló csoportok (osztályok) működjenek, a hálózat méreteitől függő létszámmal. A nagyobb kiterjedésű hálózatoknál alközpontok közbeiktatása célszerű; ez esetben az utóbbiak a hálózati központi funkciókat megállapított illetékességi körükben látják el.

A hálózati központoknak (alközpontoknak) folyamatos koordináló és instruáló tevékenységet kell végezniük a hálózatban. Felelősek a tagkönyvtárak rendeltetészerű működése érdekében szükséges — hatáskörükbe tartozó — intézkedések, valamint a szakmai tevékenység fejlesztését szolgáló javaslatok megtételéért.

A hálózati központok készítsék el hálózatuk fejlesztési terveit.

2. Erősíteni kell a könyvtárak referenc-szolgálatát és differenciálni kell a meglévő tájékoztatási szolgáltatásokat. Fokozatosan ki kell fejleszteni a könyvtári referenc-szolgálatot és bibliográfiai tevékenységet kiegészítő — az ellátandó szakterület által igényelt — egyéb szakirodalmi tájékoztatási formákat és módszereket is.

3. Az érvényben levő szakképesítési rendelkezések figyelembevételével fokozatosan ki kell alakítani a tudományos és szakkönyvtárak feladatai által megkívánt szakképzettségi összetételt. Arra kell törekedni, hogy a könyvtári tevékenység egyes területein — pl. állománygyarapítás, szaktájékoztatás stb. — az adott tudományterület szakembere vagy a feladatok ellátásához szükséges szakismeretekkel rendelkező könyvtáros dolgozzék. Az egyetemi végzettségű dolgozók lehetőleg csak felsőfokú szakképzettséget igénylő munkakörökben dolgozzanak, a könyvtári munka egyéb területein középfokú könyvtárosi szakképzettségű dolgozók működjenek. Gondoskodni kell arról, hogy a könyvtárosi végzettség megszerzésére kötelezettek meg-

szerezzék az előírt szakképzettséget. Kívánatos, hogy minél több könyvtáros elsajátítsa a munkaköre ellátásához szükséges szaktudományi ismereteket is. Növelni kell a könyvtárosok szakirodalmi tájékoztatási ismereteit.

4. Az országos jellegű tudományos és szakkönyvtárak tegyék tevékenységük szerves részévé a közművelődési könyvtárak szakirodalompropagáló tevékenységének támogatását. Terjesszék szolgáltatásaikat a közművelődési könyvtárakon keresztül is. Az országos jellegű tudományos és szakkönyvtárak szakterületenként vizsgálják meg a közművelődési könyvtárakban jelentkező szakirodalmi szükségleteket, és dolgozzák ki az e könyvtárakkal szükséges együttműködés módozatait. A tudományos és szakkönyvtárak, illetőleg a közművelődési könyvtárak együttműködésének fő területei:

- a szakkönyvtári szolgáltatások elterjesztése és hasznosítása;
- a közművelődési könyvtárak szakirodalompropagáló funkcióinak kifejlesztéséhez nyújtható szakmai segítség;
- a közművelődési könyvtárakban jelentkező — helyileg kielégíthetetlen — szakirodalmi szükségletek továbbítása a szakkönyvtárakhoz.

5. A hálózati központok hassanak oda, hogy tagkönyvtáraik vegyenek részt a megyei könyvtárközi bizottságok tevékenységében, hogy területileg is megvalósuljon a hálózati központi kooperáció.

6. Meg kell javítani a vidéken dolgozó szakemberek szakirodalmi ellátását. Ennek érdekében — összhangban a regionális fejlesztéssel — három régióban a tudományegyetemi könyvtárak állományát és tájékoztatási szolgáltatásait oly módon kell fejleszteni, hogy e könyvtárak fokozatosan alkalmassá váljanak a regionális könyvtári funkciók betöltésére. A regionális könyvtári feladatokat az egyetemeknek nyújtott szolgáltatások csorbítása nélkül, azokkal összhangban kell ellátni. A regionális könyvtári funkciók keretében megoldandó feladatok a 3. ötéves tervidőszakban: bibliográfiai áttekintés nyújtása a régióban dolgozó szakemberek számára, az egyetemen oktatott tudományterületekre kiterjedően; a szakirodalmi szükségletek kielégítése a saját állományra támaszkodva, illetőleg közvetítve az országos szakkönyvtárak szolgáltatásait; együttműködés kialakítása a régióban működő könyvtárak között a régióban jelentkező szakirodalmi szükségletek kooperációval történő kielégítése érdekében.

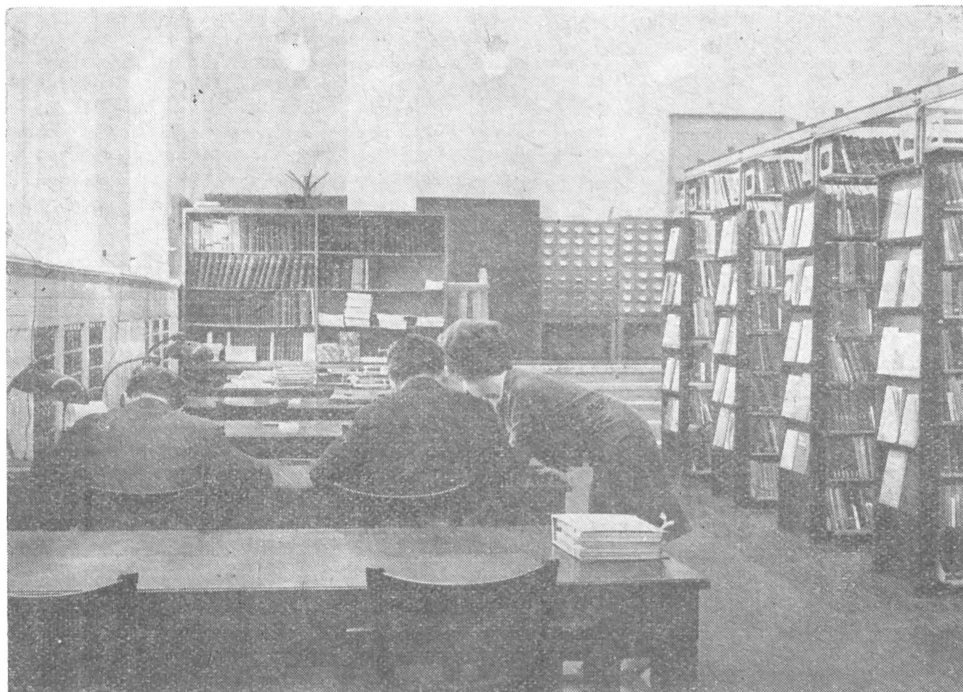
7. Ki kell dolgozni a tudományos és szakkönyvtári hálózatok minden szintjén a szakirodalommal ellátandó tudományterületek (népgazdasági ágak) feladataihoz illeszkedő könyvtári funkciórendszereket. A funkciórendszerek kidolgozásánál figyelemmel kell lenni a tudományos és szakkönyvtári tevékenységnek szakirodalmi tájékoztatási tevékenységgé fejlődéséből adódó követelményekre. A funkciórendszerek kialakításával kapcsolatban felül kell vizsgálni és korszerűsíteni kell az érvényben levő szervezeti és működési szabályzatokat.

8. Tovább kell fejleszteni a tudományos és szakkönyvtárak munkaszervezetét. Meg kell vizsgálni a munkafolyamatok ésszerűsítési lehetőségeit, figyelemmel a vertikális munkaszervezet bevezetéséből származó esetleges előnyökre. A munkafolyamatok ésszerűsítése révén felszabadítható kapacitást a szolgáltatások szélesítésére és differenciálására kell felhasználni. Ki kell dolgozni a mennyiségileg mérhető munkafolyamatok irányszámait.

9. Az ellátandó szakterületek szakirodalmi szükségleteit folyamatosan és tervszerűen vizsgálni kell. Az új szolgáltatások bevezetése, a meglévők módosítása, illetőleg megszüntetése a szükségletek beható elemzésén alapuljon. A kialakított funkciórendszereket a szükségletek és szolgáltatások egybevetésével időnként ellenőrizni kell.

Társadalmi munka, társadalmi bázis

1. A könyvtári tevékenységgel szemben jelentkező fokozott igények kielégítésének lényeges feltétele a könyvtárosok aktivitásának, kezdeményező- és bírálókészségének kibontakoztatása. A szakmai célok megvalósítása, a tudományos és szakkönyvtárügy egészének fejlesztése megkívánja, hogy mind nagyobb számban vállaljanak részt a könyvtárosok munkaköri kötelezettségen kívüli, az adott könyvtár (hálózat) egészét, valamint az összkönyvtárügyet érintő feladatok megoldásában. A könyvtárak vezetői ösztönözzék a könyvtárosokat vállalásaikban; időnként tüsszék napirendre a szakmai célú társadalmi munka lehetőségeinek kollektív megvitatását; hassanak oda, hogy a könyvtárosok minél nagyobb köre érezze feladatának a napi munkáján túlmenő szakmai célok megvalósításában való közreműködést. A szakmailag legfejlettebb könyvtárosok kapcsolódjanak be az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs

Az MTA Matematikai Kutatóintézetének könyvtára

Tanács programjának keretében végzett munkálatokba. A hálózatok jelezzék a Tanács közreműködése révén megoldható szakmai feladatokat. Kívánatos, hogy minél több könyvtáros csatlakozzék a Magyar Könyvtárosok Egyesületéhez.

2. A tudományos és szakkönyvtári szolgáltatások hatásfokának növelése, a szolgáltatások minél szélesebb körű hasznosítása érdekében létre kell hozni, illetőleg tovább kell fejleszteni az ellátandó tudományterületek szakembereiből, irányító és fenntartó szerveinek képviselőiből létesített szakmai tanácsadó testületeket (könyvtári tanácsokat, bizottságokat), a könyvtári törvény intencióinak megfelelően. E szervek arra hivatottak, hogy véleményükkel, javaslataikkal és a könyvtári szolgáltatások bírálatával segítsék a könyvtári tevékenység fejlesztését.

Kívánatos, hogy a tudományos és szakkönyvtárak kapcsolatot tartsanak az ellátandó szakterületek tudományos intézeteivel, szakmai egyesületeivel és szövetségeivel.

Tanácskozás Prágában a vezetők műszaki-gazdasági tájékoztatásáról

1965 novemberében Prágában tanácskozást tartottak a szocialista országok irányító szerveinek és vezetőinek gazdasági és műszaki-gazdasági tájékoztatásáról. — A tanácskozáson a vezetők tájékoztatásának kérdéseit az információelmélet, az információs tevékenység módszerei és formái, a vezetőknek szóló tájékoztatás eddigi tapasztalatai és lehetőségei szempontjából világították meg. — A tanácskozáson 50 csehszlovák és 30 külföldi dokumentációs szakember vett részt. Hivatalos küldöttséggel vett részt a tanácskozáson — a vendéglátó Csehszlovákián kívül — a Szovjetunió, Bulgária, Lengyelország, Magyarország, a Német Demokratikus Köztársaság és Románia. Megfigyelőként képviseltette magát Jugoszlávia. — A héttagú magyar küldöttséget dr. Lázár Péter, az OMKDK főigazgatója vezette. Magyar részről előadást tartott dr. Földi Tamás és dr. Polzovics Iván „A gazdasági és műszaki-gazdasági tájékoztatás helyzete és gyakorlata a Magyar Népköztársaságban” címmel. (OMKDK)

SZEKERES PÁL

1904—1965

Szekeres Pál, a Művelődésügyi Minisztérium könyvtári osztályának volt vezetője, a párt és a munkásmozgalom régi harcosa, a Könyvtáros szerkesztő bizottságának tagja, 61 éves korában, hosszas szenvedés után elhunyt.

Szekeres Pál a felszabadulásig vasmunkás volt. 1918-ban kapcsolódott be az ifjúsági mozgalomba. 1921-től a Kommunisták Magyarországi Pártjának illegális munkájában vett részt. A Horthy-korszakban többször szenvedett letartóztatást és éveket tartó börtönbüntetést. A második világháború alatt a rákoshegyi fegyveres ellenállási csoport szervezője és vezetője volt.

A felszabadulás után vezetőségi tagja lett a Vasas Szakszervezetnek, majd könyvtári munkaterületen kívánt dolgozni. A Központi Technológiai Könyvtár vezetője és újjászervezője, később a szegedi Egyetemi Könyvtár igazgatója, majd a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem könyvtárának igazgatója volt.

1957—1961-ig, nyugalomba vonulásáig volt a könyvtár-osztály vezetője. A könyvtárak fejlesztését célzó számos kezdeményezés, többek között a községi könyvtárak tanácsi kezelésbe adása fűződik nevéhez.

Szekeres Pált 1965. december 23-án temették el nagy részét mellett a Farkasréti temetőben. Temetésén Háner József, a Vas-és Fémpipari Dolgozók Szakszervezetének elnöke, az elnökség és a központi vezetőség, továbbá az MSZMP IX. kerületi bizottsága és a Magyar Partizán Szövetség nevében búcsúztatta. Bíró Vera, a Művelődésügyi Minisztérium közművelődési főosztályának vezetője könyvtárosi munkásságát méltatta. A sírnál a könyvtáros társadalom nevében dr. Kovács Máté egyetemi tanár, az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács elnöke mondott búcsúztatót.

Megrendülten álltunk néhai vezetőnk, tanácsadónk, barátunk sírjánál. Szekeres Pál egy fából faragott, egész férfi volt, a munkásosztály fia, a felszabadulásig vasmunkás, aki tizennyolc éves kora óta, műhelyben, baráti körben, illegalitásban, a Horthy-korszak szegedi Csillag-börtönében, s később, 1944-ben a rákoshegyi fegyveres ellenállásban mindig meggyőződéséért küzdött. Nem hatalomvágyból, hanem a dolgozó embermilliók felszabadításáért és fölemeléséért. Számára a szocializmus valóban a proletariátus nagy jajkiáltása, majd szabadságharca volt, melynek végső győzelmében sohasem szünt meg hinni.

Szekeres Pál munkás volt azoknak típusából, akiket „éhe a szépnek, éhe a szónak” lelkesített, akiket az igazság és igazságosság inspirációja hajtott, akiknek egyénisége nyitva állt minden szép, jó és igaz számára. Szekeres Pál autodidakta volt, aki, nehéz napi munkája után, ifjúságában a pihenéstől ellopott éjjeli órákban szerezte meg elméleti tudását, irodalmi műveltségét, amellyel pedig hány, de hány egyetemi végzettségű kollégáját, tudatlan tudóst és tanárt megszégyeníthetett volna. A dialektikáról írott kis

munkájával többek között Lukács György becsülését szerezte meg. Hányszor magyarázta, a sztalinai időkről szólva, okosan és lelkesen, hogy életének értelme az osztály nélküli társadalom megteremtése.

A munkásosztály fia volt, mely a szocializmus megvalósítását nem a „cél szentesíti az eszközt” jegyében —, mikoris az eszközök önállósulnak —, de igaz emberiséggel, mélységes humanizmussal viszi végbe. Szekeres Pál, bár sokat szenvedett, erről sohasem beszélt és nem vallotta, hogy azt a nehéz utat, amit ő és illegális elvtársai végigjártak, ebben az országban most már mindenkinek végig kell járnia. Szerette idézni Engels Frigyesztől, hogy a munkásosztálynak a kizsákmányolás megszüntetése mellett örök tulajdonai a nagy emberi szabadságvivmányok, melyekért annyi nemes szív tört meg, s annyi ártatlan vér folyt: a Habeas corpus, a szellemi, személyi szabadságtana és gyakorlata.

Minden igazi ismerője becsülte és szerette, mert mindig az igazságosság és emberszeretet voltak végső jellemzői, tudott feledni és megbocsátani is. Ugyanakkor nagy ügyismeret és ügyszeretet is volt Szekeres Pálban. A magyar könyv-

tárügy egységét senkitől sem hallottuk világosabban, pedagógikusabban, több meggyőződéssel és meggyőző erővel kifejezni. Meggyőződését mindig, kényes helyzetekben is, fölfelé is kimondta.

Életformájában végig egyszerű munkás maradt, igaz és meggyőződéséhez hű férfiú, kit sem a nyilas korszakban a megvadult filiszterek dühe, sem a zarnoki őrjöngés pillantása meg nem ingathatott. Horatiusszal szólva, ha összetörve összeomlik egy világ, az egész férfit bátor-ként temetik el még romjai is.

Az emberiséget nemcsak teoretikusan, hanem konkrétan, egyes egyedeiben sze-

rette, magát hozzájuk nem a cél és eszköz viszonyában látta, az egész világot nem a karrier megmászandó jákoblétrájának nézte. Életét nem önzőn élő, hanem mindig valami magasabbra rátevő férfi volt, ernyedetlen szellemi és szociális törekvéssel, és élete alkonján is töretlen hittel, bár némi kesernyés rezignációval. Emberséges értelem jellemezte, amire amíg a világ világ, mindig a legnagyobb szükség volt és van, és amiről ő mélységes hittel, csüggedetlenül hitte, hogy nem reménytelen földadat.

Katona Jenő

A Magyar Könyvtárosok Egyesületének tevékenysége 1965-ben

A cím tulajdonképpen nem pontos, hiszen az év nagyrésztében a könyvtáros-egyesület még régi nevén (Magyar Könyvtárosok Szabó Ervin Köre) működött. A változás egyben a legnagyobb eseményt is jelzi az elmúlt év krónikájában: az önálló könyvtáros egyesület megalakítása a könyvtárosok régi vágya volt. Az egyesület megalakítását a nyáron lezajlott II. küldöttközgyűlés mondta ki, ekkor formálták ki az egybegyűltek az alapszabályokat is. A Művelődésügyi Minisztérium nov. 15-én kelt, 73 003/1965. sz. rendelkezésével jóváhagyta az alapszabályt, és elrendelte az MKE nyilvántartásba vételét. Ez volt a megalakulás záró aktsza.

A munka mellett zavartalanul folyt az előző év végén kialakított tervek szerint.

Az egyesületi tagok négy külföldi tanulmányúton vettek részt. Krakkóban, Jugoszláviában, az NDK-ban (Drezda, Lípce) és Bécsben járt egy-egy csoport, közülük az első igen népes volt. E tanulmányutakon összesen 79-en vettek részt. Az IFLA augusztusi konferenciájára (Helsinki) nem sikerült tanulmányutat szervezni, mivel a költségek túl nagyok lettek volna.

Két budapesti (OSZK és OMgK) tanulmányi látogatást és két vidéki tapasztalatcsere utat (Kaposvárra és Tatabányára) szerveztünk, összesen 46 résztvevővel.

Hat továbbképző, illetve tájékoztató jellegű előadást tartottunk, összesen 200 hallgató előtt.

Öt külföldi könyvtáros delegációt, illetve csoportot fogadtunk, gondoskodtunk szakmai programjukról. Az egyesületnek öt egyéni vendége is volt.

Részt vettünk az IFLA egyes szakbizottságainak munkájában és képviseltük

a magyar könyvtárosokat az IFLA szokásos évi konferenciáján, Helsinkiben.

Az egyesület tagjait, valamint a könyvtáros közvéleményt rendszeresen tájékoztattuk az egyesület programjáról, terveiről és az elvégzett munkáról e folyóirat hasábjain és a külön kiküldött tájékoztatókban.

Az egyesület vezető szervei — a választmány majd elnökség, továbbá az állandó bizottságok — üléseiken meghatározták a tennivalókat és folyamatosan irányították az egyesület tevékenységét. Az év elején megalakult az első megyei helyi csoport Borsod megyében, a csoport tagjai bekapcsolódtak az egyesület programjába és önálló rendezvényeket is szerveztek.

Novemberben elkészült az egyesület új igazolványa, decemberben megkezdtük az igazolványok kiosztását. Nyilvántartásunk szerint az egyesületnek az év végén 604 tagja volt.

Ami idej terveinket illeti: az év folyamán 6—8 továbbképző és egy-két tájékoztató jellegű előadást szervezünk Budapesten; három külföldi és 3—4 belföldi csoportos tanulmányút és néhány helyi tapasztalatcsere látogatás szervezését irányoztuk elő. Megkezdjük a megyei helyi csoportok megalakítását és reméljük, hogy az év folyamán a legtöbb megyében sikerül is majd megalakítani e csoportokat. Központi előadóink vidéken is tartanak majd továbbképző előadásokat a megalakuló csoportok kívánsága szerint. És ami a legfontosabb: számítunk a helyi csoportok és általában az egyesület tagjainak öntevékenységre, kezdeményezésre. A jó kezdeményezéseket az egyesület vezetősége támogatja, elősegíti a megvalósításukat.

Dr. Székely Sándor
titkár

Egy népi ellenőrzési vizsgálat tanulságai

Nem hiszem, hogy az e cikk alapjául szolgáló népi ellenőrzési vizsgálat helyenként elszomorítóan „gazdag” anyagát könyvtári szempontból elemezve talán olyan részleteket vetünk most papírra, amelyek ismeretlenek, s ezért meglepetést keltenek a könyvtárosok körében. Helyileg, kinek-kinek a szűkebb működési területén közismert gondokról van szó, amelyeket alapjában véve a hozzánemértés, az ebből fakadó ésszerűtlenség, meggondolatlanság szül. Az ellenük való fásarzó hadakozást bizonyára sok könyvtáros ismeri. A népi ellenőrök jelentéseinek lapjairól vett helyi jelenségek azonban megyei, különösen pedig országos összegezésben már következtetésre és általánosításra adnak alapot, tanulságlevonásra készítetnek, s éppen ezért kívánnak nyilvánosságot a *Könyvtáros* hasábjain.

De bocássuk előre a vizsgálat célját. A *Központi Népi Ellenőrzési Bizottság* a megyei népi ellenőrzési bizottságok bevonásával a nyári hónapokban széleskörű országos vizsgálatot folytatott, amely arra irányult, hogy képet kapjunk a kulturális nevelést, művelődést és a kulturális propaganda céljait szolgáló anyagi eszközök összehangolt és célszerű felhasználásáról. Több száz pedagógus, népművelő, számviteli szakember, közigazdász vett részt ebben a munkában, napokat töltött művelődési házakban, könyvtárakban, iskolákban, a művelődést irányító közéleti, járási, megyei szervezeteknél, s természetesen üzemekben, állami gazdaságokban, termelőszövetkezetekben is. A fő kérdés ez volt: mire fordítják a kultúra pénzét? S miközben ezt vizsgálták, nagyon sok szó esett olyan — ezzel összefüggő, ettől elválaszthatatlan — fontos tényezőkről is, mint például az együttműködés, az előrelátó tervezés és átgondolt kivitelezés, a pazarlás, a kultúra pénzéből milliókat emésztő „nagyvonalúság” és a felelősség.

Bennünket ezúttal csak a vizsgálat könyvtári vonatkozású fejezetei érdekelnek, a tanulságos anyagból kiemelve hét megyét — *Bács-Kiskunt, Zalát, Szabolcs-Szatmárt, Borsodot, Tolnát, Nógrádot, Pest megyét* — és a fővárost.

Valamiféle íratlan szabály azt diktálná, hogy az országos vizsgálat tanulságait most sorban megfogalmazva, külön-külön példákkal gondosan alátámasztva vessük papírra, mintegy „felcímkézve” mindazt, amire a felmérés figyelmeztet bennünket. Azonban engedjék meg, hogy a cikkeik szokásos felépítésétől ezúttal eltekintsek, s hadd következzenek előbb a példák. Mégpedig válogatás nélkül, úgy, ahogy azok a maguk nyersségében, szűkszarvú, tényközlő rövidségében kikerültek a népi ellenőrök tolla alól. Az összefoglalás hadd maradjon a végére. Hogy a példák olvasása közben ki-ki maga is mérlegre tehesse azt, amiről olvasott, megítélhesse, elemezhesse, s eldönthesse, hogy e jelenségek mennyit ártnak a könyvtárügynek, de ami a legfontosabb: hogyan lehetne megszabadulni tőlük.

És most lássuk a példákat.

A Bács megyei művelődési otthonokban csak ritkán kapnak elhelyezést a könyvtárak. Még a több milliós költséggel megépített új művelődési házak sem nyújtanak számukra minden esetben megfelelő otthont. *Kiskunmajsa* és *Tiszakécske* modern művelődési palotájában például mindössze 30 négyzetméternyi szobácskát lettek volna hajlandók a községi könyvtár számára átengedni. Ilyen feltételek mellett a két nagy kulturaházból végülis kiszorult a könyvtár.

Tolna megye 137 művelődési otthona közül mindössze 68 rendelkezik könyvtárral. A kötetek átlagszáma könyvtáranként 2600, mégis kevés a mezőgazdasági szakkönyvek száma; e hiányt — tekintettel a megye jellegére — feltétlenül pótolni kellene.

A borsodi iskolai könyvtárak 170 000 kötetét lényegében kihasználatlan. E könyvtárak használhatóbbak lennének, ha egyesítenék őket a tanácsai közművelődési könyvtárakkal. Már csak azért is, mert azokba több mint 60 000 diák — a megye olvasóinak 54,7 százaléka! — jár rendszeresen.

A *kiskunhalasi járás* megvizsgált 19 termelőszövetkezetének kulturális alapja 1964-ben meghaladta a *félmillió forintot*. Ebből az összegből belföldi és külföldi kirándulásokra 204 000 forintot fordítottak, ezzel szemben saját könyvtáruk fejlesztésére mindössze 13 000, a községi könyvtárak gyarapítására pedig 18 000 forintot áldoztak.

A Szabolcs megyei *Győrtelek* község az aránytalan anyagi elosztás iskolapéldája. A helybeli körzeti földművesszövetkezet évi kulturális előirányzata 130 000 forint. A falu termelőszövetkezete ugyanerre a célra több mint 50 000 forintot juttatott. Ezzel

szemben a községi művelődési ház — s benne a könyvtár — évi támogatása mindössze 7000 forint. Anyagi összefogásról alig beszélhetünk.

Nógrád megyében 247 könyvtár működik, ebből 167 tanácsi, a többi szakszervezeti kezelésű. A szakszervezetiek tekintélyes hányada művelődési házban kapott helyet, ezzel szemben csak 78 tanácsi művelődési otthon mondhatja el, hogy könyvtárral is rendelkezik. Az elmúlt években nagy mértékben megnőtt a szabadipolcos könyvtárak száma, egyre változik az igény is: előtérbe kerül a helyben olvasás divatja, több könyvtári eseményt — irodalmi estet, író-olvasó találkozót, könyv-vitát — várnak az olvasók, azonban a legtöbb könyvtár helyszűke miatt nem tudja ezt az igényt kielégíteni, kicsik a könyvtárak, kevés bennük a polc. A szakszervezeti könyvtárak berendezése néhány kivételtől eltekintve különösen rossz állapotban van. A kisebb községekben pedig az a leggyakoribb panasz, hogy kevés az ifjúsági irodalom, s a szakirodalom sem alkalmazkodik a helyi sajátosságokhoz, a település lakóinak érdeklődési köréhez.

Borsodban sokat tettek 1962 óta a tanácsi és a szakszervezeti hálózat együttműködéséért. A megyei tanács, valamint a szakszervezetek megyei tanácsa jó eredményeket ért el az „Egy falu — egy könyvtár” elképzelés megvalósításában. A falvakban azonban sokkal előbbre jutottak, mint például az ország második legnagyobb városában, Miskolcon. Itt ugyanaz az együttműködést nagyon megnehezíti a szakszervezeti könyvtárak szétaprózottsága, valamint a városi könyvtár feltűnően rossz anyagi és létszámszállottsága: 27 főokjában 11 főfoglalkozású könyvtáros tevékenykedik.

Az utóbbi öt esztendőben épült Zala megyei művelődési házak alkalmasabbak ugyan a korábbiaknál, de teljes egészében megfelelő alig találunk közöttük. Az új létesítmények legfőbb hibája: csak a nagyterem a minden, a könyvtárral, klubbal, szakköri helyiségekkel rendkívül mostohán bánnak, sok helyen teljesen megfelelőnek róluk. A megye 387 könyvtári egysége közül 167-et helyeztek el művelődési otthonban. Az állomány összetétele sokat javult, a kis községekben azonban változatlanul gondot jelent a megfelelő választék kialakítása. Csak elvétve találhatunk a megyében olyan termelőszövetkezetet, amelyik olykor ezer-kétezer forintot áldoz a falu könyvtárának állománygyarapítására.

Pest megyében a könyvtárak állománya nincs arányban a községek, járási székhelyek lakosainak számával. A könyvállomány gyarapításának legnagyobb akadálya a szűk könyvtári helyiség. Néhány példa: Vecsésen olyan kicsi a könyvtár, hogy állományfejlesztésre gondolni sem lehet. A gödöllői járási könyvtár sem tudja már kielégíteni az igényeket. Kistarcsán ablak nélküli szobában szorong a könyvtár.

Bács-Kiskun megyében a szakszervezeti könyvtárhálózat 1964-ben 280 000 forintot kapott állományfejlesztésre. Ezenkívül a Szakszervezetek Országos Tanácsának 1963-ban hozott határozata alapján a 100 dolgozónál többet foglalkoztató üzemeknek alkalmazottanként 5 forint könyvtárfejlesztési összeggel kellett volna — s kellene — hozzájárulni a könyvtárak fejlesztéséhez. A megyében a határozat szerint érintett üzemeknek a fele kötött szerződést az SZMT központi könyvtárral, s e szerződés értelmében 35 000 forintot fizettek be a közös állomány gyarapítására — ami azonban csak azt jelenti, hogy a szakszervezeti könyvtárosok legnagyobb igyekezte, fáradozása ellenére is mindössze 50 százalékban sikerült a SZOT határozatát megvalósítani.

Ugyancsak a Bács-Kiskun megyei jelentésből: a termelőszövetkezetek a lehetőségeiknek messze alatta támogatják a könyvtárakat, ráadásul sok helyütt a könyvekre fordított kevés pénzt is rosszul használják fel, mert gyakran olyan irodalmat vásárolnak, amelynek csak tudományos felkészültségű szakemberek vehetnék hasznát.

Budapesten a könyvtárak fejlesztésére, a könyvállomány bővítésére fordított összeget nagymértékben elaprózták. Megfelelő központi irányítás hiányában a könyv-választék nincs arányban a felhasználókkal összeggel. A XIII. kerület néhány üzemének adatai azt igazolják, hogy a szakszervezeti kezelésben levő könyvtárak tevékenysége főként a választékhiány miatt — s nem a dolgozók irodalmi érdeklődésének, hiánya miatt — marasztalható el.

A példák sokaságát sorolhatnánk még — de talán ennyi is elég. A népi ellenőrzés vizsgálatának tanulmányozása után az első, amit következtetésként le kell vonnunk, nem is tanulság, hanem egy beismerés: azok a hibák, amelyek — sokszor a könyvtárosoktól függetlenül — helyileg mutatkoznak, egyáltalán nem lebecsülendők. s nem lehet azzal napirendre térni felettük, hogy elszigetelt jelenségek. Hisz lám, egy országos — s nem is kifejezetten könyvtári jellegű — vizsgálat, nemhogy kifcsinyít, hanem teljes méretében vetíti eléink a fejlődésnek minden fogyatékoságát, s arra figyelmeztet, hogy a helyi gondok általában országos gondok is, éppen ezért megoldásuk elodázása helytelen szemléletet takar.

Ami a példák-adta tanulságokat illeti.

Első helyen talán a *könyvtárak elhelyezésével vajmi keveset törődő tarthatatlan gyakorlatot kell említeni*. Minden szép eredményünket értékelve és elismerve, sajnos ezt kell leírni: húsz év alatt nem tudtuk elérni, hogy általánossá váljék, természetes legyen, vitathatatlanul elismerjék mindenütt a könyvtárak szerves hozzátartozását a falu, vagy a város művelődési centrumához, a kultúrházhoz. Hogy a régiékből kiszorult? — ez is fájó, ám a régi létesítményekkel készen kapott adottságokat tekintve, ezen ma már ritkán segíthetünk. De hogy az új, sokmillió költséggel épült művelődési házak se nyújtsanak otthont a könyvnek! — ez érthetetlen, s hallaszthatatlanná teszi annak a követelésnek az elismertetését, hogy a művelődési objektumok terv-vitájának kerekasztala mellől a jövőben egyetlen esetben sem hiányozhassanak a könyvtárosok és a feladataikat tisztán látó népművelők.

A másik nagy tanulság tartalmi megfogalmazását címszerűen talán így adhatjuk: *a könyvtárügy nálunk még nem közügy*. Abban senki nem kételkedik ma már, hogy a könyv mindenkié, de a könyvtár támogatásának, az állomány gyarapításának „illetékessége” bizony még áldatlan viták tárgyát képezi városon és falun egyaránt. A tanács és a szakszervezet erejéhez mérten istápolja ugyan a maga könyvtárát — az ó együttműködésükről majd később —, de a termelősövetkezetek, helyiipari vállalatok, a település könyvtárairól nem rendelkező vállalatai, szövetkezetei bizony általában nem érzik felelősségüket a könyvtárért, függetlenül magukat gondjaitól, ha mégoly gyakran kopogtatnak is ajtajukon az összefogás jelentőségét sürgető könyvtárosok, népművelők. A következő évek egyik legfontosabb feladata marad ébresztetni ezt a felelőséget, a könyvtár ügyét a köz ügyének rangjára emelni, s az erkölcsi elismeréssel együtt az anyagi elismerést is megszerezni neki.

Harmadiknak említsük a két nagy hálózat könyvtárai — a tanácsai és a szakszervezeti könyvtárak — közötti harmonikus együttműködés szükségességét. E tekintetben — a Művelődésügyi Minisztérium és a SZOT megállapodása alapján — helyi jellegű akcióknak már évek óta tanúi vagyunk. Olyan világos és feltétlenül megvalósítandó ügy ez, hogy akadózása láttán csak ezt kérdezheti az ember: miért nehéz belátni az összefogás felbecsülhetetlen hasznát? Mert sok helyen bizony nem látják be. Nem fognak össze, sőt, valósággal egymás ellenére cselekszik a két könyvtár, amelyeknek együttműködése, vagy egyesítése — a példák sokasága bizonyítja — még minden településnek csak hasznára vált, a közös pénzből, erőfeszítésből jobban fejlődik az állomány, szakszerűbb, elmélyültebb a könyvtári munka.

De ugyancsak a sokrétű együttműködés tenné lehetővé annak az igénynek a teljesítését is, amely elől a könyvtárak ma már nem térhetnek ki: a sokkal nagyobb tempóban való korszerűsítést, a választék gazdagítását, a helyben olvasás lehetőségének biztosítását, a színesebb, elevebb, újszerű könyvtári tevékenység meghonosítását. Mert — mint a felsorolt példák közül is kiténik — erre egyre nagyobb az olvasók igénye.

A népi ellenőrzés vizsgálata természetesen még további következtetésekre, más tanulságok kialakítására is jó lehetőséget kínál. Ezt azonban — amennyiben a Könyvtáros szerkesztő bizottsága is helyénvalónak látja — szívesen átengedném a gyakorló könyvtárosoknak akik a fenti gondolatok jegyében, a maguk példáiból kiindulva szólnának hozzá a népi ellenőrzés által felvetett aktuális könyvtáros gondokhoz.

Beszéljük meg közösen a lap hasábjain, melyek azok a nehézségek, amelyekkel napjainkban megküzdünk kell. De a népi ellenőrök amúgyis tekintélyes „hiba-jegyzékét” önmagában csak megtoldani — ezzel még nem megyünk sokra. Akkor lesz mindannyiunk számára tanulságos és hasznos ez az eszmecsere, ha jobbára arról szólunk, hogy a fenti és a fentiekhez hasonló nehézségeket hogyan sikerült leküzdeni. Ki, hogyan tudott szót érteni például a helyi termelősövetkezet vezetőségével a könyvtár érdekében? Milyen „csata” előzte meg a könyvtár „honfoglalását” a művelődési házban, s hogyan értelt eközben a könyvtáros? Mit hozott, milyen gyakorlati hasznot eredményezett a tanácsai és a szakszervezeti könyvtár egyesülése vagy együttműködése?

Hogyan sikerült otthonosabbá tenni, korszerűsíteni — milyen elképzelések valósultak meg — a korábban barátságtalan könyvtárat? Mi jellemzi a könyvtár és a művelődési ház közös rendezvényeit, ezek hogyan kamatoznak az irodalmi érdeklődéskeltésben?

Kérdés, kérdés után. Valamennyi arra irányul, hogy a feleletek gyakorlati megvalósításával kitöröljünk egyet-egyét gondjaink sorából.

Tessék hát kérdezni, s felelni rá. Hogy mindannyian tanuljunk belőle, s a könyvtármozgalom hiba-jegyzéke rövidebb legyen.

Kiss Gy. János

AZ 1965. ÉVI KÖNYVTÁRTUDOMÁNYI PÁLYÁZAT EREDMÉNYE

A Művelődésügyi Minisztérium könyvtárosztálya 1965-ben harmadízben bocsátott ki pályázati felhívást. Az 1965. évi nyilvános és jelíges pályázat keretében 7 könyvtártudományi témakört hirdetett meg, a pályázók ezekből választhattak témát. Hogy a pályázók közül választhattak milyen eredményes tudománypolitikai irányító és serkentő eszköznek bizonyult, mutatja az iránta évről évre megnyilvánuló, fokozódó érdeklődés, a pályázók számának évenkénti emelkedése. Az 1963. évi pályázatra 5, az 1964. évre 8, az 1965. évre pedig összesen 17 pályamű érkezett. A pályamunkák számának emelkedése mellett fokozódott a választott témák fontossága is. 1965-ben 5 pályamunka vizsgálta valamely település könyvtári ellátottságát és olvasási viszonyait, egy pályázó a 14—18 éves, tovább nem tanuló ifjúság olvasási kultúrájával foglalkozott, egy olyan időszakról, fontos és problematikus témakört dolgozott fel, mint a bejáró munkások művelődési körülményei, hárman a könyvtári munka gazdaságosságáról, hatékonyságáról és egyszerűsítési lehetőségeiről írtak, ketten a könyvtári munka népművelési összefüggéseiről és a felnőttek nevelésében betöltött szerepéről, négyen pedig a tájékoztatás és dokumentáció egy-egy problémaköréről. (Egy pályázó a pályázati felhívás szövegét félreértve, mind a hét pályázatra kitéűzött témakört „kidolgozta” 1—1 lapon.)

Az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács könyvtártudományi és kiadványi szakbizottsága — külső szakértők bevonásával — 1965. december 1-i ülésén értékelte és bírálta el a beérkezett 17 pályaművet, s közülük az alábbi ötöt találta díjazásra érdemesnek:

I. díj, 5000 Ft:

Györe Pál (KGM MTTI): Szempontok a kutatás és fejlesztés információszükségletének megállapításához. (Releváns és heurisztikus tájékoztatás.)

Polonyi Péter — Szále László — Sárdy Péter — Oravecz Zsuzsa: Az olvasók számának és összetételének alakulása a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kerületi könyvtárhálózatában és egyik könyvtárban 1960-tól 1964-ig. (Könyvtárstatisztikai elemzés és javaslat a könyvtári munka hatékonyságának mérésére szolgáló mutatórendszer bevezetésére.)

II. díj, 3000 Ft:

Gallai Ervin (OMKDK): A szakirodalm-gyűjtemény gondozásának korszerűsítése.

III. díj, 2000 Ft:

Szente Ferenc — Urbán László (KMK): A bejáró munkások művelődési körülményei és

Iszlai Zoltán (KMK): A közművelődési könyvtárak szerepe a felnőttek nevelésében és a tömegoktatásban.

A szakbizottság *dicséretben* részesítette **Könczöl Imrét** (Várpalota, Városi Könyvtár) „Egy ipari város olvasási viszonyai (Várpalota)” c. pályamunkájáért.

A Művelődésügyi Minisztérium könyvtárosztályának pályázatába 1965-ben bekapcsolódott a SZOT kulturális, agitációs és propaganda osztálya is, és a pályázat díjnyertes munkái számára két különdíjat hirdetett meg: egy 2500 forintosat annak a — bármilyen típusú könyvtárban dolgozó — könyvtárosnak, aki a legjobb munkás, illetőleg üzemi témájú pályamunkát készítette; és két 2000 forintosat annak a szakszervezeti könyvtárosnak, aki a pályázat bármely témájából a legjobb eredményt elért pályamunkát készítette. A SZOT első különdíját — a fentiek értelmében — **Szente Ferenc** és **Urbán László** nyerte el „A bejáró munkások művelődési körülményei” című dolgozatával. (A másik különdíjat, mivel a díjnyertesek közt szakszervezeti könyvtáros nem volt, nem adták ki.)

Azokat a pályaműveket, amelyek a pályázaton nem értek el eredményt, szerzőik személyazonosságuk igazolása után átvehetik az OKDT könyvtártudományi és kiadványi szakbizottságának titkárnál. (Fülöp Géza egyetemi adjunktus, Bp., V., Pesti Barnabás u. 1. IV. em. 72. Könyvtártudományi Tanszék.) (F. G.)

A politikai irodalom a községi könyvtárban

A pártnak 1965 tavaszán megjelent, az ideológiai munkáról szóló irányelvei különösen nagy fontosságot tulajdonítanak a politikai tudatformálás feladatának. E tevékenység a népműveléstől és azon belül a közművelődési könyvtáraktól hatékonyabb munkát követel. A feladatok megoldásának egyik alapfeltétele, hogy a könyvtárak megfelelően el legyenek látva társadalomtudományi, politikai — ideológiai irodalommal. A témakörből készült elemzések a községi könyvtárak vonatkozásában számos problémát tártak fel. Ezek megoldására a Művelődésügyi Minisztérium közművelődési főosztálya, valamint a megyei tanácsok megfelelő szervei a közelmúltban megtették a szükséges intézkedéseket. Cikkünkben röviden összefoglaljuk a különböző felmérések, helyzetelemzések legfőbb tanulságait, hogy a községi könyvtárosok ezzel kapcsolatos teendőiket saját helyzetükkel összevetve mérlegeljék.

Az állománygyarapítás

Figyelmet érdemel például az a statisztikai megállapítás, hogy a közművelődési könyvtárak különböző típusaiban felülről lefelé haladva egyre csökken a társadalomtudományi állomány részesedése a teljes állományból (1964-es adat):

a megyei könyvtárakban	15,4 ⁰ / ₀
a városi könyvtárakban	13 ⁰ / ₀
a járási könyvtárakban	10,4 ⁰ / ₀
a községi könyvtárakban	6,8 ⁰ / ₀

A kisközségek esetében ez az arány rosszabb, alig éri el a 6⁰/₀-ot.

Az összesített adatok elemzése után részletesebb, a kisebb egységeket is számbavevő vizsgálódást kell folytatni. Azonban mielőtt ennek megállapításait elmondanánk, tisztázzuk a politikai-ideológiai művek fogalmát.

Cikkünkben a társadalomtudományi irodalmon belül a politikai-ideológiai állomány fogalomkörébe elsősorban azokat a műveket soroljuk, amelyek a legközvetlenebb, legintenzívebb módon befolyásolják a szemléletet, alakítják a világnézetet. Praktikus szempontokból a következő csoportosítás látszik megfelelőnek:

1. Filozófiai, ideológiai művek (a marxizmus—leninizmus klasszikusai, egyéb filozófiai munkák, ateista irodalom).
2. Politikai, közgazdasági irodalom, amely a jelenkor eseményeivel, illetve gyakorlati problémáival foglalkozik (pártkongresszusi jegyzőkönyvek, munkászervezők írásai).
3. Történelmi, életrajzi munkák (Battaglia: A II. világháború.)

A felsorolt csoportok jelentősége elsődleges, ezért a folyamatos állománygyarapításban kiemelkedő hely illeti meg őket.

A tervszerű állománygyarapítás érdekében az elmúlt öt évben számos központi intézkedés történt. A községi könyvtárak állománygyarapításának segítésére a Könyvtártudományi és Módszertani Központ 1959 óta többször adott ki törzsalományjegyzéket, amely mintegy modellje a kívánatos és szükséges állománynak. Az utolsó összefoglaló jegyzék 1963-ban jelent meg. Azóta az *Új Könyvek* c. kiadvány vette át ezt a szerepet, s ma már 1600-ra tehető a törzanyagba tartozó művek száma, amelyből mintegy 170 a társadalomtudományi mű.

Milyen mértékben található meg ez az irodalom a községi könyvtárakban, és mik a jellemzői az állománygyarapítási munkának?

A 300 községi könyvtárra kiterjedő vizsgálat eredményei nem megnyugtatóak. A legnagyobb problémákat a tiszteletdíjas könyvtárosokkal működő kisközségekben találjuk. Fejér megyében 95 könyvtár állományát vizsgálták meg a 91 politikai műből álló mintajegyzék alapján. Kiderült, hogy a könyvtáraknak csak 7⁰/₀-a mondható viszonylag jól ellátottnak, 12⁰/₀-uk ellátottsága nagyon gyenge, 81⁰/₀-uké pedig közepes. A megjelölt 91 műből egy könyvtárra átlag 20 jutott, több helyen azonban csak 3—4 könyv volt meg, s a legmagasabb példányszám is csak 57.

Érdemes kiemelni az ateista irodalom beszerzésével kapcsolatos Pest megyei értékelést. Kilenc járási és 25, főhivatású könyvtárossal dolgozó községi könyvtár-

ban 10 ateista ismeretterjesztő mű beszerzését és forgalmát vizsgálták meg. Az első öt könyv beszerzési aránya így alakult a 34 intézményben:

Szerző	Cím	Hány könyvtárban található meg a 34-ből
Gecse	Szente'k, legendák	30
Kazsdan	Hogyan teremtett istent az ember?	27
Kriveljov	Könyv a bibliáról	26
Balázs	Kérdezz, felelek a vallásról	26
Donini	Korok, vallások, istenek	23

Sajnálatos, hogy egyetlen olyan mű sincs, amelyet minden könyvtár beszerzett volna. A vizsgált művek összességével, tehát 100%-ával csak 4 könyvtár, 90%-ával pedig 2 könyvtár rendelkezik. Nagy községek, sőt járási székhelyek esetében ezek az arányok gyenge beszerzési gyakorlatot jeleznek.

Milyen tényezők hatnak kedvezőtlenül a községi könyvtárak állománygyarapítására, illetve milyen jelenségekre kell jobban ügyelni?

1. A kisközségeknek legtöbbször olyan kicsi a költségvetési keretük, hogy a törzsanyagnak csak töredékét lehet belőle megvásárolni.
2. A könyvtáros gyakorta engedményeket tesz a pillanatnyi igényeknek, s első-sorban a nagyobb kelendőségnek örvendő szépirodalmi könyveket veszi meg. Ez a jövőre nézve kétségkívül káros, veszélyezteti a kívánatos gyűjteményi jelleget, s egyoldalúvá teszi az állományt. Az alapvető politikai könyvek mellőzése feltétlenül fogyatékos tájékoztató, nevelőmunkát eredményez.
3. Hiányzik a hozzáértés is. Viszonylag sok könyvtáros nem kíséri kellő figyelemmel az *Új Könyvek*-et, a *Könyvtáros* c. lapot és az egyéb tájékoztatókat.
4. A költségvetésen kívüli támogatásokat tervszerűtlenül használják fel. A MESZÖV, a KÖFA és a tsz kulturális alapjából is számottevő összegek jutnak a könyvtáraknak. Az erőszakos és ügyes ügynökök nem egyszer megkaparintották ezeket az összegeket, s olykor-olykor elfekvő készleteket zúdítottak a könyvtárakra. Néha ajándékcsomagban kaptak a könyvtárak oda nem illő műveket. Ezek a jelenségek gyakorta gátolták a tervszerű, harmonikus állományfejlesztést.

A községi könyvtárak állománygyarapítási helyzetét a következőkben összegezhettük:

- A kisközségek társadalomtudományi állománya nem elégséges a megnövekedett nevelési feladatok megoldásához. Ez a megállapítás a főhivatású könyvtárosokkal dolgozó intézményekre is sok esetben vonatkozik.
- A társadalomtudományi és politikai törzsanyagnak csak mintegy 35—60%-a található meg a kis- és közepes községek könyvtáraiban. Ez valamivel rosszabb az egész törzsállomány beszerzésének részarányánál, ami jelenleg 50—60%.
- Évente 320—350 művet jelölnek központilag törzsállományba tartozónak, s ez kb. 8000 Ft kiadást jelent. A kisközségek alacsony szervezeményezési keretéből így semmiképpen sem futja a teljes beszerzésre. Éppen ezért a kisközségekben még nagyobb gonddal kell kiválogatni a legfontosabb könyveket.
- Sok helyen nem tervszerű az állománygyarapítás, megengedhetetlenül kevés a politikai mű.
- A politikai állomány felfrissítése az utóbbi években egészségesen alakult, különösen a munkásmozgalmi, kül- és belpolitikai, valamint az antiklerikális irodalmat tekintve.

Mivel a községek között a gazdasági lehetőségek következtében rendkívül nagy különbségek vannak, és a törzsanyagot csak részben tudják megvásárolni, szükséges meghatározni a kistelepülések esetében azt a minimális állományt, amelynek kialakítása kívánatos és kötelező. (A jegyzéket a cikk végén közöljük.) Ez a minimális állomány természetesen csak az alsó határ. Az ide tartozó művek beszerzése 1967 végéig minden érintett községi könyvtár számára kötelező. A sűrített alapállomány elsősorban a kézikönyvjellegű munkákat, a legfontosabb politikai irodalmat tartalmazza, de találhatóunk benne olvasmányosabb könyveket is. Néhány tárgy-körben (pl. ateista irodalom) több hasonló mű közül választhatnak a könyvtárosok. A művek egy része egészen friss kiadású, jónéhány pedig csak ezután fog megjelenni. A jegyzék előírása természetesen nem jelenti azt, hogy más munkákat ezután már nem kell vásárolni, például a gyorsabban avuló, de aktuális füzetes kiadványokat.

A Művelődésügyi Minisztérium a községi könyvtárak társadalomtudományi, politikai állományának továbbfejlesztése érdekében 1965. december 7-én kiadott, 73.809 sz. körlevelében a következő intézkedéseket rendelte el:

1. A 10 000 Ft-ot meghaladó évi beszerzési kerettel rendelkező községi könyvtárak részére kötelező a törzsanyagként jelölt teljes társadalomtudományi irodalom megvásárlása.
2. Az 1500 lakoson aluli községek önálló könyvtárai kötelesek kialakítani a minimális politikai alapállományt (legalább 16 kötet). Az 1500—3000 lakosú települések könyvtáraiban legalább 32 kötetes gyűjtemény szükséges.
3. A járási könyvtárak fokozottabban ellenőrzik és korrigálják a községi könyvtárak állománygyarapító tevékenységét, különös tekintettel a szükséges politikai irodalomra.
4. A községi könyvtárak ügynököktől nem vásárolhatnak könyveket. Az egyéb támogatásokból eredő összegeket is lehetőleg a Könyvtárellátónál vásárolják el a könyvtárak. Ha a költségvetésben előirányzott keret a törzsszállomány beszerzésére nem elegendő, akkor a költségvetésen kívüli összegekből is elsősorban a törzsszállományba tartozó műveket kell beszerezni.
5. A Könyvtárellátó minden évben legalább két ízben külön jegyzéket ad ki a társadalomtudományi művekről. A pótlólagos rendeléseket ily módon is lehet eszközölni.

Az olvasószolgálat

A tervszerű állománygyarapítás csak előfeltétele az olvasószolgálati munkának. A hatékony olvasószolgálati munkához érdemes feltárni néhány olyan alapvető társadalmi átrétegződési, gazdasági s szociológiai folyamatot, amelyekről könyvtárosainknak inkább csak felszínes tapasztalataik vannak.

A parasztság műveltségi helyzetének változása, fejlődése erős szálakkal kapcsolódik a gazdasági, foglalkozási struktúra változásához. Szükséges néhány adattal jelezni e változások irányát, nagyságát, mert csak így ítélni lehet meg a községek népességének művelődési helyzetét.

1949 és 1964 között a mezőgazdasági keresők száma 630 ezer fővel csökkent. Ezen időszak alatt az összes keresőkhöz viszonyított arányuk 54,5%-ról 32,1%-ra csökkent. A mezőgazdaságból távozókat elsősorban az ipar, különösen az építőipar szívtá fel. E folyamat során csökkent a fiatalabb korosztály részesedése a mezőgazdasági dolgozók létszámában. Az előregedés nagyobb mértékű a szövetkezeti szektorban, mint az állami gazdaságokban. A tsz-tagság esetében a 40—59 évesek aránya 40,9%, a 60 éven felülieké 23,9%. Érdemes figyelni arra is, hogy a falusi települések tisztá mezőgazdasági jellege alaposan megváltozott. Ma már a falvak alig 4%-a tisztán mezőgazdasági jellegű, s 23% az ipari községek aránya. 2,2 millió ember él olyan családban, amelynek minden jövedelme a tsz-ból és a háztájiból ered, és csaknem 2 millióan élnek vegyes jövedelmű közösségben, ahol a család egy, illetve több tagja az iparban vagy a mezőgazdaság állami szektorában dolgozik. A lakosság 60%-a él falun. A mezőgazdasági népesség 20%-a városokban lakik. A falusi lakosság 50%-a nem a mezőgazdaságban dolgozik.

Felbomlott a régi falu, a települési viszonyok városiasodnak. A városok környékén és a bányavidékeken a kereső lakosság igen nagy hányadának az ipar a fő jövedelmi forrása.

Amíg az utóbbi másfél évtized alatt rendkívül rohamos volt a falu gazdasági, társadalmi szerkezetének átalakulása, addig a tudatban lassúbb és bonyolultabb változásokat tapasztaltunk. A falusi műveltségről nincs teljes, vagy eléggé általánosítható képünk. A változásokról mind a tudomány, mind az irodalom késsve és töredékesen tudósít, s e tudósítások gyakran ellentmondásokkal telítettek.

A falu átrétegződése következtében a legmozgékonyabb és leginkább munkaképes emberek mentek el onnan. Egyidejűleg azonban növekedett a községekben az ipari dolgozók száma is. Több jel mutat arra, hogy ez kedvez a társadalomtudományi könyvek forgalmának. *Békés György* hívta fel figyelmünket arra (*Könyvtáros, 1965. I. sz.*), hogy az ipari jellegű községekben nagyobb a társadalomtudományi művek forgalma — ez főleg a KISZ korosztályúak érdeklődésének következménye —, mint a mezőgazdasági településeken. A bejáró munkások, ingázók (számuk 400 ezer fő körül van) kedvelt művelődési eszköze lett a könyv. Jelzéseink vannak arról, hogy a nagy ipari centrumok körüli községekben, ahonnan sok a bejáró, emelkedik az olvasók száma, s javul az olvasott könyvek minőségi összetétele is. Sopronkövesd községben pl. a Sopronban munkát vállalók számával egyenes arányban nőtt a könyvtárba beiratkozottak létszáma, és az olvasottság meghaladja a 40%-ot. Bizonyos felmérések azt sejtetik, hogy a bejáró dolgozók azonos, vagy majdnem olyan

érdeklődésűek, mint a városi munkások. Az országos eredmények emelkedő irányzatot jeleznek.

A társadalomtudományi művek kölcsönzése a községekben lényegesen emelkedett, s meghaladja az új olvasókkal jelentkező forgalmi többletet. Míg 1963-ról 1964-re 65 ezer fővel gyarapodott a községi könyvtárak olvasótábor (938 000 főről 1 003 000-re), addig a társadalomtudományi művek forgalma 274 000 kötetből 416 000-re emelkedett. A növekvő forgalom a közönség élenkebb érdeklődésével és a könyvtárosok javuló nevelő munkájával magyarázható.

Az ismertetett népmozgalmi adatok, valamint a 300 megvizsgált községi könyvtár adatai még nem elegendők a könyvtári munka általános kérdéseire, illetve fontos részletkérdésekre kiterjedő következtetések levonására. Úgy gondoljuk azonban, hogy a cikkben feltárt adatok alkalmasak arra, hogy ezeket a községi könyvtárosok továbbképzési konferenciáin összehasonlítsák a megyén belül jelentkező hasonló, vagy eltérő problémáikkal.

Mind a társadalomtudományi, politikai irodalmi ellátottsággal, mind az olvasótábor társadalmi rétegződésének alakulásával kapcsolatos elemzések megfontolásra érdemesek a járási, városi, megyei könyvtárosok számára is.

Az OKDT közművelődési tagozata a téma további részleteinek feltárására vizsgálatokat folytat, ezeknek eredményeit a későbbiekben fogjuk közölni a Könyvtárosban.

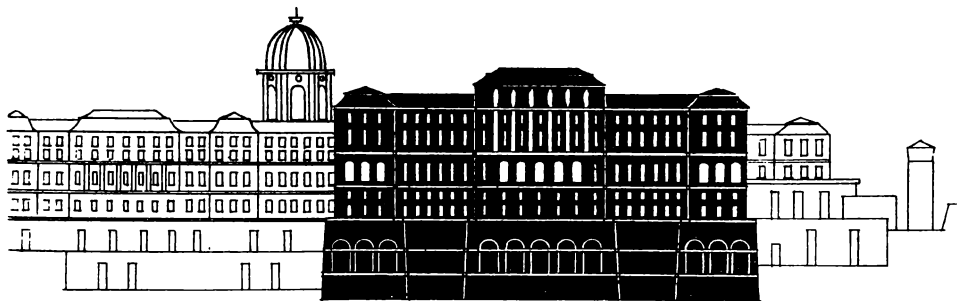
A társadalomtudományi, politikai irodalom népszerűsítésének módszereit — amelyek nélkül a téma megbeszélése hiányos — szándékosan mellőztük a cikkben. Ugyanis *Szalay Györgynek*, a KMK kiadásában 1962-ben megjelent, *A társadalmi politikai irodalom népszerűsítése* c. módszertani útmutatója ma is jó segítséget nyújthat az olvasószolgálati munkához. Ezért kiegészítőként javasoljuk az említett kiadvány tanulmányozását.

Verseghy György

Minimális társadalomtudományi alapállomány kis falusi könyvtárak számára — 3000 lakosig

- Akción az SS. 1960. Kossuth. (vagy Bethlen: Élet a halál földjén. Kossuth. Új kiadás.)
ALMASI—CSIZMADIA—KOVÁCS: Tsz-tagok kézikönyve. 1964. Kossuth.
BAADE: Versenyfutás a 2000. évig. 1965. Közgazd. és Jogi Kiadó.
BALÁZS József: Négy év vérben és vasban. 1966. Kossuth.
* BARTUS—KILANYI: Négy év vérben és vasban. 1966. Kossuth.
BATTAGLIA: A második világháború. Kossuth. (Új kiadás.)
A dolgozók társadalombiztosítási nyugdíjáról szóló jogszabályok. 1961. Közgazd. és Jogi K. Filozófiai kislexikon. Kossuth. (Új kiadás.)
* FOLDES—NEMES: Két évtized. Tények és adatok a szocialista Magyarország fejlődéséről. 1965. Kossuth.
Húsz év. Tanulmányok a szocialista Magyarország történetéről. 1964. Kossuth.
KADÁR János: Tovább a lenini úton. 1965. Kossuth.
KÁLLAI Gyula: A magyar függetlenségi mozgalom 1939—1945. 1965. Kossuth.
KARSAI: „Országgyarapítás” — országvesztés. 1961. Kossuth. (vagy Horthy Miklós titkos iratai. 1965. Kossuth.)
KARSAI: A berchtesgadeni sasfészekről a berlini bunkerig. 1965. Kossuth.
* KRIVELJOV: Könyv a Bibliáról. 1961. Kossuth. (vagy Kautsky: A kereszténység eredete. 1950. Szikra., vagy Donini: Korok, vallások, istenek. 1961. Gondolat.)
Lenin élete. 1961. Kossuth.
* LENIN: Válogatott művei 1—2. köt. 1964. Kossuth.
* LIPTAI: Magyar Tanácsköztársaság. 1966. Kossuth.
* A Magyar Népköztársaság Alkotmánya. 1965. Közg. és Jogi K.
* MARX—ENGELS: Válogatott művek 1—2. köt. 1964. Kossuth.
* A marxista filozófia alapjai. 1964. Kossuth.
* A marxizmus—leninizmus alapjai. 1964. Kossuth.
* A munka törvénykönyve. 1965. Közgazd. és Jogi Kiadó.
* Nemzetközi almanach. Kossuth. (Új kiadás.)
* ORTÚTAY Gyula: Kis magyar néprajz. Gondolat. (Új kiadás.)
* Politikai gazdaságtan. 1966. Kossuth. (MM pályázat.)
* REED: Tíz nap, amely megrengette a világot. 1966. Kossuth.
* SPIRA: A magyar forradalom 1848—1849-ben. 1959. Gondolat.
SZÉKELY György: A Dózsa-féle parasztfelkelés. 1966. Kossuth. (Új kiadvány.)
Történelmi materializmus tankönyve. 1966. Kossuth. (Új kiadvány.)
* TRENCSENYI—WALDAPFEL: Mitológia. 1960. Gondolat.
* UNGER—SZABOLCS: Magyarország története. (Rövid áttekintés.) 1965. Gondolat.

(*-gal jelölve az 1500 lakoson aluli községek minimális állománya)

A nemzeti könyvtár új otthonának tervezési és építési munkái

A nemzeti könyvtár budavári új otthonának tervezési és kivitelezési munkáiról utoljára több mint két évvel ezelőtt számoltunk be e folyóirat hasábjain (1963. 9. sz. 536—538. l.). Azóta mind a tervezés, mind az építkezés terén számottevő előrehaladás történt. Szerkezeti-leg az épületben minden lényeges átépítés, beépítés megtörtént. Érdekességként említem meg a legfontosabbakat.

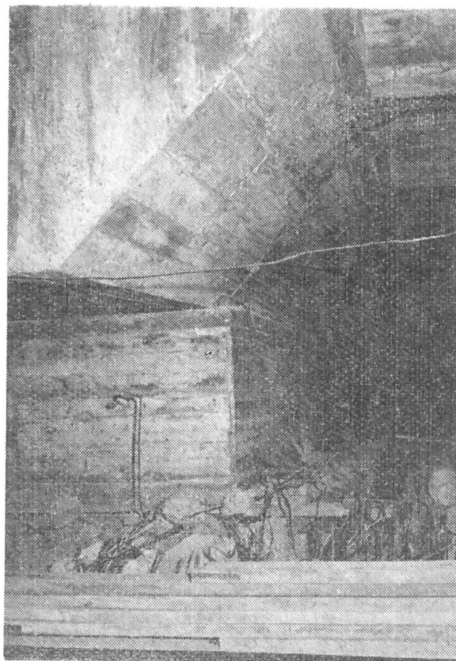
Épülnek a raktártornyok

A palota egykori két nagy belső udvarának vasbeton burkolása már régebben megtörtént. E két udvarban kap helyet az északi és déli 11—11 szintes hatalmas raktártorony. Elkészült mind az északi, mind a déli raktártorony vasbeton alapozása. Ehhez a két palotaudvar korábbi szintjét először le kellett süllyeszteni. A hatalmas földmunka során nem kevesebb, mint 9000 köbméter földet kellett kiemelni, s a Dózsa György szobor irányába eltávolítani.

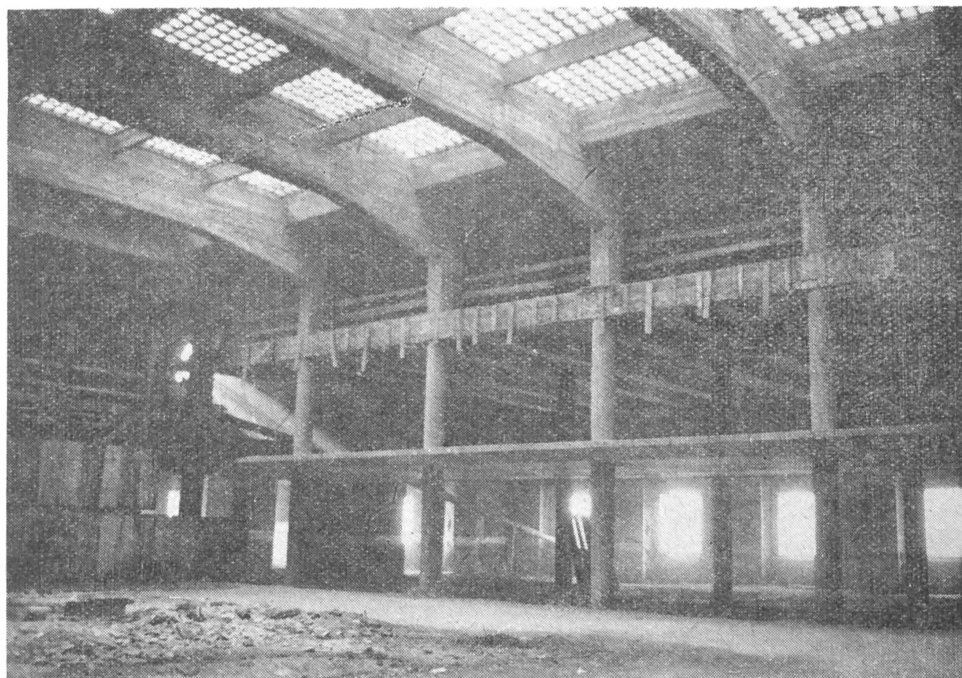
Az eredeti terv szerint a két raktári torony legalsó, első szintje alá szigetelési okokból csupán mintegy 160—170 cm belmagasságú szerelő-szint került volna. A részletes tervezés során úgy alakult a helyzet, hogy a mesterséges szellőztetés, a klimatizálás-kondicionálás központi gépházának olyan nagy területre lesz szüksége, amelyet csak a raktártornyok alatt lehet kialakítani. Ily módon az első raktári szint alatt s a két raktártornyot az első négy szinten összekötő raktári tér alatt az eredetileg tervezett szerelő szint helyett 6 méter belmagasságú géptermeket kellett kiépíteni. Padlózatuk a szó szoros értelmében gigászi vasbeton gerendán áll. A keretből négy nagy vasbeton-pillér hatol át a várhegy márgáját borító lazább földrétegen 9—14

méter mélységbe, s ott, a mészkőben kiépített „fészkekbe” ágyazódik bele. Jellemző e vasbetonpillérek méretére, hogy alaprajzuk egy 2 méter széles és 7 méter hosszú téglalap.

A két vasbeton és acél szerkezetű raktártornyot az adott, nagyjából 15×25 négyzetméter méretű belső udvarban alakították ki. A raktártornyok öt alsó szintje tömör raktározási berendezések

Az északi raktártorony 1. szintje alatti két vasbetongerenda egyike. Két ilyen hatalmas gerenda alatt van a 2×7 m-es vasbeton-pillér, mely a laza talajon áthatolva a szilárd (mészkő) rétegbe épült bele

A tetővilágításos nagy olvasó tér déli szakaszának galériás nyers vasbeton szerkezete. A galéria feletti zsaluzás szintjéhez kapcsolódik majd az olvasói tér belső, alsó üvegmenyete

hordására készül. E vasbetonfödémek minden egyes négyzetméterére 1500—2000 kg terhet lehet elhelyezni.

Az északi raktártorony ún. felmenő acélszerkezete is elkészült. Valóságos kisebb felhőkarcoló-szerkezet ez. A tornyok érdekessége, hogy akkor is a helyükön maradhatnak, ha körülöttük a régi épületet teljesen lebontanák.

Az 1966. év során megépül a déli raktártorony acélszerkezete is, és mind a két torony valamennyi vasfödémje. Felépült a nyugati közép kupola, kialakult a katalógustér s a nagy előadóterem.

Az Oroszlán-udvarról nyíló főbejáratnak és a bejárati előtérnek a tervezése befejeződött, elkészült e tér számos fontos vasbeton szerkezeti eleme is. Innen nyílnak majd a ruhatárak, s itt sikerült a tervezésnek megvalósítani a könyvtár régi és egyértelmű igényét: a korszerű, jól záró „torkot”. — ahogy mondani szokták — „a zsák száját”, az egyetlen bejáratot, ahol a beiratkozó—ellenőrző—irányító szolgálat fog működni.

A sötét márványfalú és fehér márvány padlózatú előtérből indul majd a gyorslift, illetve a folytonmozgó „pater-noszter”. Gyalogosan a diszlepcsőn lehet feljutni a nagy kiállítási térbe, ahonnan keletre a magyar könyv- és írástörténet

állandó kiállítási nagyterme nyílik, nyugatra pedig a Corvina-terem s két kisebb kiállítási tér. Az épületnek ezen a részén kiépült az új vasbeton pillér-rendszer, mely a kiállítási tér feletti mennyezetet, vagyis a katalógus tér födémjét tartja. Elkészült tehát a nagyolvasói tér középső részét lezáró, korábban nem létező új födém is. Befejeződtek a nagyolvasói tér északi és déli, középső része feletti tetővilágítás üveg és vasbeton külső födémjei is.

A nagyolvasói tér központi része, tehát a katalógus tér felett szerkezetileg kialakult a nagy előadó terem. Méretei hatalmasak, modern kialakításúak, a könyvtár sok látványossága közül a nagy előadó terem (tér) egyike lesz a legérdekesebbeknek. Innen nyílik keletre a könyv- és hírlapklub, nyugatra a büfé-dohányzó-társalgó.

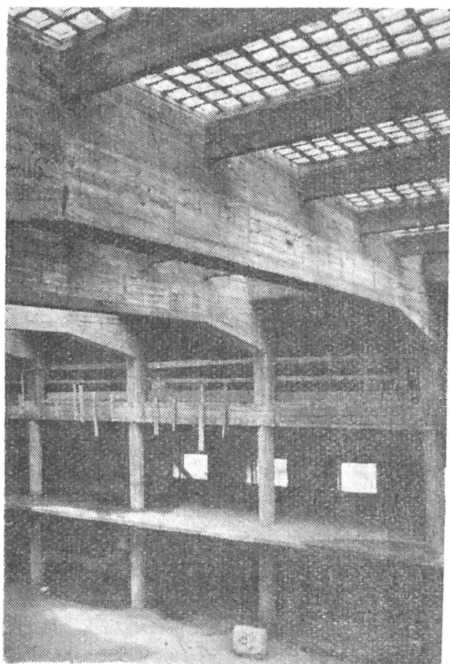
E tér felett emelkedik az új nyugati ún. közép kupola, a maga érdekes, nagy ablakaival, manzárd-szerű kiképzésével. E közép kupola keleti és nyugati ablaksoránál két újabb olvasóterem kialakítására is sor kerülhetett. Az ötletes érdekes építészeti megoldással az olvasószolgálat értékes új területek birtokába jutott.

Számos más fontos munka is elkészült. Nagy részben befejeződtek a homlokzatok

felújítási munkálatai. A palota hatalmas tömbjének különböző épületei közül csak a nyugatinak van kőhomlokzata, vagyis a könyvtár számára átépülő épületének. Elkészült az északi, nyugati s a déli homlokzat felső része. Jelenleg az Oroszlán-udvari kőhomlokzat javítása, a sérült, előregedett kövek kicserélése s az egész homlokzat megtisztítása folyik.

A bútortervezés időszaka következik

A KÖZTI III. irodájának építészeti, belső építészeti, szakmérnökei nagy munkát végeztek, s még sok munka van hátra. A nemzetközi tapasztalat is azt bizonyítja, hogy egy nemzeti könyvtár tervezése és felépítése hosszú évek rendkívül bonyolult, nehéz munkája. Jellemzősül: a British Museum Könyvtárának új épülete 20 év alatt készül el. Ugyancsak hosszú évek munkájával jár a varsói és a római nemzeti könyvtárak létesítése is. A budai várban 1965 végére elkészültek az építészeti-kiviteli (ún. pallér) tervek, mégpedig nemcsak az új szerkezetekre vonatkozóan, de a termekkel, belső terekkel, helyiségekkel kapcsolatos tervek is, beleértve pl. a falakat burkoló márványlapok milliméternyire pontos kiosztási terveit, a padlózatok, mennyezetek, burkolatok, nyílászáró szerkezetek stb.

Részlet a déli nagyolvasói tér keleti, galériás szakaszáról. A hatalmas vasbeton gerendák osztóbordái között helyezkednek el az üvegtáblás tetőbevilágító részek

részletes terveit is. 1966-ban szükségszerű egyeztetésekre kerül sor a különböző tervezési ágak között, ami elkerülhetetlen, fontos része a rendkívül bonyolult tervezési munkának.

Ezeknek a kiviteli terveknek az az érdekességük, hogy már a teljes bebútorozást is tartalmazzzák, egyelőre természetesen alaprajzi rendszerben, vagyis a bútorok alaprajzi méreteivel.

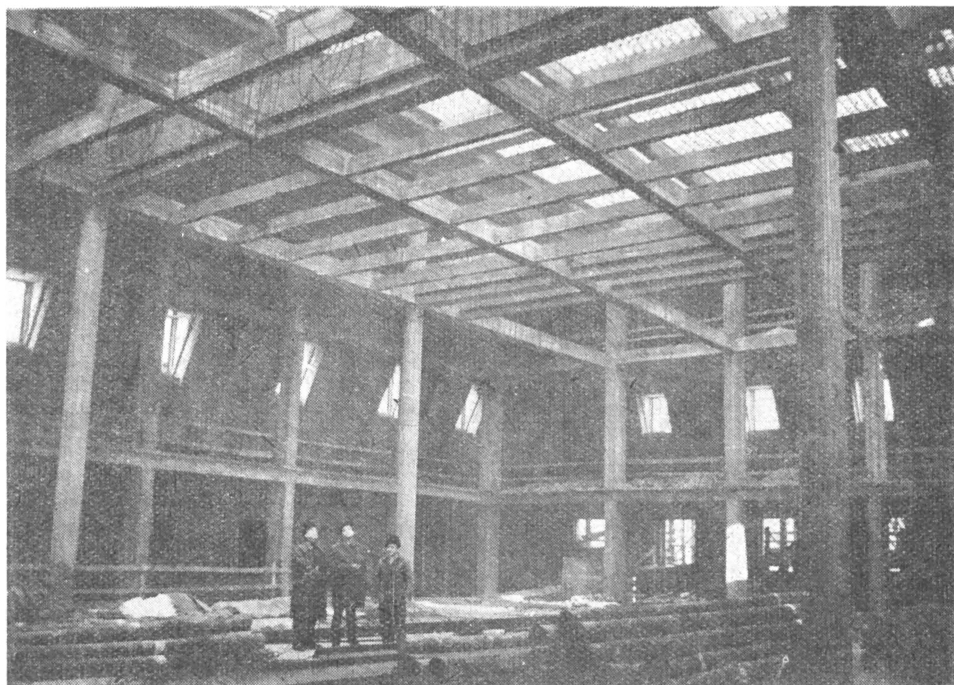
Az építészeti tervezésbe ugyanis idejében bekapcsolódtak a belső tervezők. Így alakultak ki az egyes bútorok alaprajzi méretei, és megállapodás történt a bútorok elrendezése, elhelyezése tekintetében is.

A belső tervezés munkája az 1966. évben tovább mélyül, tovább finomodik. E tervező munka során készülnek el a bútorok kiviteli terveit. A bútorokra szánt összeg mintegy 10 millió forint.

A bútoranyagok kiválasztásában, a színnek meghatározásában a könyvtár kerüli a „divat jellegű” megoldásokat.

A tervezés feladata olyan hangulat kialakítása, amely a korszerű nemzeti könyvtár jellegének, feladatának megfelelő. Gondolnunk kell azonban arra, hogy a nemzeti könyvtár csak fél évszázad alatt telítődik meg, de üzemelését ezt követően is évszázadokra biztosítani kell, hiszen a feltöltődés után, szerencsés körülmények között, még évszázadokig is élő könyvtár marad, összes berendezéseivel, felszereléseiével együtt. A lehiggadt modern formák, a gyakorlatban világosra bevált anyagok adják meg az alapot, azzal a szigorú fenntartással, hogy nemzeti könyvtárban a bútorzat nem lehet kísérletezés tárgya. Az új bútorzat fémről és fából készül. E két alapanyaghoz mint praktikus kiegészítő csatlakozhatnak — ott, ahol indokolt és szükséges — a műanyag.

A fémnek és a fának egyetlen bútor-darabban való együttes alkalmazása rendkívül sok előnnyel jár. Biztosítani lehet a szilárdságot és tartósságot, hiszen a könyvtári bútorzat rendkívüli igénybevételnek van kitéve. A szükséges stabilitást elsősorban fémszerkezetekkel lehet biztosítani. Az asztalok, székek, katalógusok, vitrinek, szabadpolcos állványok stb. esetében a bútorzat tartószerkezete, lábazati része stb. minden esetben fémről készül, de nem csőből, hanem ízlésesen, finoman kialakított „L” vagy „U” alakú, illetve négyzetes keresztmetszetű, sajtolt vagy hengerelt vastagabb fémlémezből. A fémszerkezet nem szegeccseléssel, hanem forrasztással kapcsolódik össze, csiszolt felülete pedig megfelelő színű matt dukkózást kap.

A nagyolvasói tér középső (katalógustermi) része felett, a palota VIII. szintjére kerül a tetővilágításos nagy előadóterem, melynek jobboldali (keleti) sávjában helyezkedik el a könyv- és hírlapklub, a nyugati sávban (ahonnan a fénykép készült) pedig a büfé-dohányzó-társalgó kap helyet. (Jánosi Ferenc felvételei)

Az épületgépészeti tervezés

A sokrétű, rendkívül bonyolult épületgépészeti tervezői munka a maga egészében befejeződött. Elkészültek az összes vízvezetékek és csatornák, valamint a központi (táv) fűtés tervei. A távvezetékek a Dózsa György szobor alatti, újonnan megépített vezető és szerelő csatornában már elérkezett az épülethez. Elkészültek a világítástechnikai résztervek, a személy- és teherliftek, a körforgó („páternoszter”), nemkülönben a két raktártornyot összekötő vízszintes, igen érdekes megoldású görgősor teljes kivitelezési terve is.

A gyengeáramú villamos berendezések tervezése során elkészült a távbeszélő központ és a belső hálózat, a telex-hálózat, a tűzjelző berendezési hálózat a betörésjelzés, a hangtechnikai stúdió elektroakusztikai berendezési, kivitelezési terve.

Befejeződött a falak elektroosztatikus szigetelésének, valamint az épület villámhárító berendezésének, a TV, a rádió, az URH vételt megvalósító berendezéseknek tervezése is.

Az épületgépészeti tervezés egyik központi problémája volt a légtechnikai berendezések korszerű és gazdaságos kialakítása, mely a raktárakon kívül sok egyéb területet is érint (pl. nagyolvasói tér, katalógustér, klub, előadóterem stb.). A két raktártorony például ún. „vakraktár” lesz, de ilyennek tekinthető a két raktártornyot összekötő alsó rész, valamint a raktártornyokhoz nyugat felől csatlakozó, kb. 1 millió kötet tárolására létesülő raktárrész is, ahol a jelek szerint jó ideig a magyar könyvtárügy letéti raktára fog működni. E hatalmas raktártömb, amely 7 millió kötet tárolására lesz alkalmas, közvetlenül nem érintkezik a külvilággal, tehát fokozott gonddal kellett megtervezni a világítástechnikai és a légtechnikai berendezéseket.

A műszaki tervezés és kivitelezés mellett a könyvtár belső, szakmai rekonstrukciója is elmélyülten folyik, abban a reményben, hogy az eredeti határidők nagyobb módcsítása nélkül be lehet majd fejezni a nagy vállalkozást.

Dr. Tombor Tibor

Látogatás a Pozsonyi Egyetemi Könyvtárban

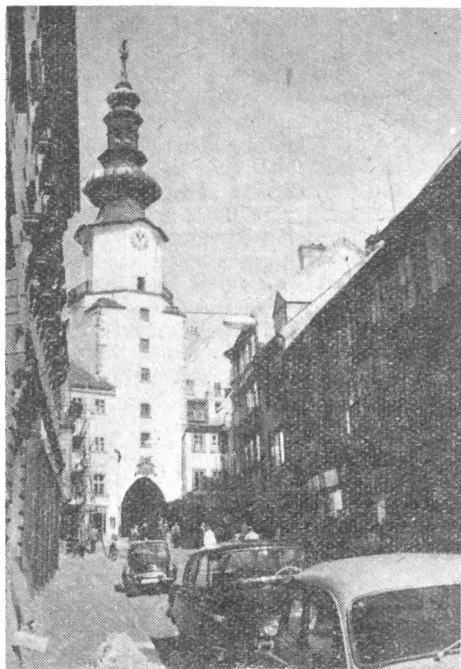
A hálózati elv egyik korai megnyilvánulása volt Kudora Károlynak, az Egyetemi Könyvtár egykori igazgatójának az a javaslata, hogy a megalakuló új vidéki egyetemek, a debreceni és a pozsonyi, valamint a budapesti egyetem könyvtárai létesítenek együttműködést a beszerzések összehangolására, a közös nyilvántartásra és egyéb vonatkozásokban is. (V. ö. Kudora Károly: Könyvtárpolitika és az új egyetemek. Bp. Athenaeum, 1912.) Az első világháború kitörése azonban meghiúsította a tervezett kooperációt, és a Pozsonyban felállított Erzsébet Tudományegyetem Könyvtára 1914 őszén önállóan kezdte meg működését. A város két történelmi nevezetességű épületében; a sokszögű gótikus tornyocskáiról híres egykori klarissza kolostorban (az itt elhelyezett gimnáziumban diákuskodott Bartók Béla és Dohnányi Ernő) és a szomszédos, Mihálykapu u. 1. szám alatti barokk palotában, amely a magyar országgyűlések színhelye volt.

Megalakulásakor az egyetemi könyvtár állománya több forrásból származott: rendelkezésére állt a jogakadémia 24 000

kötetes könyvtára, megkapta továbbá a városi könyvtár 25 000 darabot számláló anyagát, azonkívül több gyűjtemény is gyarapította állományát, közöttük legfontosabb a jezsuiták régi könyveiből álló 7000 kötetes értékes hagyatéka volt. Az első világháború alatt a könyvtár alig fejlődött, 1919-ben az állománya 85 000 kötet. Szerencséjére igazgatója, dr. Ján Emler jó szakember és kiváló szervező volt, aki minden idejét, energiáját a könyvtárnak szentelte, és az egyetemi könyvtár arányos fejlesztését a polgári Csehszlovák Köztársaságban is biztosítani tudta.

Az igazi fejlődés mindemellett csak a szocializmus építésének kezdeti időszakában következett be, amikor is a klarisszák épületében elhelyezett raktár és olvasószolgálat átkerült mai helyére a Mihálykapu utcai palotába. 1955-ben a belsőleg teljesen átépített híres épületben az Univerzitná Knižnica v Bratislave már mint korszerűen berendezett nyilvános tudományos nagykönyvtár folytatta tevékenységét. Állománya ekkor meghaladta az 500 000-et és az évi gyarapodása is 40 000 felett mozgott.

A háromemeletes gyönyörű barokk palotát, melyet az olasz Martinelli 1750 körül épített, a külső architektúra csorbítása nélkül alakították át korszerű könyvtárrá: olvasótermeket, raktárakat létesítvén a történelmi épületben. A hagyományokkal teli múltra gondolva elfogódottan jártunk azokban a helyiségekben, ahol egykor Kossuth Lajos és Széchenyi István, Deák Ferenc és Wesselényi Miklós, Stur Lajos és a reformkor többi nagyjai harcoltak a jobbágyok megszüntetéséért a magyar és a szlovák népjogiért. Az országgyűlési terem földszintjén jelenleg 140 férőhelyes olvasó működik, és a falak mentén, ahol valaha a főrendek ültek, ma több ezer kötetes szabadpolcos kézikönyvtár kötetei sorakoznak: enciklopédiák, szótárak, a marxizmus klasszikusainak művei és a társadalomtudományi alapkönyvek. A nagyolvasóterem közepén, a felügyelő könyvtáros mellett, zajtalanul működő könyvlift továbbítja a kércőédelutát, és pillanatokon belül lehozza a keresett művet a helyiség feletti raktárból, melyet az országgyűlési terem volt karzati szintjén helyeztek el. A nagyolvasón kívül 70 személyes folyóiratolvasó — mintegy 1300 különböző periodikával — és külön kutatószoba áll az érdeklődők rendelkezé-

A pozsonyi Mihálykapu

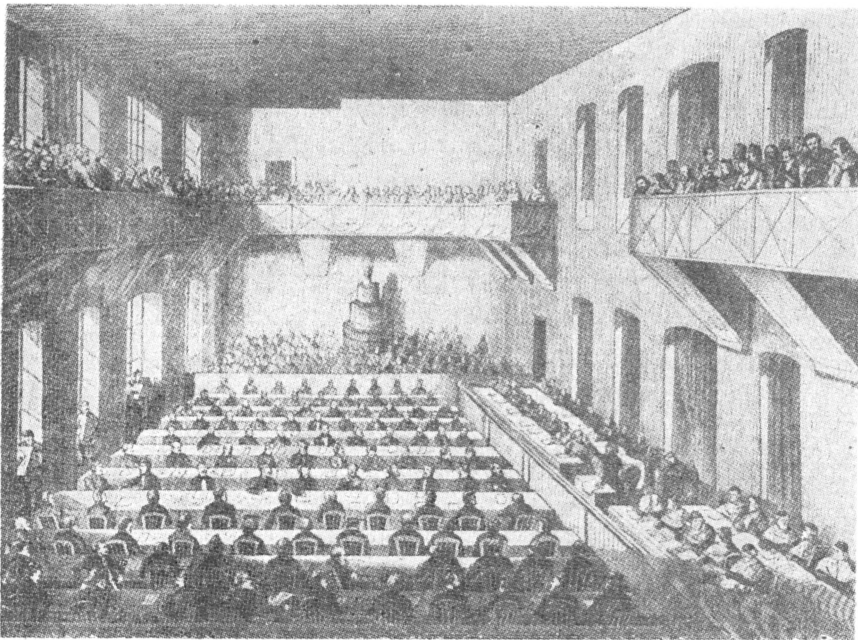
A pozsonyi Egyetemi Könyvtár épülete

sére. A modern, natúr színű bútortzat, a stílusos, aranyozott üvegcsillárok és a világos falak barátságos, derűs légkört

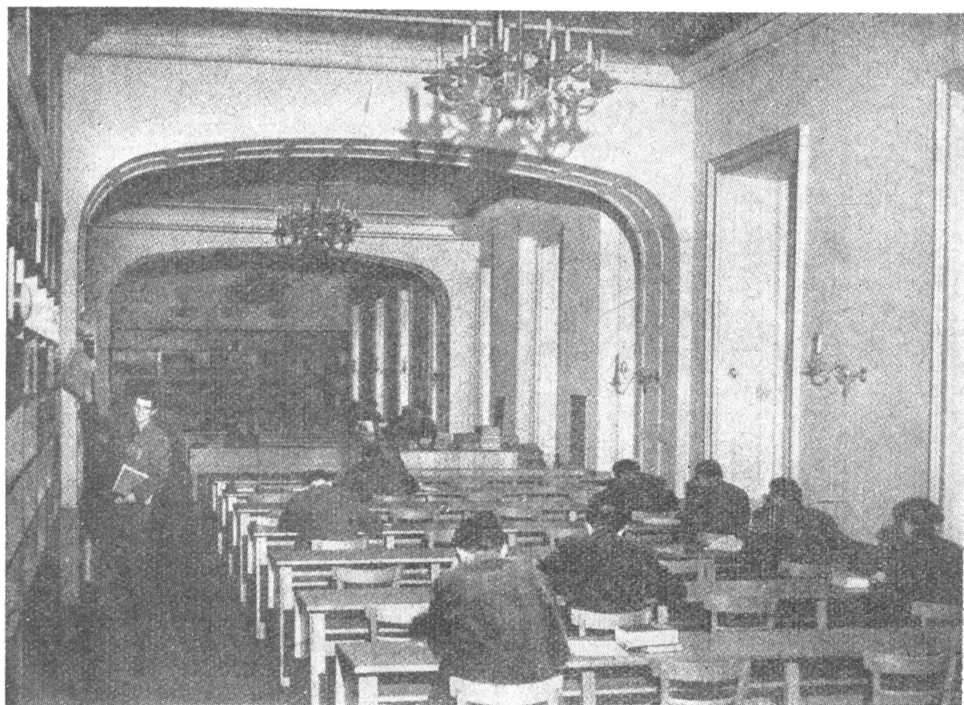
árasztanak a bolthajtásos helyiségekben. Az ódon folyosók ablakmélyedéseiben elhelyezett asztalkák és vitrinek igen tetszetősek.

A Pozsonyi Egyetemi Könyvtár mai állománya közel 1 millió könyv és folyóirat. Sok a régi értékes anyag, például 400 ősnymtatvánnyal is rendelkezik. Legrégibb könyve: Matthaeus de Cracovia „Tractatus rationis et conscientiae”-je, melyet 1460-ban nyomtak. Számos ritkaságot őriznek a felvidéki városokban, a XVI. és XVII. század folyamán nyomtatott könyvekből. Némelyik két példányban is megvan, ilyen Komenský: Orbis sensualium pictus-a, melyet Lőcsén 1685-ben adtak ki. A főúri és szerzetesi hagyatékokat különgyűjteményként kezelik, mindamelllett a könyvtár egyik büszkesége az a munkásmozgalmi gyűjtemény, amely az első világháború idejéből származó dokumentumokat tartalmazza.

Az érdekes és nagy állományt kiterjedt katalógushálózat tárja fel. A betűrendes szerzői (cím) katalógusban 1 millió nemzetközi méretű cédula található, a szak-katalógus az anyagot a könyvtár 30 csoportból álló speciális szakrendszere szerint tartja nyilván. 1953 óta pedig tárgyszó-katalógust is szerkesztenek, melyet tapasztalataik alapján igen hasznosnak és szükségesnek tartanak. Külön katalógusuk van az egyes kiadványfajtáknak: fo-

A hajdani magyar országgyűlések terme

Ma a pozsonyi Egyetemi Könyvtár nagyolvasója az egykori országgyűlési terem

lyóiratoknak, zeneműveknek, térképeknek stb. A szolgálati betűrendes katalógus központi jellegű, mivel 11 szlovákiai könyvtár külföldi beszerzéseit tartalmazza, és ezzel nagy segítséget nyújt a könyvtárközi kölcsönzéshez.

A bibliográfiai munkának is értékes hagyományai vannak Pozsonyban. A Csehszlovák Nemzeti Bibliográfia szlovák részét egyidőben az egyetemi könyvtár készítette. 1950-től a Nemzeti Bibliográfia B (szlovák) része mint Szlovák Nemzeti Bibliográfia jelenik meg. 1955-től Bibliográfiai Tájékoztatóvá alakult át és eddigi feladatkörén kívül a különböző tudományágak bibliográfiai összeállítását is elvégezték az egyetemi könyvtárban, amihez feldolgozták a folyóiratcikkeket és különlenyomatokat is.

Az egyetemi könyvtár nyilvános jellegű, az egyetemhez nem tartozók is nagy számban felkeresik. A könyvtár és az egyetem közötti kapcsolat biztosítására a könyvtárigazgató tagja az egyetemi tanácsnak. Az Egyetemi Könyvtár központi funkciókat nem lát el, mivel a fakultások a város különböző részein, egymástól nagy távolságokra fekszenek, és az ott elhelyezett kari könyvtárak végzik a tanszékek részére a beszerzést, feldolgozást stb. A központi szolgáltatások decentrali-

zálásával találkoztunk a pozsonyi Műszaki Főiskolán is, ahol a főépületben elhelyezett központi könyvtár 1960-ban Szlovák Műszaki Könyvtárrá alakult és kiikerült az iskola- és művelődésügyi minisztérium hatásköréből. A főiskola szomszédos épületeiben települt kari könyvtárak önállóan működnek és a kar tanszékei részére könyvtári szolgáltatásokat nyújtanak. Például a vegyész-mérnöki fakultás kari könyvtára, amelyet meglátogattunk, a beszerzett könyveket leltározza, majd elkészíti betűrendes és szakkatalógus céduláit, és ezeket a könyvekkel együtt adja ki a tanszéknek. A kar 20 tanszékén kihelyezett letéti anyagát központi katalógusban tartja nyilván. Véleményünk szerint sok a párhuzamosság az egymás mellett dolgozó kari könyvtárak munkájában. Érdeklődésünkre azt a választ kaptuk, hogy a legújabb alapítású egyetemeken, főiskolákon Csehszlovákiában is már központi könyvtárakat működtetnek, de Pozsonyban az önálló fakultás-könyvtárak rendszere is jól bevált.

Vázlatos beszámolóinkat a Pozsonyi Egyetemi Könyvtár hatékony olvasószolgálati munkájának kiemelésével zárjuk. Látogatásunk napján 963 könyvet kölcsönöztek a kölcsönzés évi tervszáma 300 000. Az olvasók érdekében igen hosz-

szű nyitvatartási időt állapítottak meg: a kölcsönzés naponta 8—19 óráig tart, az olvasóterem pedig 8—22 óráig (szombaton 20 óráig) és vasárnap is 8—13 óráig nyitva van.

A Pozsonyi Egyetemi Könyvtár 50 évvel ezelőtt kezdte meg működését. Fél évszázad az egyetemi könyvtárak törté-

netében nem nagy idő. Ez alatt az egyre izmosodó, az utóbbi évtizedben pedig rohamosan fejlődő könyvtár ma már 104 dolgozójának munkájával szolgálja a nagymúltú város és az ország tudományos életét.

dr. Móra László

A Könyvtártudományi és Módszertani Központ tevékenységéről

A Könyvtáros már több ízben adott ismertetést a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkájáról. Minthogy a KMK tevékenysége szoros összefüggésben áll a hálózati központok módszertani, továbbképző és koordináló feladataival, felmerült a kívánság, hogy a könyvtárak sűrűbb időközben, 3—4 havonta kapjanak tájékoztatást közeljövőben végzendő feladatairól, rendezvényeiről, készülő kiadványairól.

A tudományos és szakkönyvtárakat érintő tevékenységét most elsősorban az határozza meg, hogy a könyvtárak szerepe fokozódik a tudományos és népgazdasági célok szolgálatában, különösen az új gazdaságirányítási módok kutatásában. Ezért a KMK összegyűjti és tárgyalásra készíti elő az ezzel foglalkozó anyagot.

A jobb szakirodalmi ellátás érdekében régebben kezdett gyűjtőkori munkálatok több tudományterületen már jó eredményeket hoztak (történettudomány, közgazdaságtudomány, statisztika). Most a KMK más területeken (elsősorban a matematika és a természettudományok területén) folytatja a jobb együttműködést biztosító gyűjtőkori elhatároló és összehangoló tevékenységet.

Egész könyvtárügyünket érinti az a kérdés, hogy a központi szolgáltatások mennyire tartanak lépést a fejlődéssel, milyen mértékben elégítik ki a könyvtári igényeket. A közeljövőben két fontos könyvtári munkaeszköz — a *Kurrens Külföldi Folyóiratok Központi Címjegyzéke* és a *Külföldi Könyvek Országos Gyarapodási Jegyzéke* című kiadvány elemzése és távlati fejlesztési terve készül el. A tervtanulmány különösen a gépi feldolgozás adta sokféle felhasználási lehetőséget veszi figyelembe. Például a folyóiratjegyzék egyetlen felvétel alapján betűrendes, szak, lelőhely (hálózati vagy régió), testületek stb. szerinti összeállítást tesz lehetővé, és a megrendelő könyvtárak igényei szerint alakítható.

A következő ötéves tervre új kutatási program készült, amelynek szellemében a kutatások szervezése, irányítása — elsősorban a fontos témákra történő megbízások adásával — pályázatok kiírásával és konzultációval történik. Ezzel a könyvtártudományi kutatások utólagos regisztrálása helyébe, illetve mellé azok serkentő irányítása és tudománypolitikai szervezése lép.

A közművelődési könyvtárak egyenletesebb, arányosabb fejlődésének segítésére a KMK a különböző típusú könyvtárak számára létszámnormákat dolgoz ki funkcióik és feladatköreik figyelembevételével, s ezeket széleskörű vitára bocsátja.

Az elmúlt év végén tárgyalta az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács közművelődési könyvtári tagozata az *ajánló bibliográfiai munka öt éves tervét*. Elfogadta a tervnek azt az irányzatát, hogy mindenekelőtt a referenzértékű bibliográfiai kalauzokat kell a következő ötéves terv folyamán előtérbe állítani. A megyei könyvtárak az eddigi elaprózott — s gyakran egymással párhuzamos — bibliográfiai munkásságuk helyett nagyobb, országos jelentőségű feladatok megoldására vállalkoznak. A megyei könyvtárak bibliográfiai szakemberei decemberben megvitaták a tervet, és több könyvtár már erre az évre vállalta a tervben jelzettekől egy-egy bibliográfia elkészítését. Művelődésügyünk kitűzött céljának megfelelően a szomszéd népek megismertetésével foglalkozó bibliográfiai összeállítások kerültek előtérbe. Így például a Miskolci Megyei Könyvtár a Csehszlovákiával, a győri a Lengyelországgal, a hőmezővársárhelyi a Romániával foglalkozó bibliográfia összeállítását már erre az évre vállalta. A KMK a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár bibliográfiai osztályával együtt módszertani segítséget ad a könyvtáraknak az anyaggyűjtésre, a feldolgozás módjára és a mutatórendszerek kialakí-

tására vonatkozóan. A bibliográfiai tevékenység összehangolása és irányítása céljából nem alakult külön bizottság, hanem az ajánló bibliográfiákat készítő műhelyek szakemberei vállalják a koordinációs bizottság szerepét is.

A könyvtári ellátottság javítása az új öt éves tervidőszakban — elsősorban a városoknak — illetve azok peremkerületeinek — jobb könyvtári ellátásával valósulhat meg. Ezt szolgálja a négy megyei jogú város — és rajtuk kívül néhány egyéb város — könyvtárhálózatának tanulmányozása, a tapasztalatok összegyűjtése és megvitatása a kérdéses területek könyvtári vezetőivel.

Decemberben tárgyalta a Művelődésügyi Minisztérium közművelődési főosztályának osztályvezetői értekezlete a falusi lakosság körében végzett olvasásvizsgálatok eddigi eredményeit, elsősorban Ughy Jenő: *Ezer falusi lakos és a könyv* című tanulmánya alapján. Az értekezlet egyebek között a következő határozatokat hozta:

A KMK-ban létre kell hozni az olvasásvizsgálatok további gondozásának szervezeti kereteit. Olvasásvizsgálati munkabizottságot kell létrehozni. A KMK feladata lesz a megfelelő olvasásvizsgálati módszerek kidolgozása és általánosítása, az olvasásvizsgálatok távlati tervének elkészítése, egyes vizsgálatok elvégzése, a könyvtárakban folyó vizsgálatok figyelemmel kísérése, módszertani segítése és értékelése, az eredmények feltárása.

A nagyobb vizsgálatok anyagi bázisának megteremtéséhez meg kell valósítani az érintkező területek (KMK, Népművelési Intézet, SZOT, KISZ, SZÓVOSZ stb.) összefogását.

Ez év első negyedében a KMK több országos konferenciát és ankétot tart.

Az ideológiai irányelvekből következő feladatokat a tudományos és szakkönyvtárak vezetői *Mátrai László* akadémikusnak, az Egyetemi Könyvtár igazgatójának vezetésével országos ankéton vitadják meg.

A tudományos és szakkönyvtárak tájékoztató dolgozói számára a korszerű tájékoztatás feltételeiről és lehetőségeiről négy napos konferencia van előkészületben.

A tanácsi hálózatok könyvtárigazgatói számára szervezett konferencia-sorozat folytatásaként csoportvezetők számára rendez konferenciát a KMK. (A módszertani csoportvezetők számára a hálózatba tartozó könyvtárak állománygyarapításának irányításáról és a módszertani tevékenység hatékonyságának növeléséről, tartalmi és szervezeti kérdéseiről. Az olvasószolgálati csoportvezetők számára a helybenolvasás kérdéséről, a kézi-

könyvtárak kialakításának és a folyóiratokkal való szélesebbkörű munka fejlesztésének problémáiról tart konferenciát.)

A könyvtárak átalakítása, bővítése, új bútorokkal történő ellátása országosan nagy feladatot ró a hálózati központokra. Több megyei könyvtár vezetőiből, munkatársaiból már valóságos szakértőgarda alakult, amelynek tagjai számára újra tapasztalatsere jelegű megbeszélést tart az év első negyedében a KMK és az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács könyvtárépítési és berendezési szakbizottsága.

Röviden megemlítiük a KMK megjelenő kiadványait is:

Megjelenik a *Könyvtári Minerva* második kötete, amely a mutatókat tartalmazza, és néhány tanulmányt is közöl könyvtárügyünk szervezeti és hálózati kérdéseiről.

A könyvtárak munkájának értékelésével sokat foglalkozott és foglalkozik a szakirodalom. Az értékelés a munkafolyamatok, szolgáltatások vizsgálatával, ezek színvonalának emelésével, a költségek csökkentésével foglalkozhat, de kiterjedhet a könyvtár társadalmi értékének vizsgálatára is. A különböző lehetőségek, módszerek alkalmazásához segítséget kíván nyújtani a most készülő irodalmi szemle: ez 159 cikknek és tanulmánynak — a téma szempontjából részletezett — referátumát is tartalmazza.

Irodalmi szemlét fog kiadni a KMK a tárgyszókatálogos problematikájáról, valamint módszertani összefoglalást a községi könyvtárak állományelemzési kérdéseiről.

A hosszabb idő óta szünetelő sorozatunk, a *Könyvtárépítés és Berendezés Füzetei*-nek új száma is sajtó alatt van. Ez a hazánkban használt különféle típusú könyvvállványokat foglalja össze, és közli kivitelezési műhelyrajzaikat is. Az itt kidolgozott rajzok jellegzetessége, hogy a javasolt különféle állványok azonos elemekből rakhatók össze, tehát sorozatgyártásuk, illetve tipizálásuk lehetőségessé válik.

A KMK folyamatos kiadványai (*Új Könyvek, Könyvtári Figyelő* stb.) a tervek szerint rendszeresen jelennek meg. Külön kell szólnunk a *Gyorstájékoztató*-ról, mely 1965 januárjában indult, az 1964 decemberi budapesti nemzetközi konferencia ajánlása alapján. E tájékoztató két sorozatban jelenik meg. 1965 végéig mintegy négy és félezer külföldi és több mint hatszáz magyar dokumentumot (folyóirataikat, könyvet, nem publikált jelentéseket stb.) regisztrált. November végén jelent meg az első nagyobb anyagot összesítő betűrendes mutatója. (S. I.)

Mi indít egy munkást arra, hogy könyvtáros legyen?

A Csepeli Vas- és Fémművek harminc letéti könyvtára közül az egyikben Schuck János ötvenhat éves szerszámkészítő kölcsönöz. Könyvtára egy nagy csarnok előteréből nyíló kicsi zug. A polcok kiugróin vasszobrocák, a könyvtáros munkái, aki szabad idejében szobrokat csinál, rajzol, cikkeket is ír. Az *Élet és Irodalom* munka-vitájában figyeltünk fel nevére: „Nem lehet mindenki pilóta” címmel szenvedélyes hangon szólalt fel a fizikai munka megbecsülésének védelmében. Cikke egy okos, őszinte munkásra hívta fel figyelmünket. (*Élet és Irodalom*, 1965. 11. sz.)

Schuck János nem tartozik a sokat beszélők közé, de a hallgatás álarcá mögé sem húzódik vissza. Pontosan annyit mond, amennyi gondolatai megértéséhez szükséges. Nem ismer, mégis nyíltan beszél velem. Mert őszinte ember, biztonságban van maga és mások előtt, ez a biztonság az oka, hogy humoros is lehessen, majd elkeseredett, elérzékenyült, vagy hirtelen dühös. Viccelődve kölcsönöz, de hirtelen heves vitába vált át, amikor az olvasó az „Elfújta a szél” újbóli kiadása mellett tör lándzsát, másnak meg szolgálatrakészen azt ígéri, hogy a „Buda halálát” előkeríti valahonnan.

Elémteszi 1958 óta vezetett naplóját. „...Mindent azonnal leírok, de utána megbánom” — mondja, bár nincs oka megbánásra, naplójával inkább segíti a központi könyvtár dolgozóit, akik rendszeresen olvassák, az aláhúzások, a lapszéli felkiáltójelek utalnak erre. Mondatainak, praktikusságuk mellett történeti és általános érvényük is van, értékes anyagot találhat bennük, aki a letéti könyvtárak történetével foglalkozik.

Nyomozni próbálom útját az olvasási szenvedélytől a rendszeres könyvtári tevékenységig. Hogyan változik át egyféle időtöltés hasznos társadalmi tevékenységgé? Mi indít egy munkást arra, hogy könyvtáros legyen?

— Nagyon sokat olvasok — mondja. *Napi három órám jut az olvasásra.* Tökölön lakom, és a napi három óras vonatozást olvasással töltöm. Többen vagyunk itt olvasó emberek. Ebből a könyvbarát társaságból én vállaltam el a könyvtárat 1958-ban.

— A húszas évek elején kaptam rá az olvasásra, amikor Angyalföldre, a Vág utcai Népházba jártam, ott lelkes tanítók kölcsönözték a könyveket. Olvasásra buzdított nagybátyám is, aki szakszervezeti tag volt, famunkás. Na, meg Gödről sem feledkezhetem meg. Igazi szellemi légkör volt ott. Ott láttam *József Attilát* is, amint a tűznél lobogó szemmel szavalt.

Itt a gyárban is kialakult egy kulturálódó közösség, tagjai közül sok vezető ember került ki a felszabadulás után: miniszterek, gyárigazgatók.

Kis könyvtárából majdnem minden könyvet elolvasott. Legjobban az ismeretterjesztő munkákat szereti, szeretete régi, már a Vág utcai Népházban ismeretterjesztő könyvet adtak a szépirodalom mellé. Műveltsége így gyarapodott; beszédéből hivalkodás nélkül előtűnik egy-egy történelmi hasonlat, néprajzi példa, idézet. A magyar irodalomból Mórát és Móriczot szereti legjobban, fájlalja, hogy ajánlatai ellenére kevés olvasójuk akad, az „Erdély”-t évekig nem tudta megmozgatni. Kafka Kastélyát visszaküldi a letéti központba, mert akik olvasták, dühösen hozták vissza, ő is elutasítja: „Mit csináljak a Kastély-lyal? Földön élek két lábbal, nem tudok lebegni, nem tudom az irreális dolgokat elfogadni. Ha nem ez a szakmám lenne, másként alakult volna, lehetséges.”

Rendszeresen visszatérő fordulata „ha nem ez a szakmám lenne”, „ha tanulhattam volna”. Nem szereti az iskolai végzettség következtében előforduló önteltséget. Művelődési vágyának egyik rugója az önértet.

— Nem tudtam tanulni, nyolc éhes száz számított a munkámra, nem mehettem a bizonytalansra. Persze, azért néha elgondolkozom, mi lehettem volna. Nem érzem magam kevesebbnek a tanult embebreknél. Ezt már az *Élet és Irodalom*-ban megírtam: mindenki nem lehet pilóta. Csak akik fölkerültek, szokták éreztetni néha. mintha mi kevesebbek lennénk náluk. Van bizonyos feszültség

Schuck János — egy olvasó szemével

a kékkabátosok meg a fehérekabátosok között.

Elfoglultság, vagy tapasztalat beszél belőle? Példáit nem cáfolhatom.

Olvasóinak száma 250—400 között ingadozik. 2000—2500 kötet könyve van. Heti hat órát kölcsönöz, általában havi 500 könyvet 1958 óta. Az olvasás hét éves alakulásáról statisztikai naplója eligazít, de engem feljegyzései érdekelnek inkább, nagyobb lehetőséget adnak a könyvtár és könyvtáros megismerésére.

— „Hosszas huzavona után meg tudunk indulni, kierősszakolva egy kis lyukat helyiségnek. Mindent feketén kellett összehozni, a polcoktól a tintatartóig.” „Költözik a hivatal, ismét a szokásos módon, előbb lerombolják a meglévőt, aztán spekulálják ki, hol lesz a másik.” „Megkaptam a 300 Ft-ot vásárlásra. Krőzusznak érzem magam.” „Megszűnt a büfé, megpróbálok a polcokat megszerezni” — s más efféle megállapítások sorozata a kezdeti időben; sok elkeseredéssel, naiv örömmel, szakmai tétovassággal. „Kellene egy ember, aki hasznos tanácsokat ad, de az az érzésem, hogy saját káromon fogok tanulni.” S ezt tetézi még fölháborodása is a könyvrongálások miatt: „Undorító! Teleki tér! Zsibvásár! Valami szadista kéjjel rongálják a könyveket, és csak a vállukat vonogatják: szaki mit sír, nem a magáé!” De a sikerek lelkesítik: „A fejlődés vágyának legszebb bizonyítéka az a cigány olvasóm, aki három ke-

resztet rajzolt a belépési nyilatkozatára; majd a feleségem fölolvassa nekem — mondta — és kivitte a Nyomorultakat.”

Az idő haladtával az elemi könyvtári gondokról nem ír már, a helyiség, a szakmai támogatás, s talán a könyvek védelme is megoldódott. Mai problémái a szocialista brigádok: „amióta rájöttek, hogy csak oklevél nyerhető, külön öröm, ha vissza tudom tőlük pörölni a kulturkampányban kivitt könyveket” — írja. Aggasztja, hogy az író—olvasó találkozáson négyen jelentek meg, azok sem munkások voltak, s hogy a TV hatására 400 főnyi olvasótábora 230-ra apadt le.

Megmutatja a könyvtáros egy napjáról szóló írását, kicsit túlozva, szatirikusan óriási forgatagnak, könyvek utáni szaladgálásnak, állandó szolgálatnak mondja ébrenlétét. Mintha főhivatású könyvtáros lenne, bár tudom, hogy életének másik oldala a kétkezi munka, s ez a kettő mindenben összefonódik.

— Kevés a munka az üzemben, de az olyan akadozva jön a mi kezünkhöz, hogy eszeveszett hajrázás lesz belőle, fizikailag annyira kifáradok, még a könyvtári adminisztrációt is restanciával végzem. — Panaszkodik, elégedetlennek mutatkozik, pedig elégedett lehetne magával. A hasznos emberek közül való. Az olvasás szeretete, a „valaki legyen” önérzete hasznos tevékenységgé alakult nála egy munkasközösség érdekében.

A g h I s t v á n

„Irodalmi Képes Újság” Dunavescsén

Az őszi megyei könyvhetek alkalmából színvonalas irodalmi rendezvényre került sor Dunavescsén. A meglehetősen csekély lélekszámú járási székhelyen a járókelő figyelmét lépten-nyomon megragadta az Irodalmi Képes Újság feliratú plakát. Újszerű és érdekes próbálkozás volt ez az Irodalmi Képes Újság szerkesztője és riportere — Sármánci Pál — részéről. Újszerűségét az adta, hogy az irodalom iránt érdeklődők rendezvény kapcsán hallhattak klaszszikus — irodalmi vonatkozású — zenezámokat, mégpedig kitűnő művészek közreműködésével és tolmácsolásában. Ugyanakkor hallhattak irodalmi, művészeti és zenei életünk legfrissebb, vagy a közelmúltban lezajlott eseményeiről is.

A rendezvény keretében a község közönsége személyesen találkozott Bárány Tamás íróval, Simon Lajos József Attila-díjas költővel és Sipos Tamással, a Magyar Rádió főmunkatársával. A műsorban rajtuk kívül közreműködött László Margit és Turpinszki Béla, az Operaház művésze, Madarassy Albert, az Operaház karmestere és Komádi Gerzson hangversenyénekes. A rendezvényen mintegy 300 személy vett részt.

A jól sikerült est rendezésében együttműködött a szakszervezetek járási szakmaközi bizottsága, a járási könyvtár, a földművesszövetkezet és a járási művelődési ház. (Né.)

A „KÉT KULTÚRA” ÉS A KORSZERŰ MŰVELTSÉG VITÁJA

1960

- MARÓTI Lajos: *Archimedes unokái a művészetek világában.* = Élet és Irodalom, 1960. 8. sz. 1—2. 1., 9. sz. 4. 1., 10. sz. 4. 1. 11. sz. 8. 1.
- SZÁNTÓ Miklós: *Gondolatok a „műveltségi normák” megváltozásáról.* = Élet és Irodalom, 1960. 10. sz. 6. 1.

1961

- KOCZTUR Gizella: *Két kultúra és a tudományos forradalom.* [C. P. Snow: „Két kultúra és a tudományos forradalom” c. tanulmányáról.] = Nagyvilág, 1961. 6. sz. 901—905. 1.

1963

- MARÓTI Lajos: *A Parnasszus horizontja.* = Élet és Irodalom, 1963. 9. sz. 1—2. 1.
- KULIN György: *A Citadella horizontja.* Hozzászólás Maróti Lajos cikkéhez. = Élet és Irodalom, 1963. 10. sz. 1—2. 1.
- FELEKI László: *Elektronikus realizmus?...* = Élet és Irodalom, 1963. 11. sz. 8. 1.
- BARSI Dénes: *Az ember horizontja.* = Élet és Irodalom, 1963. 12. sz. 1. 1.
- SZABÓ Pál: *Igazabb és jobb legyen az ember...* Levél Barsi Dénesnek, Dunaujváros. = Élet és Irodalom, 1963. 13. sz. 3. 1.
- TORNAI József: *A képzelet és az értelem szomjúsága.* = Élet és Irodalom, 1963. 17. sz. 3. 1.
- FEKETE Gyula: *A csillagokhoz igazítva.* = Élet és Irodalom, 1963. 18. sz. 1—2. 1.
- MARX György: *Gondolkodó társadalom.* = Valóság, 1963. 3. sz. 47—50. 1.
- RÉNYI Alfréd: *A kultúra egységéről, matematikus szemmel.* = Valóság, 1963. 3. sz. 51—53. 1.
- SZIMÁN Oszkár: *A tudomány és művészet a XX. század derekán.* = Valóság, 1963. 3. sz. 54—57. 1.
- NÉMETH László: *Levél Marx György-höz.* = Élet és Irodalom, 1963. 19. sz. 1—2. 1., 20. sz. 3. 1.
- BENCE László: *Munkásművelődés és humanitás.* = Valóság, 1963. 4. sz. 42—46. 1.
- FÉNYES Imre: *Szakadék vagy felszíneség?* = Élet és Irodalom, 1963. 21. sz. 5. 1.
- SÜKÖSD Mihály: *Vázlatok a „Két kultúra”-hoz.* [Megjegyzések C. P. Snow:

„Két kultúra és a tudományos forradalom” c. tanulmányához.] = Kortárs, 1963. 6. sz. 920—932. 1.

PONORI THEWREWK Aurél: *A Kozmosz horizontja.* = Élet és Irodalom, 1963. 24. sz. 3. 1.

GYURKOVICS Tibor: *Az ember befelé is végtelen.* = Élet és Irodalom, 1963. 24. sz. 3—4. 1.

Olvasóink hozzászólása a korszerű műveltség vitájához. (Kálmán Károly, Rákócza Richárd, J. Kováts Elek, Dömötör Sándor, Nemák Béla hozzászólásai) = Élet és Irodalom, 1963. 26. sz. 3—4. 1.

PERNYE András: *Az általános műveltség és a zenei művelődés.* = Valóság, 1963. 4. sz. 47—54. 1.

FÁBIÁN Zoltán: *Szoláris szélben.* = Valóság, 1963. 4. sz. 55—59. 1.

MARÓTI Lajos: *Viták után — új viták elé.* = Élet és Irodalom, 1963. 27. sz. 3—4. 1.

KUNSZERY Gyula: *„Hajnal Péter” is hozzászól...* [Arany János versparódiájáról.] = Élet és Irodalom, 1963. 30. sz. 6. 1.

MÁRKUS István: *A „két műveltség” vitájához.* = Kortárs, 1963. 9. sz. 1399—1404. 1.

Erdei Ferenc, Hegedüs András és Kelen Béla hozzászólásai. = Kortárs, 1963. 11. sz. 1715—1717. 1.

UNGVÁRI Tamás: *A két kultúra vitájának új fejezete.* = Magyar Nemzet, 1963. nov. 10. 8. 1.

1964

FÉNYES Imre: *Természettudományi és humán műveltség.* = Népművelés, 1964. 1. sz. 19—21. 1.

SNOW, C. P.: *A két kultúra — mégegyszer.* = Kortárs, 1964. 1. sz. 118—122. 1.

SÜKÖSD Mihály: *Utószó egy tanulmányhoz.* = Kortárs, 1964. 1. sz. 122—124. 1.

SNOW, C. P.: *Még egyszer a két kultúráról.* = Nagyvilág, 1964. 1. sz. 113—121. 1. 2. sz. 258—269. 1.

OSVÁTH Béla: *A „két kultúra” kérdése — ma.* = Kritika, 1964. 3. sz. 18—23. 1.

NAGY László: *A korszerű műveltség társadalmi tartalma.* = Népművelés, 1964. 4. sz. 18—19. 1.

TÖRŐ Imre: *Gondolatok C. P. Snow tanulmányáról.* = Nagyvilág, 1964. 6. sz. 915—918. 1.

PONORI THEWREWK Aurél: *Kettősség és egység.* = Nagyvilág, 1964. 7. sz. 1078—1080. 1.

KULIN György: *Még egyszer a két kultúráról.* Hozzászólás Snow tanulmányához. = Nagyvilág, 1964. 8. sz. 1228—1229. 1.

RAPPAY Györgyné: *A kétféle kultúráról — olvasói szemmel.* = Nagyvilág, 1964. 9. sz. 1406. 1.

FÉNYES Imre: *Korszerű műveltség és ismeretterjesztés. A két kultúra vitáiról.* = Népművelés, 1964. 12. sz. 5—6. 1.

Összeállította: Somkuti Gabriella

TUDOMÁNYOS—FANTASZTIKUS REGÉNYEK

BELJAJEV, A.: *Powell professzor feje.* Kossuth, 1965.

BENDER, W.: *A Sirius-ikrek.* Móra, 1960.

BOTOND-BOLICS György: *Ha felszáll a kód.* Móra, 1958.

BOTOND-BOLICS György: *Ezer év a Vénuszon.* Móra, 1959.

BOTOND-BOLICS György: *Idegen bolygón született.* Móra, 1961.

ČAPEK, K.: *Harc a szalamandrakkal.* Szépirodalmi, 1961.

ČAPEK, K.: *Krakatit.* Európa, 1965.

CIOLKOVSKIJ, K.: *Távol a Földtől.* Móra, 1960.

CLARKE, A. C.: *A Mars titka.* Bibliotheca, 1957.

CSERNAI Zoltán: *Titok a világ tetején.* Móra, 1963.

CSERNAI Zoltán: *Az özönvíz balladája.* Móra, 1964.

DARLTON, C.: *A titokzatos bolygó.* Móra, 1964.

DEL ANTONIO, E.: *Gigantum.* Bibliotheca, 1958.

ELEK István: *Merénylet a világűrben.* Móra, 1958.

FEHÉR Klára: *A földrengések szigete.* Móra, 1963.

FEKETE Gyula: *A kék sziget.* Móra, 1961.

FEKETE Gyula: *Szerelmesek bolygója.* Móra, 1964.

FÖLDES Péter: *Az ibolyaszínű fény.* Szépirodalmi, 1956.

GYERTYÁN Ervin: *A Kibernerosz tündöklése és bukása.* Magvető, 1963.

JEFREMOV, I.: *Az Andromeda-kód.* Móra, 1962.

KASSAI Ferenc: *Telehumán.* Móra, 1963.

KUCZKA Péter: *Riadó a naprendszerben.* Válogatás külföldi elbeszélőktől. Európa, 1965.

LEM, S.: *Asztronauták.* Móra, 1957.

LEM, S.: *A világűr csavargója.* Európa, 1960.

LEM, S.: *A nagy Magellán-felhő.* Móra, 1961.

LEM, S.: *Visszatérés.* Európa, 1964.

MARTON Béla: *A Ceres foglyai.* Móra, 1958.

MARTON Béla: *Utazás a Vénuszra.* Móra, 1963.

MELENTYEV, V.: *Mi volt — holnap?* Móra, 1960.

MIHAJLOV, V.: *Irány a Mars!* Kossuth, 1964.

OBRUSCSEV, A.: *Utazás Plutóniába.* Móra, 1954.

POLESCSUK, A.: *A pergamen titka.* Móra, 1962.

SZTURGACKIJ, A.: *Újjonc a világűrben.* Európa, 1965.

TOLSZTOJ, A.: *Aelita.* Szépirodalmi, 1955.

TOLSZTOJ, A.: *Garin mérnök hiperboloidja.* Európa, 1957.

TÖRÖK Rezső: *Az elűzött sziget.* Móra, 1963.

VERNE, J.: *Utazás a Holdba — Utazás a Hold körül.* Móra, 1956.

VOJSZKUNSZKIJ, J.: *A fekete oszlop.* Kossuth, 1965.

WELLS, H. G.: *Az istenek eledele.* Szépirodalmi, 1965.

WELLS, H. G.: *Emberek a Holdon.* Neptun, 1957.

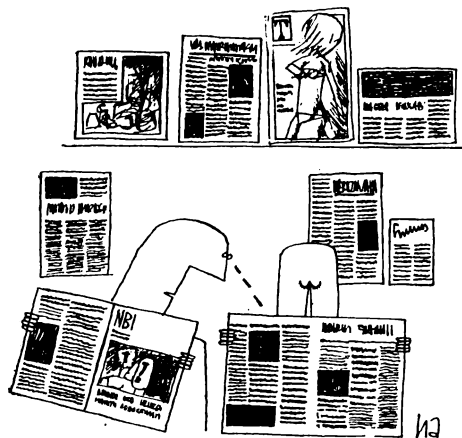
WELLS, H. G.: *A bűvös bolt.* Vál. elbeszélések. Európa, 1959.

WELLS, H. G.: *A láthatatlan ember.* Gondolat, 1965.

ZSOLDOS Péter: *A Viking visszatér.* Móra, 1963.

Összeállította: Darázs Endre

HÍRLAPOLVASÓBAN

A szokás hatalma. — Hadnagy Gábor rajza

A NYELVMŰVELÉS IDŐSZERŰ IRODALMA

BÁRCZI Géza: *A magyar nyelv életrajza.* 1963. Gondolat, 462 l. 19 t.

A magyar nyelv több ezer éves életfolyamatának legfontosabb történésein kalauzolja végig az olvasót. Teljes tudományos felelősséggel előadott összefoglalás a nyelvtörténet iránt érdeklődők részére.

Édes anyanyelvünk. Szerk.: Lőrincze Lajos. 1961. Akadémiai, 507 l.

A Magyar Rádió azonos c. előadásorozatának anyagából készített kiadvány fejezetei világos, pontos útbaigazítást adnak egy-egy nyelvi kérdésben. A könnyed, csevegő hangnem feddheti az olvasóval, hogy közben nyelvtant tanul.

GRÉTSY László: *Szaknyelvi kalauz.* 1964. Közgazdasági és Jogi, 373 l.

A műfaja szerint nyelvművelő könyv műszóhasználati és nyelvhelyességi kérdésekben ad felvilágosítást a technikus, mérnök, kémikus, közgazdász, szerkesztő, szakfordító, tehát általában a *szakemberek részére.* A szerző utal a fejezetek végén a nyelvészeti szakirodalomra is.

Helyesírási tanácsadó szótár. (2. kiad.) (Szerk. Deme László, Fábíán Pál.) 1964. Terra, 827 l.

A gyakorlati életben gyors segítséget nyújtó, kb. 80 000 adatot tartalmazó kiadvány betűrendben sorolja fel a helyesírási szempontból problematikus szavakat.

KARINTHY Ferenc: *Nyelvelés.* 1964. Gondolat, 181 l.

Népszerű formában, vitázó, csipkelődő hangon megírt — játszva tanító, szórakoztató cikkek gyűjteménye, melyek eredetileg a Magyar Nemzetben jelentek meg. A szerző csevegő hangon ismerteti a mai élő nyelvhasználat mindennapi érdekességeit, a vitás kérdéseket, az új nyelvfejlődési jelenségeket.

A magyar helyesírás szabályai. (Szerk. Benkő Lóránd, Fábíán Pál.) 10. átdolg. és bőv. kiadás 1963. Akadémiai, 272 l.

A szabályzat a nyelvi jelenségek és a helyesírás egyöntetűségét és következetességét hivatott elősegíteni. A szabályzati részhez részletes tárgymutató csatlakozik. A szótári részben az egyes szavak nagy számú alaktani változatának közlése a kiadvány iskolai használhatóságát növeli.

A magyar nyelv értelmező szótára. Szerk. Bárczi Géza és Országh László vezetésével az MTA Nyelvtudományi Intézete. 1959—1962. 1—7. köt. Akadémiai, 7 db.

Az Értelmező Szótár mintegy 60 000 szócikkben a magyar irodalmi és köznyelv szókincsének törzsállományát öleli fel. A szavak és szókapcsolatok jelentését értelmezi és irodalmi példákkal illusztrálja. A magyar nyelvhasználat fontos tanácsadója.

Magyar nyelvhelyesség. (Szerk. Deme László, Köves Béla.) 2. kiad. 1961. Tankönyvkiadó, 394 l.

Nyelvhelyességi összefoglalás, mely felöleli a stilsztika kérdéseit is. Elméleti és gyakorlati fejtegetéseiben példamondatokat is közöl a mindennapi gyakorlatból. Lektorok, szerkesztők és pedagógusok részére hasznos tanulmánygyűjtemény. (A tanulmányok végén bibliográfia található.)

A magyar stilsztika útja. (Sajtó alá rend., a lexikont írta és a bibliogr. összeáll. Szathmári István.) 1961. Gondolat, XVI., 699 l. 5 t. (Nemzeti könyvtár. Nyelvtudomány — irodalomtörténet.)

A könyv megismertet a stilsztikai fogalmakkal, bemutatja a magyar stilsztika főbb állomásait s elemzi a magyar írók stílusát. Közli a magyar stilsztikai irodalom bibliográfiáját is.

A mai magyar nyelv rendszere. Leíró nyelvtan. (Szerk. Tompa József.) Akadémiai, 1. kötet: Bevezetés. Hangtan. Szótan. 2. kötet: Mondattan. 1961.

Az első kötet a legtágabb értelemben vett „nyelvtan”, a mai nyelv kategóriáit és rendszertani összefüggéseit nem merev, holt elemekként ábrázolja, hanem működésükben, gazdag és színes példaanyagot idézve. A második kötet a gondolatközlés legbonyolultabb és mégis legtermészetesebb egységét, a mondatot és annak fajtáit, kisebb-nagyobb alkotó elemeit, kifejező eszközeit vizsgálja. A művet számos gyakorlati (helyesírási, nyelvhelyességi és stilsztikai) tanács egészíti ki. A nyelvészeken kívül szerkesztők, fordítók, nyelvi lektorok, magyar és idegen nyelvi szakos nevelők, egyetemi hallgatók és a magasabb szinten érdeklődők forgathatják haszonnal. (A fejezetek egy részének végén bibliográfia található.)

Műszaki nyelvbőr. (Szerk. Tompa József.) 1964. Műszaki, 193 l.

A műszaki nyelvművelés megkívánja a szaknyelv éber védelmét, gondozását, állandó irányítását. Műszakiak és nyelv-

vészek közös érdeke, hogy a műszaki szaknyelv a nyelv művelés és nyelvveltség kritikáját is kiállja. E felismerésből született meg ez a mű, mely elméleti és gyakorlati útmutatást ad a szakíróknak és fordítóknak, elsősorban a műszakiaknak.

NAGY József: *Szép magyar szó*. Bevezetés a stíluselmzésbe. 1961. Tankönyvkiadó, 267 l.

A vizsgálódás középpontjában a szó jelentése és stílusértéke áll. A szerző felhasználja a mai jelentéstani kutatásokra épülő stílusvizsgálatok eredményeit. Bőséges példatárával hasznos segédeszköz az irodalmi órák műelemzéséhez.

Nyelvművelő levelek az Akadémia Nyelvtudományi Intézetének levelesládájából. Szerk. Ferenczy Géza, Ruzsiczky Éva. (Bev.) Lőrincze Lajos. 1964. Gondolat. XXVI. 407 l.

Ez a levelekből válogatott gyűjtemény érdekes forrása a nyelvi kultúra mai helyzetének, hasznos segítője, támogatója az anyanyelvi műveltség emelésére irányuló törekvéseknek. A levelek kiválasztását elsősorban gyakorlati szempontok irányították. A szerkesztők minél több olyan nyelvi, nyelvveltségi, helyesírási kérdésre kívántak világos választ adni, amelyek a „nagyközönséget” foglalkoztatják.

Nyelvtani elemzések. 1—3. rész. 1959—1964. Tankönyvkiadó, 3 db.

A Központi Pedagógiai Továbbképző Intézet kiadványa, elsősorban tanári használatra. A nyelvtani elemzés didaktikai és módszertani kérdéseit tárgyalja. A mű három része az egyszerű, az összetett és a többszörösen összetett mondat elemzésének gazdag példatára.

O. NAGY Gábor: *Mi fán terem? Magyar szólásmondások eredete*. 2., átdolg. kiad. 1965. Gondolat, 355 l.

Szólásainknak igen gazdag a hangulati tartalmuk. Gyakran több az érzelmi mint a fogalmi elem bennük. E könyv meghatározza leggyakoribb szólásaink jelentését, rámutat elhomályosult eredetű szólásaink keletkezésének titkára. Olvasmányos formában szélesebb körű olvasóközönséghez fordul.

RÁCZ Endre—TAKÁCS Etel: *Kis magyar nyelvtan*. (2. kiad.) 1961. Gondolat, 308 l.

A szerzők a nyelvtudomány mai állásának megfelelően, egyszerű és világos stilisztikai eszközökkel, közérthető módon tárják fel nyelvünk törvényszerűségeit a hangtan, szótan és mondatanyagból. A nyelvveltségi és helyesírási tudnivalókra külön felhívják a figyelmet.

Stilisztikai tanulmányok. A Kiadói Főigazgatóság stilisztikai előadássorozatának teljes anyaga. 1961. Gondolat, 452 l.

Önálló előadások gyűjteménye. A kiadói szakma dolgozóinak és mindazoknak, akik nyelvi, stilisztikai kérdésekkel foglalkoznak. Bemutatja a stilisztikának mint tudománynak legfőbb állomásait, képviselőit és iskoláit. (A tanulmányok végén bibliográfia található.)

SZEMERE Gyula: *Helyesírási segédkönyv*. A középiskolák számára. 3. kiad. 1963. Tankönyvkiadó, 163 l.

A középiskolai tanításhoz nyújt segítséget. Helyesírásunk szabályait a leíró nyelvtan rendszerébe foglalja, a Benkő—Kálmán féle középiskolai nyelv-tankönyv anyagtárgyalásának menetéhez hangolja, és a szabályok gyakorlásához alkalmas szövegeket ad. Ez a bővített kiadás útbaigazítást ad a tanítás legfontosabb didaktikai kérdéseiben, ami jelentősen növeli használhatóságát.

SZEMERE Gyula: *Hogy is írjuk?* 1961. Gondolat, 187 l.

A mű helyesírási tanácsadó szerepére vállalkozik. Az Akadémiai szabályok alapján népszerűen fejtegeti és sok gyakorlati példán mutatja be mindazt a tudnivalót, amit a művelt dolgozó írásgyakorlatában nem nélkülözhet.

SZENDE Aladár: *Szóról szóra*. (Szavak és mondatok nyelvhasználatunkban.) 1965. Gondolat, 203 l.

Nyelvünk érzékenyen követi azokat a gazdasági-társadalmi változásokat, amelyek az utóbbi két évtizedben végbementek. Új technikai vívmányok és új gondolatok egyaránt rányomják bélyegüket a nyelv állapotára. A szerző azt kutatja, hogy nyelvünket miképpen használjuk tevékenységünk közben, mennyiben felel meg mai általános köznyelvi kifejezőmódunk az anyanyelv hagyományos törvényszerűségeinek.

ZOLNAI Béla: *Nyelv és hangulat*. A nyelv akusztikája. 1964. Gondolat, 297 l.

Nyelvesztétikai, stilisztikai és hangszer-tétikai tanulmányainak gyűjteményében a szerző az akusztikai elemek meghatározó szerepét vizsgálja a jelentésben, a nyelvalkotásban és a nyelvfejlődésben. Költői példákon mutatja be a szó és a hangulat összefüggéseit s a költői nyelv muzikális lehetőségeit. (Bibliográfia a 295—297. lapon.)

Összeállította: Somkuti Gabriella.

ÁLLATTENYÉSZTŐK TÉLI KÖNYVESPOLCA

A veszteségmentes átteleltetés összetett és állatfajonként változó feladat, melynek sikeres megoldása érdekében az állattenyésztés dolgozói haszonnal forgathatják az alábbi műveket. Az itt felsorolt munkák szerzői a leggyakrabban előforduló betegségeket tárgyalják, de erősen hangsúlyozzák a nem megfelelő környezet (az állatok elhelyezésére szolgáló épületek, az istállók levegője, a víz, a takarmányok nem megfelelő minősége, összetétele, előkészítése, a legelő stb.) káros hatását is. A *betegségek megelőzése* elsősorban a környezeti ártalmak megszüntetésétől függ.

Szükséges, hogy az állattenyésztésben dolgozók ismerjék a betegségek megnyilvánulásainak különféle alakjait. A gyógyítás azonban már állatorvosi feladat, s az állattenyésztőnek mindenben az állatorvos utasítása szerint kell eljárnia.

Állattenyésztési alapismeretek. (Szerk. Székely József.) 1963, Mezőgazdasági, 382 l.

Az állattenyésztő szakmunkásképzés számára készült. Az alapvető állategészségügyi ismereteket a 195—230. oldalakon Kovács Ferenc és Szép Iván tárgyalja.

Állattenyésztéstan. Írták: Csire Lajos, Czákó József stb. 4. átd. kiad. 1961, Mezőgazdasági, 627 l. 2 t.

A termelőszoövetkezeti elnökképző tanfolyam tankönyve. Az állategészségügyi rész (73—141. l.) Hámori Dezső munkája.

Baromfiégeszéstán. Szerk. Mészáros János, 1963, Mezőgazdasági, 359 l.

HOLLÓ Ferenc—NEMESÉRI László: *Háziállataink legfontosabb parazitás betegségei.* 1956, Mezőgazdasági, 118 l.

HAJÓS István—HÓDOSSY József: *Védkezés a baromfibetegségek ellen.* 2. átd. kiad. 1958, Mezőgazdasági, 139 l.

KELEMEN Aurél—CSIKVÁRY László: *Házinyúltenyésztés.* 1962, Mezőgazdasági, 130 l.

A korszerű tenyésztési tudnivalókon kívül alapos tájékoztatást ad a nyúl egészségvédelméről is.

MÓCSY János—SZÉP Iván: *Állathigiéne.* 1959, Mezőgazdasági, 554 l.

ÓSZ Gyula—SZÉP Iván: *Gyakoribb sertésbetegségek, Sertéshigiéne.* 5. átd. bőv. kiad. 1964, Mezőgazdasági, 187 l. 1 t.

POTSUBAY János—SZÉP Iván: *Állategészségtan.* 1965, Mezőgazdasági 337 l. Az Agrártudományi Egyetem és a főiskolák tankönyve.

SZÉP Iván—KARDEVÁN László—LAMI Gyula: *Gyakoribb szarvasmarhabetegségek — szarvasmarhahigiéne.* 1961, Mezőgazdasági, 203 l.

SZMODITS Tibor—BÓCS László: *Hogyan védjük állataink egészségét.* 1959, Mezőgazdasági, 214 p.

Igen hasznos a könyv függelékében közölt negyedéves állategészségügyi

munkanaptár, ill. tanácsok a házi gyógyszerár összeállítására.

SZOLLÁR István—ÓCSAG Imre—KERTÉSZ Ferenc: *Állattenyésztés.* 2. 3. kiad. 1965, Mezőgazdasági, 335 l. /Mezőgazdasági technikumok tankönyvei./ A könyv első 100 oldala állategészség-tani ismereteket tárgyal.

Folyóiratcikkek

BAKSA Ottó: *Az állategészségügy és a megmenthető milliók.* = Pártélet. 1965. 3. sz. 98—102. l.

BAKSA Ottó: *Az állategészségügyi teendők megtervezése.* = Magyar Mezőgazdaság. 1965. 7. sz. 18—19. l.

DERZSY Domokos: *A téli baromfitartás állategészségügyi feltételei.* = Magyar Mezőgazdaság. 1963. 50. sz. 18—19. l.

FÜLÖP László: *A sikeres átteleltetés gondjai és tennivalói Borsod megyében.* = Magyar Mezőgazdaság. 1965. 44. sz. 18—19. l.

Hangsúlyozza az állatok megfelelő elhelyezésének, takarmányozásának és szakszerű gondozásának jelentőségét.

HARASZTI Ede—BOKORI József: *Telepítési, elhelyezési és takarmányozási hibák okozta elhullások egy süldőállományban.* = Magyar Állatorvosok Lapja. 1962. 9. sz. 348—350. l.

HÓDOSSY József: *Őszi-téli baromfibetegségek.* = Baromfitenyésztés. 1963. 10. sz. 14. l.

KÁDÁR Tibor: *A teleltetés állategészségügyi tennivalói.* = Magyar Mezőgazdaság. 1963. 43. sz. 16—17. l.

A négy fő állatfaj mellett kitér a halállomány és a méhcsaládok veszteségmentes átteleltetésének tudnivalóira is.

KÁDÁR Tibor: *Állategészségügyi tennivalók a legeltetés megkezdése előtt.* = Magyar Mezőgazdaság. 1963. 16. sz. 21. l.

A gazdaságok, legeltetési bizottságok, ill. községi tanácsok rendeltetileg előírt feladatait tárgyalja. Kihangsúlyozza a megfelelő ivóvízellátás fontosságát.

- KOVÁCS Ferenc: *Állategészségügyi tennivalók a téli időszakban.* = Magyar Mezőgazdaság, 1964. 50. sz. 16—17. l.
Az újszülött malacok és borjak ápolását, egészségvédelmét tárgyalja.
- PROHÁSZKA László: *Borjak bëlhurutja telettetés idején.* = Magyar Mezőgazdaság, 1962. 51. sz. 20. l.
- RAFAI Pál: *Allathigiénia a téli malac- és borjúnevelésben.* = Magyar Mezőgazdaság, 1965. 48. sz. 18—19. l.
- SULYOK Tivadar: *Tennivalók a legeltetés megkezdése előtt.* = Magyar Mezőgazdaság, 1964. 18. sz. 16. l.
Felhívja a figyelmet a kihajtás előtti védõoltások és vemhességi vizsgálatok elvégzésére, a legeltetés fokozatos megkezdésére, s az ún. legelõbetegségekre.
- SZABÓ István: *Téli malacbetegségek és az ellenük való védekezés.* = Magyar Mezőgazdaság, 1963. 48. sz. 18. l.
- SZÓKE Ferenc: *Tavaszi állategészségügyi feladatok.* = Magyar Mezőgazdaság, 1962. 18. sz. 17. l.

A fertõzõ és parazitás betegségek elleni immunizálás kérdései után a legelõgazdálkodás feladatait taglalja.

TOPONÁRY Ferenc: *Az állatbetegségek megelőzésének szervezése a termelõszövetkezetekben.* = Magyar Mezőgazdaság, 1963. 47. sz. 14. l.

Fõ feladatként az üzem személy- és állatforgalmának szabályozását és hatékony ellenõrzését jelöli meg.

TÖRÖK János: *Téli állategészségügyi feladatok a termelõszövetkezeti üzemekben.* = Termelõszövetkezeti Gyakorlati Útmutató, 1964. 1. sz. 48—56. l.
Felhívja a figyelmet arra, hogy az állatelhullások 80—85%-át a kedvezõtlen tartási (beleértve a takarmányozást, gondozást is) körülmények okozzák. Állattajonként tárgyalja az átteleltetés állategészségügyi rendszabályait.

Összeállította:

dr. Barna Béláné — dr. Hámori Dezsõ

A TV SZÍNHÁZI MÛSORÁHOZ AJÁNLJUK

Január—március hónapban

- AISZKHÜLOSZ: ORESZTEJA. A Nemzeti Színház elõadása.
- Aiszkhülosz drámái.* 1962, Európa. 295 l. (A világirodalom klasszikusai.)
- FALUS Róbert: *A bûnbe hajszolt ember.* Az Oreszteia értelmezéséhez. = Világosság, 1965, 5. sz. 307—312. l.
- — : *Modern magyar Oreszteiák.* (Bírálat Aiszkhülosz trilógiájának újabb fordításairól.) = Nagyvilág, 1965, 7. sz. 1075—1080. l.
- Színkritikák.* Gábor István. = Magyar Nemzet, 1964, dec. 22., 4. l. — Hubay Miklós. = Népszabadság, 1965, márc. 31., 8. l. — Kürti Pál. = Magyar Nemzet, 1965, márc. 2., 4. l. — Szombathelyi Ervin. = Népszava, 1965, márc. 9., 2. l.
- CSERHÁLMY IMRE: RENDKÍVÜLI IDŐK. Ösbemutató. A Békés megyei Jókai Színház elõadása.
- Színkritikák a szerzõ két elõzõ drámájáról.* (Harmadik nélkül, A reggel mindig visszatér.) Akác László. = Élet és Irodalom, 1965, 12. sz. 8. l. — Gábor István. = Magyar Nemzet, 1965, április 8., 7. l. — L. R. = Népszabadság, 1965, április 22., 8. l.
- NÉMETH LÁSZLÓ: VILLÁMFÉNYNÉL. A Nemzeti Színház elõadása.
- NÉMETH László: *Villámfénynél.* (Színmû.) = Németh László: Társadalmi

drámák 1—2. köt. 1958. Szépirodalmi, 1. köt. 93. l.

NÉMETH László: *Interjú és levél.* = Kortárs, 1964. 2. sz., 272—278. l.

Színkritikák. Gyõre Imre. = Magyar Nemzet, 1964. okt. 16., 4. l. — Pándi Pál. = Népszabadság, 1964. nov. 3., 8. l. — Szombathelyi Ervin. = Népszava, 1964. okt. 27., 2. l. — Nagy Péter: Két elsõ drámáról. = Élet és Irodalom, 1964. 42. sz. 9. l. — Kárpáti Aurél. = Kárpáti Aurél: Fõpróba után. Válogatott színírálatok 1922—1945. 1956. Magvetõ, 320—324. l.

SARDOU, VICTORIEN: VÁLJUNK EL! A veszprémi Petõfi Színház elõadása.

ILLÉS Endre: *Bajor és Sardou.* (Emlékezés egy régi elõadásra.) = Illés Endre: Krétarajzok. 1957. Magvetõ, 460—462. l.

*

ISZAJEV—GALICS: NEM MAGÁN-ÜGY! A miskolci Nemzeti Színház vendégjátéka a stúdióban.

ISZAJEV, K.—GALICS, A.: *Nem magánügy.* (Színmû.) 1953. Mûvelt Nép, 71 l. (Színjátszók könyvtára 53—54.)

KRLEŽA, MIROSLAV: LÉDA. A Nemzeti Színház elõadása.

ANGYAL Endre: *A hetvenéves Miroslav Krleža.* = Nagyvilág, 1963. 7. sz. 1113—1114. l.

- KRISTÓ NAGY István: *Krleža „frontátörése” a pesti színpadon.* = Nagyvilág, 1965. 8. sz. 1272. 1.
- Miroslav Krleža. = Nagyvilág, 1957. 1. sz. 43. 1.
- Miroslav Krleža, a modern jugoszláv irodalom nagykövete. = Élet és Irodalom, 1964. 22. sz. 3. 1.
- Színkritikák. Létay Vera. = Népszabadság, 1965. febr. 18., 8. 1. — Rajk András. = Népszava, 1965. febr. 9., 2. l. — Ungvári Tamás. = Magyar Nemzet, 1965. jan. 31., 11. 1. — Nagy Miklós: A drámaciklus vége. = Kortárs, 1965. 6. sz. 1000—1002. 1. — Nagy Péter: A mocsár festőjéről. = Élet és Irodalom, 1965. 6. sz. 8. 1.
- GARCIA LORCA, FEDERICO: YERMA. A Madách Színház előadása.
- GARCIA LORCA, Federico: Yerma. Tragikus költemény három felvonásban, hat képbén. = Garcia Lorca, Federico: Torreádorsirat. Válogatott költemények és színművek. 1957. Európa. 383—426. 1.
- Emlékezés Garcia Lorcára. = Élet és Irodalom, 1963. 18. sz. 12. 1.
- ILLYÉS Gyula: Garcia Lorca stremlékére. (Vers.) = Kortárs, 1963. 6. sz. 803—804. 1.
- MACHADO, Antonio: A gaztett Granadában történt. Federico Garcia Lorca halálára. (Vers.) = Nagyvilág, 1957. 2. sz. 191—192. 1.
- NÉMETH László: Garcia Lorca színpada. (Tanulmány.) = Nagyvilág, 1957. 6. sz. 899—918. 1.
- POMOGÁTS Béla: Federico Garcia Lorca (1898—1936). = A könyvtáros, 1961. 7. sz. 423. 1.
- TOLNAI Gábor: Federico Garcia Lorca (1898—1936). = Tolnai Gábor: Évek — századok. (Tanulmányok, cikkek, bírálatok.) 1958. Magvető. 41—67. 1.
- Színkritikák. Görgey Gábor. = Népszabadság, 1965. febr. 25., 8. 1. — Mátrai-Betegh Béla. = Magyar Nemzet, 1965. febr. 14., 13. 1. — Szombathelyi Ervin. = Népszava, 1965. febr. 23., 2. 1. — Nagy Péter: Egy nagy művészi élményről. = Élet és Irodalom, 1965. 8. sz. 9. 1.
- O'NEILL, EUGENE: AMERIKAI ELEKTRA. A Vígszínház előadása.
- O'NEILL, Eugene Gladstone: Amerikai elektra. Színmű. = O'Neill, E. G.: Négy dráma. 1961. Európa. 514 1.
- O'NEILL, Eugene: Négy dráma. (Ism. Vámosi Pál.) = A könyvtáros, 1961. 9. sz. 566. 1.
- ILLÉS Endre: O'Neillről, a drámáiról. = Illés Endre: Krétarajzok. 1957. Magvető, 462—466. 1.
- ÖRKÉNY István: O'Neill születésének 75. évfordulójára. = Élet és Irodalom, 1963, 42. sz. 12. 1.
- Színkritikák. Kiss Károly. = Magyar Nemzet, 1964. május 22. 4. 1. — Mihályi Gábor. = Nagyvilág, 1964. 2. sz. 309—312. 1.
- Kárpáti Aurél. = Kárpáti Aurél: Főpróba után. Válogatott színírálatok 1922—1945. 1956, Magvető. 282—288. 1.
- *
- KIPPHARDT, HEIMAR: AZ OPPENHEIMER ÜGY. A Nemzeti Színház előadása.
- KIPPHARDT, Heimar: Az Oppenheimer ügy. (Színmű.) = Nagyvilág, 1965. 4. sz. 523—584. 1.
- Színkritikák. Zala Tamás. = Magyar Nemzet, 1965. ápr. 25., 10. l. Gesztí Pál: Az Oppenheimer-ügy színpadon. = Nagyvilág, 1965. 6. sz. 951—952. 1.
- TOLSZTOJ, L.—SZÉKELY JÚLIA: FELTÁMADÁS. A veszprémi Petőfi Színház előadása.
- TOLSZTOJ, Lev Nikolaevics: Feltámadás. Regény. Európa, 1965. XIV., 512 l., 1 t. (A világirodalom klasszikusai.)
- Tolsztoj Emlékkönyv. Szerk. Tóbiás Aron. 1962, Főv. Szabó Ervin Könyvtár. 502 l. (A kötet lezárásáig megjelent bibliográfiai anyagot tartalmazza.)
- FEGYIN, Konsztantyin: Lev Tolsztoj művészete. = Fegyin, Konsztantyin: Az író és a könyv. Tanulmányok, cikkek, emlékezések. Gondolat, 1960. 29—35. 1.
- HALASI Andor: Az ember a lángészben. = Halasi Andor: A jövő felé. 1964, Szépirodalmi. 14—16. 1.
- ILLYÉS Gyula: Erő és szeretet. = Ilyés Gyula: Ingyen lakoma. Tanulmányok, vallomások. 1—2. köt. 1964. Szépirodalmi. 2. köt. 284—288. 1.
- RAYMANN Katalin: A megfilmesített Feltámadás. = Bírálat Tolsztoj regényének újabb, német filmváltozatáról. = Nagyvilág, 1961. 12. sz. 1094—1096. 1.
- VARGA József: Ady kiadatlan Tolsztoj-nekrológja. = Új Írás 1963. 6. sz. 685—686. 1.
- ZWEIG, Stefan: Lev Nykolajevics Tolsztoj. Egy nap Tolsztoj életéből. = Zweig, Stefan: Arcképek. (Tanulmányok.) 1965. Gondolat, 115—128. 1.
- VÉSZI ENDRE: EMBER A SZÉK ALATT. Ösbemutató. A pécsi Nemzeti Színház előadása.
- BÁRÁNY Tamás: Vészi Endre. = Élet és Irodalom, 1965. 14. sz. 4. 1.

Összeállította: Körtés Júlia

KÖNYVEK A KÉZIMUNKÁZÓ ASSZONYOK SZÁMÁRA

Jegyzékünk a kézimunkával foglalkozó könyvek közül a legfontosabbakat tartalmazza. A népművészettel foglalkozó könyveket felsorolásunk élére tettük, és pársoros annotációval kísértük. A horgolással, szabás-varrással és kötéssel foglalkozókat annotáció nélkül soroljuk fel.

Népművészet

BOROSS Marietta: *Fonás*. 1962. Képzőművészeti Alap, 37. l. 26 t. (Népművészet)
A szerző összefoglaló képet ad a fonás technikájáról, eredetéről és fejlődéséről. Egyenként tárgyalja a kosárfonást, gyékényszövést, szalma- és csuhéfonást, utalva arra a szerepre is, amelyet a fonás a lakáskultúrában betölt.

LENGYEL Györgyi: *Hímzések*. 1963. Képzőművészeti Alap, 38 l. (Népművészet)

A gyűjtemény hazánk jellegzetesebb tájegységeinek hímzsművészetét mutatja be 48 táblán. A bevezető tanulmány tömören összefoglalja a hímzsművészet eredetét, fejlődésére vonatkozó tudnivalókat.

LENGYEL Györgyi: *Kézimunka*. 1960. Magyar Nők Orsz. Tanácsa, 109 l. 25 t. A kézimunka esztétikai tartalmáról, a színek és díszítőelemek összhangjáról, a motívumok variálásáról szól a kötet.

LENGYEL Györgyi—MOLNÁR Béla: *Kézimunkakönyv*. 1963. Magyar Nők Országos Tanácsa, 166 l. 28 t.

A mű első részében a népművészet különféle ágait ismerteti Lengyel Györgyi. Elemzően tárgyalja a népművészet mintáit és elkészítési technikáit. A második részben Molnár Béla az iparművészet (filcmozaik, csomózott falikép, tüllhímzés, batikolás) területein vezet végig. A szerzők azzal is foglalkoznak, hogy egy-egy népművészeti vagy iparművészeti munka és a korszerű lakás összhangja hogyan teremthető meg.

MOLNÁR László: *Népművészet a lakásban*. 1964. Képzőművészeti Alap, 19 l.

ORTUTAY Gyula: *A magyar népművészet*. 1—2. köt. 1941. Franklin, 1. köt. 388 l. 32 t., 2. köt. 308 l. 32 t.

A bevezető tanulmány a népművészet fogalmával, az alkotás problémáival, egy-egy tájegység egyéni arculatával és a népművészet történeti fejlődésével ismerteti meg az olvasót. Külön fejezetek foglalkoznak a népművészet egy-egy ágával.

PERCZEL Erzsébet: *Szöttes*. 1962. Képzőművészeti Alap, 37 l. 26 t.

A gyűjtemény azoknak a vidékeknek (Baranya, Zala, Békés, Sárköz) szöttéseit ismerteti, ahol a szövésművészet napjainkban is él. A hagyományok továbbfejlődését a háziipari szö-

vetkezetekben külön fejezetben ismerteti.

SZIRMAI FÓRIS Mária: *Keresztszemes hímzsminták*. 1958. K[isipari] Sz[öveg]kezetek] K[öz]pontja], 89 l.

Csaknem háromszáz keresztszemes mintát tartalmaz, közöttük többet színes másolatban.

SZIRMAI FÓRIS MÁRIA: *Tiszavidéki keresztszemes hímzsminták*. 1964. Minerva, 104 l.

*

HEGEDŰS Margit—KLIMKÓ Zoltán: *Kézimunka [egyszeregy] 1×1*. 1965. Minerva, 248 l.

Horgolás

BÁNKY Pálné—VOSSALIK Anna: *Csillogások — terítők*. 1959. Minerva, 62 l.

BARACSKAI Gáborné—LACZKÓ Edít—NÉMETH Istvánné: *Új horgolások*. 1964. Minerva, 112 l.

BARACSKAI Gáborné—NÉMETH Istvánné: *Új minták*. 1962. Minerva, 107 l.

BOKOLI Gyuláné: *Csillogminták—szalagminták*. 1964. Minerva, 119 l.

BOKOLI Gyuláné: *Mindenki horgolókönyve*. 1959. Minerva, 135 l.

DÉNESNÉ MARGITTAI Eszter: *Horgolókönyv*. 1955. Műszaki, 111 l.

FÖLDES Sándorné: *Horgolt kézimunkák*. 1955. Műszaki, 80 l.

KLIMKÓ Zoltán: *Új horgolási minták*. (1959) Minerva, 127 l.

LACZKÓ Edít: *Igy horgoljunk!* 1964. Minerva, 142 l.

VILLÁNYI Emílné: *Fürge Ujjak Könyve*. 1961. Műszaki, 256 l.

Szabás-varrás

HAJNAL Margit: Szabás, varrás, kézimunka. 1958. Táncsics, 119 l.

HEGEDŰS Margit—RIESZ Gizella: *Hogyan szabjunk, varrjunk női- és gyermekruhát?* 1955. Műszaki, 144 l. 7 t.

RIESZ Gizella: *Szabás—varrás*. 1958. Magyar Nők Országos Tanácsa, 136 l.

RÓZSÁNÉ HAJDU Gizi: *A szabás—varrás ABC-je*. (1960) Minerva, 94 l.

Kötés

FARAGÓ Ilona: *Igy kössünk gyermekruhát!* 1954. Könyvüipari Kiadó, 110 l.

FARNADY Ilona: *Kötött gyermekruhák*. 1955. Műszaki, 152 l.

FÖLDESI Emílné — FÜREDI Ferencné: *Kötés, horgolás*. 1957. Magyar Nők Országos Tanácsa, 120 l.

Összeállította: *Bosnyák Sándor*

Miért nincs folyóiratállvány a Csiliben?

A *Könyvtáros* 1964. évi 9. számában *Iszlai Zoltán* fölhívta figyelmünket a periodikák beszerzésének és olvasószolgálati felhasználásának fontosságára. A cikkre a *Könyvtáros* 1965. évi 1. számában *Ughy Jenő* reagált.

A két írás egymást kiegészítve megállapítja, hogy községeink könyvtárai nincsenek megfelelően ellátva újságokkal és folyóiratokkal, noha a megkérdezett falusi családok 14⁰/₀-ának otthonába sem jár semmiféle újság és folyóirat. A művelődés szempontjából fontos folyóiratokat pedig csak a családok 1—2%-a járhatja.

Mindkét írás csak a falu folyóiratellátásával foglalkozik. Önálló városi folyóiratolvasók létesítéséről és működéséről szerzünk tudomást. A városi könyvtárosoknak ez ideig nem voltak problémáik a folyóirat ellátottsággal kapcsolatban — legálábbis nem irtak róla.

Ezek után azt hihetnénk, hogy a városi könyvtárakban mindenütt elegendő számban, bő választékban áll folyóirat a lakosság rendelkezésére. Pedig nem így van.

A minap a nagymúltú Csili, a pesterzsébeti Vasas Művelődési Ház nemrég korszerűsített, szabadpolcos könyvtárában járva föltűnt, hogy az olvasó-övezetben nincs folyóiratállvány. Bejártuk a szép nagy művelődési házat, folyosóit, klubszobáit. Folyóiratállványt azonban sehol nem találtunk, de még egy árva újságot, képeslapot és folyóiratot sem.

Pontosabban: a Csili 1965. évi kb. 2 500 000 Ft-os költségvetéséből kb. 2000 Ft-ot fordított folyóiratbeszerzésre. Az előfizetett kb. 16 lapból 8-at a könyvtár olvasói, 8-at a művelődési ház vezetői használnak.

Sietve megjegyezzük: ez az állapot nem jellemző a szakszervezeti művelődési otthonokra. Például a Csepel Autógyár művelődési háza 1965. évi 1 000 000 Ft-os költségvetéséből 5500 Ft-ot fordított hírlap- és folyóiratbeszerzésre. A művelődési háznak járattott 70 lapból 56-ot a könyvtár olvasói, 10-et a művelődési ház klubjának látogatói, 4-et pedig a művelődési ház vezetői használnak.

A Hazai Fésűsfonó művelődési háza, amely mindkettőnél, főleg a Csilinél jóval kisebb, 1965. évi 600 000 Ft-os költségvetési keretéből 2322 Ft-ot fordított folyóiratbeszerzésre. A 20 lapból itt is 16-ot a könyvtár és 4-et az igazgatóság használ.

A Csili könyvtárának olvasóterme (MTI Foto — Percze Lajos felv.)

Ezek után jogosan kérdezhetjük, hogy a korszerű műveltség megszerzése szempontjából oly fontos természettudományi, irodalmi, műszaki, közegészségügyi stb. folyóiratokat — mint népművelési eszközöket — miért nem használják fel a Csilliben, ott ahol annyi szakkör, klub és többtagozatos munkasakadémia működik?

A d o n y i M á t é G y ö r g y,
a Csepel Autógyár
szakszervezeti könyvtárának vezetője

Aláhúzások, bejegyzések könyvbe, folyóiratba és a kulturált olvasás

A Könyvtáros elmúlt évi 10. számában a „Könyvtárosok írják” című rovat egyik írásából kitűnik, hogy még a könyvtárosok is aláhuzigálnak — pirossal — a folyóiratokban!

Kérdés, van-e terület, ahol ilyesmi megengedhető?

Nézetem szerint csakis saját példányon. Más személyén, vagy könyvtár tulajdonán semmiképpen sem. Tarthat az olvasó papírlapot, jegyzetfüzetet vagy kartotékkartont a könyv mellett, ahova kiírhat idézeteket az oldal megjelölésével, vagy akár csak az oldalszámot idézet nélkül, hogy adandó alkalommal visszakérhesse. Többet is nyújt ez számára, mint az összefirkált könyv, amit visszaadott.

A könyvtárosnak — mint minden más dolgozónak a maga munkaterületén — olyan segédletekben, pl. utasításokban, saját munkájára vonatkozó módszertani leírásokban, amiket munkájához csak maga és munkatársai használnak, szerintem szabad, sőt kell is kiemelni számára fontos részleteket. Természetesen ennek is áttekinthető, kulturált módon kell történnie.

Tanulmányi jegyzetekben — ha több személy használja is — általában indokolt a jelzés, mert a tanulók számára többnyire azonos rész emelendő ki, és a jegyzet — ha pótlásában mutatkozik is időnként hiány — nem örökéletű. A tankönyvek összefirkálása ellen azonban már az általános iskola első osztályában fel kellene venni a harcot a neveléssel.

Saját könyvünkben jelölgethetünk. De hogy kulturált dolog-e, az vitatott kérdés. Úgy gondolom, a magam könyvét számomra nem értéktelenebbé, hanem értékesebbé teszi, ha csak egy egy halvány, puha ceruzavonal kerül a margóra (ami bármikor el is távolítható).

B á n y a i M á r i a
orvosi könyvtáros

A Bács megyei kohó- és gépipari üzemek ankétja

A Bács megyei kohó- és gépipari üzemek műszaki és szakszervezeti könyvtárosai részére az elmúlt év végén ankétot rendezett a Bács megyei SZMT könyvtár és a Kohó és Gépipari Minisztérium Műszaki Tudományos Tájékoztató Intézetének szakkönyvtára. Az ankét napirendjén a következő témák szerepeltek:

1. A Bács megyei kohó- és gépipari üzemek műszaki könyvtárainak helyzete, fejlesztési lehetőségei.

2. A Bács megyei kohó- és gépipari üzemek szakszervezeti könyvtárainak helyzete, fejlesztése — tekintettel a műszaki irodalom propagandájára.

3. Kézi lyukkártyák alkalmazása a könyvtári és dokumentációs munkában, valamint a KGM Műszaki Tudományos Tájékoztató Intézetének filmstúdiója által készített „Peremlyukkártyák és fénylyukkártyák alkalmazása” c. rövidfilm vetítése.

Ez az ankét az első kísérlet arra, hogy egy megye érdekelt szakembereinek részvételével tartott megbeszélésen tanácskozzanak a kohó és gépipari üzemek vállalati műszaki és szakszervezeti könyvtárai közös problémáikról. Az ankét célja volt többek között az is, hogy a könyvtárosok megismerjék és segítsék egymást, közös feladatokat tudjanak megoldani egymás támogatásával, annál is inkább, mivel — amint a tanácskozás résztvevői leszögezték — még nem alakultak ki a különféle könyvtári hálózatok között a rendszeres és módszeres együttműködés keretei. A különböző megyei hálózatok könyvtárosai, a műszaki termelési, a szakszervezeti, a tanácski közművelődési hálózatban dolgozók közötti együttműködés hiányos.

Az ankét a könyvtárak eddigi tevékenységéről megállapította, hogy a vállalatok elég nagy összegeket áldoznak a

szakirodalom beszerzésére, de sok helyen nem adnak elég szakképzett munkaerőt az állomány feldolgozására és a szakirodalmi tájékoztatásra, a könyvtári munkára. Néhány üzemben nem gondoskodnak megfelelő helyiségről a beszerzett dokumentumok és könyvek elhelyezésére, a gyors visszakeresést elősegítő tárolásukra. Nem gondoskodnak eléggé arról sem, hogy a megfelelő felvilágosító munka következményeként olvasóra találjanak a szakkönyvek. Ezért közös erőfeszítéseket kell tenni a különféle könyvtárosoknak, hogy meggyőzzék a vállalatok illetékes vezetőit a könyvtári munka fontosságáról és elérjék, hogy a vállalatok gazdasági vezetői teremtsék meg azokat a személyi és dologi feltételeket, amelyek nélkülözhetetlenek az eredményes munkához. Szerencsére vannak örvendetes kivételek is, mint pl. a bajai Ganz és Villamossági Műveknél, melynek igazgatója is megjelent az anketon. De van olyan üzem, ahol a szak-szervezeti és műszaki könyvtárosok egy-

másról mit sem tudnak. Holott nagyon üdvös volna a két könyvtár együttműködése, hiszen a legtöbb szakszervezeti könyvtárban is vannak műszaki könyvek. *Hasznos lenne, ha a szakszervezeti és a műszaki könyvtáros jól ismerné egymás állományát és együttes erővel gondoskodna az olvasók szakirodalmi ellátásáról.*

Az anketon felszólalók többek között azzal is foglalkoztak, hogy ki vegye meg az alapfokú könyveket. Az ezzel kapcsolatos együttműködésről sok jó példa hangzott el. Megemlítették azoknak a műszaki könyvtáraknak a példáját, amelyek beszerzik a szükséges szakirodalmat, és letétbe adják a szakszervezeti könyvtárnak.

A Kecskeméten megtartott regionális ankét végül is bebizonyította, hogy közös erővel lépésről lépésre javítani lehet a könyvtári munkát, tehát helyes kezdeményezés volt az ankét megrendezése.

Végh Lászlóné

BETÖRŐ JÁRT A VÁCI KÖNYVTÁRBAN

Október végén egy 24 éves fiatalember — aki több éve rendszeres olvasója a Váci Járási Könyvtárnak — éjszaka, a könyvtárárpület utcai homlokzati részén levő ablak dupla üvegét betörve behatolt a könyvtárba. Minthogy ismerte a könyvtárat, tudta, hogy a számára különösen érdekes könyveket hol találja meg. A kölcsönözhető anyaghoz nem nyúlt, de a kézikönyvtárnál azonnal meg lehetett állapítani, hogy hiányzik az angol—magyar és magyar—angol nagyszótár és a Pest megye műemlékei c. kétkötetes munka.

A rendőrség 24 óra alatt elfogta a tet-

test, és lefoglalta nála a könyvtár tulajdonát képező könyveket, a fentiekben kívül még a következőket: a Budapest műemlékeinek két kötetét, a Pallas lexikon első három kötetét, a Magyar népművészet két kötetét. A fiatalember a bűncselekményt egyedül követte el, a közel negyven különféle könyvanyagot ablakon keresztül egyedül vitte el.

Miért tette? A rendőrségi kihallgatás jegyzőkönyve szerint azért, mert a már felsorolt könyveket nagyon szerette volna elolvasni, de azokat sosem kölcsönöztek ki neki.

— O R O S Z —

A SALGÓTARJÁNI JÁRÁSBAN néhány községi könyvtár jobb elhelyezést kapott: *Kazáron* az eddig három részből álló könyvtárhelyiséget a községi tanács egyetlen tágas teremre alakíttatta át, így a könyvtár klubszerű működésének nyílt meg a lehetősége. *Karancskesziben* az eddig sportöltözőnek használt helyiséggel bővült a könyvtár, aminek következtében tágas olvasósobát nyithattak. *Mátranovákon* a művelődési otthon bővítése révén kap új, tágas helyiséget a könyvtár.

Dorogházán is kiköltözik a könyvtár az iskolából, de az újonnan létesült művelődési otthonban csupán 11 m² terület jut számára. Igaz ugyan, hogy a folyosó másik oldalán, a könyvtárral szemben van olvasószoba, de a könyvtár használói csak a nyitott ajtón keresztül figyelhetik, hogy mikor léphetnek a kölcsönözbe, mert ott két-három személynél többen nem férnek el. *Lucfalván* is kiköltözik az iskolából a könyvtár, így a járás területén már csak *Bárnán* marad iskolában a községi könyvtár.

A KÖZNEVELÉS elmúlt év december 17-i száma Az iskola holtapja és a gyermekkönyvtárak címmel közli Szokolszky Istvánnak a szolnoki gyermekkönyvtáros tapasztalatcserén elmondott előadását. A cikkre felhívjuk a könyvtárosok figyelmét.

A BETEGEK SZÁMÁRA házhoz szállítják a könyveket a 7. és 8. osztályos úttörők az 500 lakosú Oros-Nyíregyháza településen. A nyíregyházi tanyavilágban működő könyvtár a hosszabb és a rövidebb betegeskedés esetében egységesen nyilván tartja a betegeket, az úttörők pedig néhány könyvet visznek szórakoztatásukra. A könyvekért a felelősséget a tanulók vállalják, ez már fiatal korukban ránevelik őket a másokért való áldozat vállalására. A könyvtárnak már eddig is több új olvasót hozott az úttörők akciója. (A, A.)

PÁPÁN a Jókai Könyvtár olvasótermében Aprily Lajos és Tabák András részvételével, Jancsó Adrienne és a pápai Bartók Béla Zeneiskola tanárainak közreműködésével rendeztek irodalmi estet. Az est megrendezését a Magvető Könyvkiadó támogatta. (—)

VISSZAÉRKEZETT másfél éves finnországi tanulmányútjáról Szabados László, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ építészmenőke, aki az egyik leghíresebb finn építész, Aarne Ervi tervezőirodájában dolgozott. Küldetésének ideje alatt nemcsak arra volt alkalma, hogy a modern finn építészlet és ezen belül a könyvtárépítészlet új irányelveit tanulmányozza, hanem maga is tervezett könyvtárépületeket, köztük Helsinkiben egyik nagy kerületnek központi könyvtárát. Reméljük, hogy gazdag tapasztalatait hamarosan a magyar könyvtárosok is megismerhetik. (—)

Hírek

A MEZŐGAZDASÁGI TECHNIKUM levelező tagozata a községi könyvtár klubhelyiségében tartja foglalkozásait **Abaújszántón**. Nemcsak otthon találta itt a technikum tanulóit, hanem jól felszerelt kézikönyvtárat is, melynek használatára megtanítják őket. Emiatt községükbe méltán viszik el a könyvtár hasznának hírért. Az elkövetkező években az **Abaújszántón** látott példa nyomán talán éppen abban a 22 községben kerül korszerűsítésre a könyvtár, ahonnan a hallgatók jöttek. (Borsodi Könyvtáros).

A TERMESZEK itáliai térhódításával hosszabb cikkben foglalkozik Tombor Tibor, az Országos Széchényi Könyvtár osztályvezetője a Természettudományi Közlöny 1965. évi 11. számában. Ezek a veszedelmes rovarok a múlt század végén kezdték nagyobb számban feltűnni Dél-Olaszországban, pusztítással fenyegetve a szőlőket, gyümölcsösöket és — a könyvtárakat. Jelenleg már Németországban, Ausztriában és Romániában is észleltek természet, s féltő, hogy nagy alkalmazkodóképessége következtében hozzánk is eljut. (—)

RENDSZERES „KÖZPONTI INFORMÁCIÓK” AZ NDK-BAN. Az elmúlt év decemberében Budapesten járt Siegfried Langhans, az NDK-ban működő Központi Tájékoztató és Dokumentációs Intézet (ZIID) igazgatóhelyettese, aki budapesti tartózkodása idején megbeszéléseket folytatott az OMKDK főigazgatójával és több munkatársával. E megbeszélések keretében egyrészt tájékozódott az OMKDK munkájáról, másrészt részletes tájékoztatást nyújtott intézetének tevékenységéről. Részletesen ismertette az NDK-ban újabban kialakult „Központi információk” rendszerét, mely a vezető párt-, állami és gazdasági funkcionáriusok tájékoztatásának ellátására és gyakorlatilag elhatárolt típusa. E tájékoztatói szolgáltatás-típus hazai tanulmányozásának különleges jelentősége van most, amikor gazdasági irányítási rendszerünk átalakítása folyik. (OMKDK)

200 000 FORINTOS KÖLTSÉGGEL KORSZERŰSÍTETTÉK a csongrádi városi művelődési házban működő városi könyvtárat. Az átalakítás és kibővítés hatására sok új olvasó keresi fel a könyvtárat, a beiratkozott olvasók száma már meghaladja a háromezretet, a havi kölcsönzési forgalom pedig csaknem tízezer kötetre emelkedett. Az olvasók harminc százaléka termelészövetkezeti tag. A helyi Árpád tsz elnöke, Szeri János is gyakori vendég a könyvtárban. A Petőfi tsz-ben kihelyezett kis mezőgazdasági szakkönyvtár működik.

A városi könyvtár társasjátékokkal is jól el van látva. A gyerekeknek havonta egyszer mesedélutót rendeznek. (T. B.)

AZ EGRI sajtóklubban irodalombarátok klubja működik. Músorának keretében Vargha Balázs Thomas Mannról, Farkas András a mai magyar líráról tartott előadást. A Megyei Könyvtár az előadásokhoz rölapbibliográfiát készített. (—)

A TIT Veszprém megyei Szabadgyetemének irodalmi fakultása a Megyei Könyvtárban tartja előadásait. A sorozat címe: Korszerűség az irodalomban. A könyvtár az előadásokhoz ajánló bibliográfiát adott ki mintaszerű kiállításban. (—)

TÁJÉKOZTATÓ

A „két kultúra” problémája költészetünkben

Szabó Lőrinetől Juhász Ferencig

Nemrég elhunyt kiváló irodalomtörténészünk, Bóka László írta néhány évvel ezelőtt rendkívül szuggesztíven: — Most kél a nap, mondjuk ezerszer, s ezen a „kerek” földön e jóreggeltre még mindig adjonisten legtöbbször a felelet. De él már két ember... akinek szemléleti élménye az, hogy a föld gömbformájú, s Tyitov — miközben tubusból úreledelt fogyasztott és súlytalanul lebegett gravitáción túli állapotában — tizenhétszer látta huszonnégy óra alatt nappal és éjjel váltakozását. Szókincsünk, kifejezőképességünk s így némileg gondolkodásunk is, szívoan őrzi a ptolomáioszi világkép s egy isten-központú világrend emlékeit, és ugyanakkor olyan létesítmények létesültek, olyan teljesítmények teljesülnek körülöttünk, melyek már a Newton utáni fizika hatáskörébe tartoznak.

— Maga az ellentét a természettudomány előretörése és az öröklött „kulturális” világkép megmerevedése közt — ezúttal Marx György professzor, egy a Valóság c. folyóiratban megjelent cikkét idézzük — világjelenség. A diagnózist talán legélesebb formában *Snow*, a fizikusból lett regényíró vetette fel Angliában. A két kultúra szétválásában, a humánus-történelmi és természettudományos-technikai kultúra elszigetelődésében olyan fenyegetést lát, amely megakadályozhatja a múlt kulturális értékeinek átmentését a jövőre. A két kultúra egyesítését sürgeti, ha nem is reméli annak közeli lehetőségét.

Vajon csakugyan kettészakadás fenyegeti tehát világképünket, valóban áthidalhatatlan ellentét van az úgynevezett humán kultúra és a technikai civilizáció között? Kétségtelen, hogy a társadalmi munkamegosztás fokozódása, a mind nagyobb specializálódás támaszt olyan veszélyeket, hogy az egyes emberben megbomlik a világkép egysége, köznyelven szólva „szakbarbár”-rá válik. Ugyanakkor eltűnőznánk a kérdést, ha pusztán a szakosodást kárhoznánk e jelenségért. Így tekintve ugyanis eleve feloldhatatlanná válna a „két kultúra” ellentéte, előre le kellene mondanunk arról, hogy tudatunkba egyaránt beépüljön mindaz, ami szemléletünket meghatározó jelentőségű természettudományos eredmény, vagy az emberi lélek rejtelmeibe villantó új felfedezés. Ha a kérdés előtörténetét szemügyre vesszük, kiviláglik, hogy ez az ellentét a technikai fejlődés kezdeteinél s utána is még jóideig — ismeretlen fogalom. A reneszánszban, vagy a felvilágosodás korában vitán felülinek tartották a technika humanista szerepét. Leonardo da Vinci egyszerre volt nagy művész és nagy tudós, a francia enciklopédisták pedig társadalomfilozófiai eszméik terjesztése mellett rendkívüli gondot fordítottak a korszerű technikai eredmények összegyűjtésére, s illő keretben való közzétételére. A mesterségek, a műszaki civilizáció fejlődését nélkülözhetetlennek tartották ahhoz, hogy az ember jobban megvalósíthassa önmagát. Byron, kora találmányairól szólva, így ír: „mind csupa tiszta szándék, semmi ármány.” Goethe Faust-ja számára az élet értelmét a természetátalakító munka jelenti. Petőfi Vasúton c. költeményében újjongva üdvözi a gőz erejével haladó lokomotívot, melynek segítségével „most az ember is röpiül.”

A technika, a gépi civilizáció negatív értékelésével, elvetésével a XIX. században mégis egyre gyakrabban találkozunk. A dolog magyarázata, hogy a munkások, akik a gépek beállítása miatt kerülnek utcára, vagy kényszerülnek a korábbinál is lélektelenebb hajszára, először a lényeg helyett a jelenséget fedezik csak fel, s gazdáik helyett a gépek ellen fordulnak. Lényegében ezt kell látnunk az irodalomban is: a romantikus költő a természetbe menekül, a gépiesedő világ embertelenségével, rútságával szemben a természet az esztétikai élmény forrása számára. E romantikus antikapitalizmus annyiban haladó tartalmú, hogy elítéli a polgári társadalom körjelenéseit, s elfordul azoktól, de egyúttal retrográd természetű is, hiszen az emberiség történelmi útját visszafelé, a termelési kultúra fejlődésének tagadásá-

val képzelet el. Ugyanez a kétarcúság jellemzi a század többi jelentős költői irányzatait, a parnasszizmust s a szimbolizmust is.

Mindez természetesen együttjár az esztétikum, a költői világkép bizonyos mérvű megmerevedésével is. A Szép fogalma lehorgonyoz a romantika kellékeinél, a költők egész képi látásmódját, hasonlat- és jelképrendszerét alapvetően a természetélmény határozza meg. Változást e téren előbb a századvég expresszionista lírája, majd a XX. század első két évtizedének avantgardista irányzatai ígérnek. Bennük azonban még zavarosan-anarchikusan kavarnak képek és gondolatok, inkább csak kísérleteknek tekinthetők egy korszerűbb költői világkép megalkotására. Századunk elején ugyanis a technika még korántsem volt olyan, egész világunkat meghatározó tényező, mint napjainkban. A gőzgépek alkalmazásán túl a robbanómotorok, az elektromosság gyakorlati alkalmazása, a korszerű hírközlő eszközök igen rövid múltra tekinthettek vissza, röviddel előbb szinte kuriózumoknak számítottak. A költői nyelvben tehát a technikai kifejezések még sürgető szükséggel nem jelentkeztek. Ez nyilvánvaló is. Miután a költészet az ember belső világát ábrázolja, a technika csak akkor és annyiban válhat poétikus témává, amikor jelenléte már alakít is az emberen, amikor érzékelhetően visszahat alkotójának szemléletére, gondolataira, érzéseire. Ily módon Ady szimbolista lírája, (melyben azonban nem ritkán fordulnak elő a vonat, a pályaudvar stb. fogalmai) még jól megvolt nélkülük, s hiánya költészetének haladó társadalmi tartalmát csöppet sem homályosította el.

Az első világháború után, a század huszas éveitől rohamosan meggyorsult a technikai fejlődés. A gépi kultúra egyre inkább körülfogta az ember hétköznapiját, s amiközben a föld egy pontján a forradalom eredményeképpen az ember szolgálataiba állt, aközben a világ többi részén, nálunk is, az élet fokozott elgépiesedését, embertelenebbé válását hozta magával. Hazai költészetünkben a technikai világkép szervesen Szabó Lőrinc költészetében jelentkezik először: „Égesd el a könyveket, Kalibán” — írja 1923-ban megjelent verseskötetében — „s kalapálj vassá, verj acélbelű/ roppant szerkezetekké! Kalibán,/ te másféle bölcs, benned is csodát/ teremtett mérnököd, az élet ós/ gépésze, a te szörnnyű agyad a/ bestia mindenség legigazibb/ képletére kattogva működik, —/ Kalibán, Kalibán, borzalmas és/ bűvös hatalom, már csak te segítesz:/ alakíts át iszonyú, fekete/ óriásokka, reflektorszemű/, szénevív gépekké, hogy amikort/ elégeted a fénzes könyveket,/ toronytestünkkel és csőrömpölő/ bokáinkkal, árnyunkat a pusztulás/ ingó egéig dobva fenevad/ kórusban táncoljunk máglyád előtt/ és ne tudjuk még sajnálni se, hogy/ soha többé nem leszünk emberek.” A kapitalizmussal, a pénz társadalmának fantom-alakjával küzd itt a költő. Megmagyarázni nem képes a rettenetet, de lefesteni igen! Valóként látatja s így a látomást nem tudja a jövő hitében oldani, de — ellentétben a romantika óta minden, a valóságtól elforduló költészettel — merészen szembenéz vele egész valójában. Technikát idéző képeknek, hasonlatoknak, metaforáinak (ívlámpák, villanyzuhany, elektromos ütések, fényszórók, ventilátor, ideg-huzal, magnetofon, szirénák, transzparens stb.) nem pusztán hangulatteremtő erejük és célzatuk van, hanem szervesen beleépülnek a költő világlátásába. Nem a kérdés általunk elfogadható felfogása meg ez, de a technika nem társadalomfeletti rém többé, hanem az adott világrenddel azonosulva konkretizálódott: a kapitalista elidegenedés sajátos megjelenési formája.

A továbblépést a korszerű, napjaink teljes valóságát minden elemében asszimiláló költészet irányában József Attila jelenti. Nála találkoznak először kérdésünk teljes gondolati megoldásával, s mindezt a legigazibb poézissá emelve! A gép, mely sokáig a munkás elsőszámú ellenségének mutatkozott, itt „kezes állat” lesz, azaz: a tulajdonviszonyok megváltozásával a munkásosztály és az egész emberiség leg-hatékonyabb segítőtársa (A város peremén). A költői világkép a gondolati szféra mellett nála tágul ki legteltesebben a képi szférában is. Ami a korábbi természetközponitú lírai világképben költőietlen témának számított, nála spontán szépséggé, eredeti varázsú esztétikai élménnyé alakul. Külvárosi éj című versében „a hold lágy fénye a fonál/ a bordás szövészekken/ s reggelig, míg a munka áll,/ a gépek mogorván szövik/ szövnők omló álmait.” Néhány sorral lentebb „az öntőműhely vasladik/ s piros kisdedet álmodik/ a vasöntő az ercfomákba.” Ezek a példáink s az ugyanebben a versben elhangzó szemléletes metafora a „bogárhátú dinamók”-ról azt bizonyítja, hogy költészetében teljes egységben jelentkezik a természetélmény s a technika valósága. Nem egyszerűen a kettő párhuzamos szerepeltetéséről van szó, hanem arról, hogy mind a természethez, mind a technikához a művészet humanizációs lehetőségeivel közelít, emberi tartalommal, jelentéssel, sőt hangulattal tölti meg őket. Az Ódá-ban — költészetünkben először — a biológia műszavai szólnak meg. Szerelmese nem éteri lényként, nem is csak erotikus vonzerőként, hanem a természet megismételhetetlen remekelként, élettani valóságában jelenik meg. A vers

ily módon a legtisztább költészetté alakult materialista világszemlélet feledhetetlen bizonyítéka.

A második világháború után kibontakozó fiatal szocialista költészetünk fejlődését egyidőre rossz irányba befolyásolta az a kultúrpolitikai elképzelés, mely Petőfi életművét nemcsak a következetes forradalmiság, a szilárd elvhűség mintapéldájaként, de *stílusművekként* is megjelölte. A gyakorlatban ez annyit jelentett, hogy költőink mintegy megkerülték a magyar líra félévszázados eredményeit, megszakították a kifejezési lehetőségek gyarapodásának folytonosságát. Ebből a félreértelmezett költőiségből a kitörést elsőnek *Juhász Ferenc* kísérelte meg. Aligha véletlen, hogy útkeresését ugyancsak a természettudomány műszavainak felhasználásával nyomjelezhetjük. A legtöbb sugallatot — mint Czine Mihály kitűnő tanulmányában felfedi — Whitmann és Apollinaire után Eliot „tudós vonatkozásoktól terhelt” vergődő drámaiságától kaphatta. Ha József Attilához tekintünk vissza, akkor az Oda és A Dunánál élettannal kapcsolatos képei lehettek mintái. Ezzel jeleztük azt is, hogy Juhász elsősorban a biológiai műszavak szótárát építi be költői nyersanyagába. Czine említett írásában arra is rámutat, hogy Juhász Ferenc kísérlete bizonyos értelemben ellentmondásos: a „mindenséggel mérd magad”, a kozmikus méretű költői világkép megvalósulása József Attilánál teljesebb és tisztább. Válságosabbak az arányok; nemcsak az elgondolásban, a költői megvalósulásban is mindig az ember áll a középpontban. A nagy költő-elődi az ember és a természeti világ biológiai összefüggésének folyamatát csak költőileg jelezte („egyszer egy sejt a tengerből kikelt”), Juhász viszont szinte természettudományos pontossággal igyekszik követni a sejtől emberré fejlődés útját.

Az elmondottakból két problematikus vonás következik. Az egyik az, hogy az arányok már említett eltolódása miatt az ember elsősorban mint az élőlények beláthatatlanul nagy családjának tagja, mint a biológiai törzspejlődés meghatározott fejlődési szakasza jelenik meg. Sorsát így elsősorban *biológiai* léte határozza meg, nem pedig a *társadalmi* fejlődés egyedül az emberre jellemző specifikumai. A másik — stílárius következmény: a természettudományos képek halmaza nem mindig oldódik maradéktalanul költészetté, feltorlódik, zsúfoltságot és megértési nehézségeket okoz, (akkor is, ha az érthetőséget nem értelmezzük vulgárisan!) Juhász költészete tehát még nem ötvöződött szintetikus költői világképpé, alatta marad József Attila meggyőző gondolati erejének. Ugyanakkor kétségtelen az is, hogy — ellentmondásaival együtt — mai magyar líránkban kiemelkedő esztétikai minőséget képvisel, nagyszabású és merész törekvést egy új, kozmikus világlátás megteremtésére, s határozott előre lépést jelent költői formanyelvünk gazdagsága, bősége, eredetisége tekintetében.

A kérdés — mint látható — korántsem egyszerű. A technika és általában a természettudomány bevonulása költészetünk szótárába, kifejezésekincsébe, szemléletrendszerébe — feltartóztatathatatlán folyamat, de nem mentes gondoktól, problémáktól sem. A költészet — fentebb már erre is kitértünk — nem képes automatikusan magába foglalni a táguló valóság minden elemét. A költőknek nagy és nehéz küzdelmet kell vívniuk önmagukkal s anyagukkal, amíg a világ frissen feltárt mezőit bebarangolhatják, amíg poézissá alakíthatják, mindazt a friss hajtást, ami az emberi tudás örökké virágzó fáján nő. A fáradság mégis megéri. Mindenekelőtt azért, mert a megújuló világban nem verselhetnek a régi módon, az ezerszer megírt látomásokat nehéz ezeregyedikszer is eredeti köntösbe öltöztetni. Az a költészet, mely elmarad a kortól, mely nem tükrözi vissza az adott időszak világképének változását, nemcsak eredetiségével, újdonságával nem dicsekedhet, de hitelességével sem. A költészetnek, az irodalomnak, egyáltalán az úgynevezett humán kultúrának szükség van a technikára, mert az ember csak adott lehetőségei számbavételével képes igazi önismeretre, teljességre.

Ugyanez azonban vonatkozik a technikai világ képviselőire is. Számukra ugyanígy elengedhetetlen hogy ismerjék a valóság teljességét, tudják, mi mindent szűrt le az emberiség gondolatilag-érzelmileg is ötezer éves fejlődése során, milyen hatással voltak a felfedezések tudatára, embervoltára. Századunk már szolgáltatott példát arra, amikor a technika — emberiség- és haladásellenes erők kezében — elszaladt nemes hivatásától, az ember felemelésének szándékától. A fasiszta Németországban a legkorszerűbb technológiával dolgozták fel az elpusztítottak maradványait csonkissá, az emberbőrt laterna magica-vá. A humán kultúra éppen abban segíthet, — s ez az atomkorszakban valamennyiünk közös érdeke —, hogy a technika sose feledje el: *az emberért van*.

Szappanos Balázs

A mezőgazdasági könyvek olvasása Szabolcs-Szatmár megyében

Kevés megye akad az országban, melynek termelési jellege annyira kizárólagosan mezőgazdasági volna, mint Szabolcs-Szatmár. Az 586 ezer főnyi lakosságból 346 ezer fő él mezőgazdasági munkából. Ha valahol, akkor itt elsőrendűen fontos a termelési kultúra emelése, mivel a munkaerőbőség és a homokos talaj rákényszeríti a lakosságot a belterjes művelésre, a kertgazdaságok területének növelésére.

Az általános és szakműveltség terjesztése elé azonban egy jellegzetes helyi sajáttság gördít akadályokat: a tanyatelepülés. A megye lakosságának kb. hetedrésze (84 ezer fő) él tanyán, jórésztük a világtól elzárt, nehezen megközelíthető helyeken, villanyvilágítás nélkül. Akad a tanyavilágban is többféle változat, van 5—600 főt számláló faluszerű tanyabokor is számcs. van 146 olyan melynek lakossága eléri a 150 főt, a többiek azonban elszigetelt magányban élnek.

Ilyen körülmények között a szakműveltség terjesztése is nehéz. Nem csodálkozhatunk azon, hogy a mezőgazdasági szakkönyvek forgalma a tanási könyvtárhálózat megyei átlagában mindössze 25⁰/₀-os, ellenben meg kell látnunk a fejlődés tendenciáját: ezt az arányt is csak az 1934-es évben sikerült elérni, az előző 21⁰/₀-kal szemben. A községekben jobb a helyzet, ott 3,33⁰/₀-ot értek el a mezőgazdasági könyvek forgalmában.

Az első eredmények a könyvtárak és a szakemberek együttműködésének köszönhetők, s a további fejlődés garanciáját is ebben látjuk. A termelőszövetkezetek és az állami gazdaságok agronómusai szívesen vállalkoznak a járási könyvtárak által rendezett előadások megtartására, szívesen veszik igénybe tanfolyamaikon a megyei könyvtár kiadványait, népszerűsítik a szakirodalmat, és közlik a könyvtárossal, hogy milyen könyvekre volna tanfolyamuk hallgatóságának vagy szövetkezetük tagjainak szüksége, mit szerezzen be.

A szakműveltség alapja, az érdeklődés ébresztője ma még a tanfolyam: a községekben, tanyabokrokban szakmunkás tanfolyamok, illetve előkészítők működnek, többnyire olyan felnőttek számára, akiknek nem volt módjuk a nyolc osztály elvég-

Tanyai olvasók mezőgazdasági szakelőadást hallgatnak

Szabadpolcos kölcsönző a Fehérgyarmati Járási Könyvtárban, háttérben a klubszobával

zésére sem. Az itt elhangzó előadások, a hozzájuk kapcsolódó könyvajánlások indítják el a tsz-tagokat az olvasás útján. Súlycsabb gond, hogy magára a tanfolyamra nehéz a hallgatókat toborozni, mert a szövetkezetek nem honorálják magasabb jövedelemmel a nagyobb tudást, ellenkezőleg, sokszor inkább kitűnik, hogy „az ész bajjal jár”, mert ahol a vezetőség nem hajlandó az önművelésre, ott összetűzésekre vezet az egyes brigád-tag nagyobb tudása. Az erős szövetkezetekben, képzett elnökök vezetése alatt a tagság művelődési kedvét is könnyeb felkeiteni.

Általában elmondható, hogy a mezőgazdasági könyvek olvasása, a szakműveltség emelkedése igen komplex tényezők eredménye: nem elég hozzá az érdeklődő ember és a jó könyvtáros, még a népszerű előadó sem, hanem, mint az elmondottakból kitűnik, igen nagy a szerepe az adott kollektíva légkörének, demokratizmusának is, és ezen felül az eredmény, a haszon közvetlen észlelésének. (Előfordult egyes helyeken, hogy a tanfolyamokat végző, művelődő tsz-tagok a járulékos beruházások hiánya miatt veszítették el kedvüket: a bőséges alma termés egy része veszendőbe ment, mert nem volt elegendő almatároló.)

Igen nagy az egyéniség szerepe is. A kisvárdai növénykísérleti állami gazdaság tudományos kutatója, *Béres József* például mindenütt rá tudja venni hallgatóit a művelődésre, nemcsak azért, mert lelkesen és szorgalmasan látogatja a járás könyvtárait és művelődési otthonait előadások tartása végett, s mert előadói modorát, közvetlen, közérthető stílusát szeretik; de eredményeiért főként, azért mert módszerével érték el rekordburgonyatermést.

Elsősorban a háztáji gazdaságban felhasználható irodalom kelt érdeklődést, s ez kezdetnek nem is baj, hiszen az ország megművelt területének számottevő része háztáji, s országos érdekből sem közömbös, hogy ezt milyen szakértelemmel kezelik. Kézbeveszik és olvassák a mezőgazdasági szakkönyveket azokon a tanyaikon is — mégpedig petróleumlámpa mellett! —

kedvelt termékeihez (gyümölcs, dohány, burgonya) ajánlanak irodalmat, népszerűsítenek termelési eljárásokat. Ezekon kívül megjelent a gabonatermelésről és a háziállatok téli takarmányozásáról is egy-egy füzet.

A kiadványoknál kétféle formát alkalmaznak, mindkettő jól használhatónak bizonyult: egyik az ajánló, annotált bibliográfia, másik az egy témáról szóló előadást tartalmazó füzet, annotáció nélküli bibliográfiával a függelékben. Az utóbbi különösen akkor hasznos, ha a község nem kap szakember-előadót, és a pedagógus, vagy a könyvtáros tájékoztatja az olvasókat egy-egy témáról. (Ilyen alkalmakra gyakran kerül sor dohányzomózás közben, vagy az asszonyok kézimunka szakkörein, amikor a manuális munka mellett alkalom nyílik az egybegyűlteknél figyelmének felkeltésére egy-egy témakör irodalma iránt.)

Ezeket a kiadványokat a megyei könyvtár 2000 példányban bocsátja ki, s a könyvtárakon kívül megküldi a tsz-ek és állami gazdaságok agronómusainak is. A tapasztalat szerint elsősorban a szakemberek használják, de érdeklődéssel fogadják a megyeszerte működő szakmunkás tanfolyamok hallgatói is.

A kiadványokon kívül is nyújt támogatást a megyei könyvtár a községeknek: mezőgazdasági szakreferense, *Plachta Istvánné* szervezi meg a szakíró-olvasó találkozókat (az elmúlt évben 26 ilyen találkozó volt a megyében).

Hetenként egyszer a mezőgazdasági szakreferens a megyei könyvtárban tájékoztató napot tart a nyíregyházi tanárképző főiskola és a mezőgazdasági technikum tanárai és diákjai számára: bemutatja, ismerteti ilyenkor az új szakkönyveket, segít a dolgozatokhoz szükséges irodalom összeállításában, és válaszol a felmerülő szakkérdésekre.

A mezőgazdasági szakreferens látogatja a működő tanfolyamokat a könyvtárakon s kutatja az igényeket. A legutóbbi, tanyákon hallott kívánságot hadd közöljük ezúton a kiadóval: olyan könyvekre volna szükség, amelyek a vegyszeres gyomirtók káráról és hasznáról tájékoztatnak, illetve segítséget adnak a káros hatások kiküszöbölésére. Féltik ugyanis az énekes madarakat. Nemcsak azért, mert nélkülük néma a tavasz, de a szaporodó hernyók és rovarkártevők miatt is.

Bozóky Éva

Megalakult a Mezőgazdasági Könyvbarátok Köre

A nemrégiben megalakult Mezőgazdasági Könyvbarátok Körének célja, hogy szorosabb kapcsolat jöjjön létre az olvasók és a kiadó között; hogy rendszeresítse az olvasók beható tájékoztatását a megjelenő könyvekről; hogy lehetővé tegye az olvasók véleményének, igényeinek felkutatását; hogy a kiadó tervét összhangba hozhassa az olvasók kívánságaival. A kör tagja lehet bárki, tagdíjfizetési kötelezettség nincs. A tagok kedvezményei: a tájékoztató kiadványokat, kiadási terveket térítés nélkül megkapják; előrendelési joguk van 15%-os árkedvezménnyel; kis példányszámú műveknél, ritkaságoknál elővételi jog illeti őket; évi 100 Ft értékű vásárlás után díjmentesen kapják meg a kör évkönyvét. Jelentkezni a kijelölt könyvesboltokban, s a kör központjánál lehet: Bp. V., Báthori u. 10.

450 éve született az első bibliográfia megalkotója, Konrad Gesner 1516—1565

Egykor hét város versengett azért a dicsőségért, hogy Homérosz szülőföldjének tekintsék. A Zürichben született Konrad Gesnernél ilyen probléma sohasem merült fel. Őt viszont hét tudományág, illetve szakma képviselő szeretnék magukénak vallani: az állattan, növénytan és ásványtan tudósai, a nyelvészek, orvosok és gyógyszerészek mellett mi, könyvtárosok is.

Élete röviden elmondható, hiányzanak belőle a kalandok, érdekes események. Szegény polgári család sarja, apját korán elvesztette. Nagy nehézségek közt tanult, nyelveket, fizikát tanított, számos könyvet írt, orvosi diplomát szerzett, és közben állandó küzdelmet folytatott megélhetéséért. Élete végén zürichi városi orvossá választották, rá egy évre hivatásának lett áldozata: az 1565-ös pestisjárvány idején betegétől megkapta a szörnyű betegséget, s ez két nap alatt megölte.

Életének a szakadatlan munka, olvasás, kutatás adott célt, értelmet és tartalmat. Sokfélével foglalkozott, és amivel foglalkozott, azt alaposan értette, új szempontokkal gazdagította. Egyetlen szenvedélye volt — ebben is úttörő! — a turistáskodás. Fáradhatatlanul járta a svájci tájakat, élvezte és megfigyelte a természetet, s ez a megfigyelés visszatükröződik természettudományi műveiben.

Mint orvost, az elméletek helyett az eredményes gyógyítás érdekelte. Állandóan új orvosságok után kutatott, s ezek hatását először állatokon és magán próbálta ki. Az orvosságok készítéséről szóló könyve harmincnál több kiadást ért meg, sok nyelvre fordították le.

Az emlősökről, madarakról, kétéltűekről, hüllőkről írt könyveihez felhasználta az addig megjelent teljes zoológiai irodalmat, de mindent saját megfigyeléseivel egészített ki. Ezek a művek két részből állnak, az egyik betűrendben sorolja fel az állatokat, a másik pedig fajták szerinti csoportosításban hozza jól sikerült képeiket. Hasonló munkát írt a növényekről is, ennek befejezésében azonban korai halála megakadályozta. A meghatározásoknál a növények minden részét figyelembe veszi, különösen a gyökereket. A kövekről és kőületekről írt könyvével a geológia tudományának lett az alapítója. Ezekben a természetrajzi művekben szenzációs felfedezéseket, elméleti spekulációkat hiába keresünk. El-

lenben kiválnak a valósághoz szigorúan ragaszkodó, a külsőt és életfeltételeket pontosan leíró megfigyelésekkel, s ezzel alapot adtak az élő és élettelen világ rendszerezésére.

Ez a kitűnő polihisztor 1555-ben megjelent *Mithridates* című könyvével a nyelvészetbe is új szempontot hozott: ez az összehasonlító nyelvészet első megnyilvánulása. Sokat foglalkozott a német nyelvvel, ennek nyelvjárásaival, irodalmi emlékeivel.

Gesner mindig arra törekedett, hogy az őt érdeklő tárgyakról lehetőleg mindent elolvasson. Az irodalmat azonban magának kellett összegyűjtenie. A bibliográfia ismeretlen fogalom volt abban az időben, a könyvtárakban használható katalógusokat alig lehetett találni, segédeszközként legfeljebb néhány kiadói jegyzék állt rendelkezésére. Ez vitte arra a gondolatra, hogy egy irodalmi tájékoztatót állítson össze. 25 éves korában fogott e munkájához, és négy esztendővel később, 1545-ben már kikerült a nyomdából a *Bibliotheca universalis*.

A hatalmas terjedelmű munka (1264 ívrétalakú lap) számba veszi az addig nyomtatásban megjelent összes latin, gö-

Tobias Stimmel festménye Konrad Gesnerről

rög és héber nyelvű könyvet. Háromezer író munkáit sorolja fel, emellett az írók életéről is közöl adatokat, tehát egyben életrajzi lexikon is. A felsorolás a kor szokása szerint a szerzők keresztnevének betűrendjében történik. Gesnerben megvolt a könyvtárosoknál annyira fontos következetesség, ehhez a rendezési elvhez még akkor is ragaszkodik, amikor furcsának hat. Így például Marcus Tullius Cicero munkásságát az M betűnél ismerteti. Művét 1555-ben terjedelmes *Appendixszel* (kiegészítéssel) bővítette ki.

A „*bibliográfia atyja*” — ezzel a névvel tisztelték meg Gesnert — jól tudta, hogy akit csak egy-egy tudományág könyvei érdekelnek, annak nagy teher lenne az egész *Bibliotheca universalis* átböngészése. Ezért a benne felsorolt műveket három évvel később a *Pandectarum sive partionum universalium libri XXI.* című kötetében szakok szerint csoportosította. Szakrendjében kora oktatását vette alapul. Az alapfokú iskolákban és az egyetemen, a bölcsészkaron, amely akkoriban a magasabb tudományokra előkészítő tagozat volt — 18 tárgyat tanítottak. Ehhez járult a teológiai, jogi és orvosi kar anyaga, együttvéve 21 szak. Ezeket azután Gesner további alszakokra bontotta.

A kutatók munkáját azonban még jobban meg akarta könnyíteni, ezért alapvető bibliográfiájához harmadik részt is tervezett. Ebben az egész anyagot tárgyszó-szerű csoportosításban akarta újra közölni. A teológiai rész 4000 tárgyszavával el is készült, ekkor azonban természettudományi kutatásai miatt a munka folytatását két barátjának, Josef Simlernek és Johann Jakob Friesnek engedte át, de ők hamar elkedvetlenedtek, és sohasem fejezték be.

Gesner könyvtárosi érdeklődését mutatja az a tény, hogy a *Bibliotheca universalis*ban tanácsokat ad a könyvtári munkára, milyen szakrendszert, milyen jelzeteket tanácsos használni, hogyan kell a katalógusokat szerkeszteni, hogy tüntessék fel a jelzeteket a könyveken...

A bibliográfia atyjára most, születésének 450. évfordulóján emlékezünk. A múlt esztendőben volt halálának 400. évfordulója. A reneszansz korában élt, de módszerei, elvei, gondolkozásmódja és célkitűzése példaképpül szolgálhat a ma élő orvosnak, természetbúvárnak, nyelvésznek és könyvtárosnak is.

Vértesy Miklós

A MŰSZAKI KÖNYVNAPOK ALKALMÁBÓL idén 58 mű jelent meg, kerekén 200 000 példányban. Ezek közül 19 fordítás, 39 pedig magyar szerzők műve.

A könyvnapokra megjelentetett műveket érdeklődés fogadta, de a legegyszerűbb helyeslésre a Műszaki Könyvkiadó két új sorozata: a Technológia, illetve a Szakmunkás Zsebkönyvek talált.

A műszaki könyvnapok vitathatatlan sikerének a legtöbb gyárban, üzemban a műszaki könyvtárosok is részesei voltak: a kapott eligazítások alapján — s nem egy esetben öntevékenyen — kiváló munkát végeztek.

A könyvnapokkal egy időben nyílt meg a Technika Házában a központi Műszaki Könyvklub, amelynek állandó kiállításán a hazai újdonságok mellett a legfrissebb szovjet, angol és német műszaki könyveket is megtekinthetik az érdeklődők. (É.)

Építkezésen. Lipták Pál linómetszete

Beszélgetés Takács Imrével

Negyvenedik évében jár. Hajában már szaporodnak az ősz szálak, arcán is a barázdák, mégis a fiatal költők között, a fiatal nemzedék egyik legtehetségebb tagjaként szokták emlegetni. És ha a költővé válást az első kötet megjelenésének idejével azonosítjuk, Takács Imre valóban lényegesen fiatalabb költő, mint hasonló életkorú társai. Nehéz utat kellett megjárnia, hosszú éveket kellett a szegénység rácsai mögé zárva gyötrődnie, míg elindulhatott a költészet felé.

Napszámos élet, urasági tarló, kosártonás, földosztás után a két tehénnel való szántogatás, a beteg, majd meghalt édesapa helyett a kisebb testvérek eltartásának gondja, a családfenntartói felelősség kötözte gúzsba vágyait, irodalmi próbálkozásait. Amikor a vele egyidősek egyike-másika már Kossuth-díjat kapott, ō még — tarsolyában egy ifjúsági irodalmi pályázaton nyert első díjjal — a falusi parasztleányek életét élte. A fiatal írók rábeszélésére 1952-ben mondott csak búcsút a termelőszövetkezetnek, ekkor került Budapestre egyetemi hallgatónak, ezzel költői kibontakozása előtt is megnyitotta azt utat.

Az egyetem elvégzése után ismét vidékre ment. Egy ideig a soponyai gyermekvárosban tanított, majd Székesfehérvárra került, jelenleg is ott él. A balatoni autósok kedvelt pihenője, a híressé vált Stop kávézó szomszédságában fekvő, könyvekkel, képekkel, fafaragásokkal is lakójának ízléséről, szelleméről valló kis lakás az igazságot és helyes utat kereső, termékeny irodalmi és művészeti vitáknak olyan központjává vált azóta, amelyhez hasonló kevés akad — ha egyáltalán akad — vidéki városainkban. A helyiek mellett gyakori látogatók a pesti írók-költők, festők és szobrászok is, de mindig szívesen látott vendégek az irodalombarátok, a költészethez vonzó diákok is. A viták, beszélgetések egyik varázsa, hogy a világ dolgairól, a művészet és irodalom kérdéseiről nagyon határozott nézeteket valló házigazda mások véleményét és igazságát is elismerő, vagy tiszteletben tartó ember. Nemcsak azt látja, és nem azt tartja döntőnek, ami eltér a saját véleményétől, ami elválasztó, hanem inkább azt, ami összekötő kapocs lehet a közösségi felelősségben. A másik varázsa ezeknek a beszélgetéseknek az a fiatalos hit és szenvedély, amellyel Takács Imre a mindenfajta hazugság és mákony ellen fordul, és az a már önmarcangoló vívódás, amellyel bonyolult korunkban az elizagodás, a legjobbat keresi, sosem önmagára, hanem mindig a közösségre, a nagy egészre gondolva.

Ebben a kis szobában beszélgetünk a költővel, aki most nem tollat tart a kezében, hanem vésőt, melynek nyomán egy alaktalan körtefadarabból a szemünk láttára bontakoznak ki a játékosan ritmikus vonalú, harmóniát sugárzó formák. Először mégsem fafaragó szenvedélyéről kérdezzük, hanem arról, hogy mikor kezdett verseket írni, mi indította el a költészet útján?

— *Gyerek voltam, amikor először verset írtam, és ebben semmi különös nincs, hiszen mindegyikünk a gyermekévekben válik azzá, ami, s a rákövetkező esztendők már a kialakult egyéniséget nyelik, edzik, esetleg visszájára fordítják, vagy széttözúzzák. A küzdelem célja éppen ezért: magunkat megtartani és gazdagítani, mert továbbadni valónk nem lesz másként. E küzdelem jegyében gondoltam ki az első verset, a küzdelmet kitágítva a nemzethez. S a gyermeknek — a műveletlen gyermeknek — mi köze lehetett a nemzethez? Mondhatom: a lehető legtöbb. Sohasem akarunk annyira eggyé válni a közösséggel, mint gyermekkorban. Ez a magyarázata annak a helyes közhitnek is, hogy az írók, művészek gyerekek maradnak vénkorukig, értve a gyerekség alatt nem a naivitást, de az őszinteséget, az odaadást, s az elfojthatatlan iszonyt a hazug dolgoktól.*

Az első vers Hunyadi Jánosról szólt, vagy érte inkább. Nagyon híjjával voltunk akkoriban, mint a magyar történelemben annyiszor, erős embereknek. 1939-ben lehetett ez. Csak ezután ismerkedtem meg Petőfivel, jóval később Adyval, és csak a negyvenes évek végén József Attilával. A kötetbe fölvettem legkorábbi versem negyvenhatból való, ami azonban nem jelenti, hogy még ma is ne kéne megadóznom a kései tanulásért. Ha ötvenkettőben fölkerültem is az egyetemre, az önművelő jellemvonásaitól máig sem tudtam szabadulni.

Kiket érez legközelebbi rokonainak a régi és a mai költők közül?

— A Földről látható csillagképek több ezer éve állandóak, az emberek mégis hol egyikben, hol a másikban látnak hozzájuk közelebb álló szimbólumot. Így vagyok én a költőkkel, nem nevezhetnék meg egy-két mestert. Nemezedékemből Nagy László és Juhász Ferenc pályáját kísérem figyelemmel már kezdetétől. Örülök, hogy kortársuk vagyok, s ha talán haszontalanul is, de tanúja lehetek kibontakozásuknak. A később, vagy késleltetve indulók közül nagyon közel áll hozzám Csoóri, Fodor, Tornai, Kalász, Váci, Ladányi, Szécsi. Meggyőződésem, hogy a versbe ők szintén újat hoztak, a népi- nemzeti humanista összegezésért sokat tettek, kiállnak a szegények mellett s a szocializmust műhelynek tekintik már, ahol dolgoznia kell a költőnek is, mert különben félelme lesz az ember.

A külföldi fiatalok közül Voznyeszenszkijt ismerem olyannyira, hogy törekvéseit példának tekinthessem, ha nem is a magam gyakorlatára nézve, de fölmutatva az utánunk jövők elé.

Új versei — az állandósult vonások ellenére is — alapvetően különböznek a régiektől. Milyen művészi hatások és milyen élmények határozták meg a „Zsellérek unokája” útját „A férfi tánca” zaklatott verseiig?

— A francia költészetből értek négy-öt éve új művészi hatások. Innen is az Apollinaire által érzékennyé tett lírai világ-észlelés érdekel elsősorban. Bizonyos lelki önkéntelenségnek engedve a dolgok más viszonylatait ismeri föl az ember, mint amikor csak az akaratot fogadja el szabályozónak. Valójában ez nem új dolog, mert abban a régi kifejezésben mintha megsúgta volna valaki, a nép is számoltartotta a tudatnak ezt a révedt működését. Így az új líra föllírás, fölszabadítás, nem pedig kitalálás. Vagy megtalálása valaminek, ahogy ezt Illyés mondja. És ha közben elhanyagolunk is más dolgokat, érdemes végigélni a kalandokat, mert minden új rokonszenvesebb az ismétlésnél.

— Másrésztől a körülmények is arra szorítottak, hogy hangot váltsak. A személyi kultusz elmúlása után nem csak a valóságot, önmagunkat is újra kell fölfedeznünk. A torzításokat föl kell számolnunk önmagunkban is. Mert magunk is önhitték lettünk, míg másnak hittünk. Akaratunkról úgy véljük, hogy az egyben a világ akarata. Bánatunkról, hogy az a világ bánata is. Ezt azonban nem úgy kell fölszámolnunk, hogy vele az atomizálódást ismerjük el. Fenyeget bizony ilyen veszély, és az a költő, aki ma kommunisztának, vagyis a kor színvonalán gondolkodó embernek vallja magát, nap mint nap küzd a bonyolultságok egységbe fogásáért, akkor is, ha éppen ennek a hiányát fejezi ki, mert a valahova tartozás biztonságát károsodás nélkül nem lehet soká nélkülözni. Közgondolkodásunknak kell fejlődnie, hogy a sokszínű világot új szinten egynek lássuk.

Az akaratával és izlésével egyaránt szabad ember és a mások szabadságát is tiszteletben tartó ember álláspontjáról akarok újra visszatérni elhagyott falum világához, hogy magamban is megteremtsem az egységet múlt és jövő között. Az erre való készülődésem változtatta meg a versek hangját.

Hisz-e a költészet társadalmi hasznosságában, és véleménye szerint a modern költészet alkalmas-e a gyakorlati igazság szolgálatára?

— A marxista filozófia vallja, hogy a művészet fölépítmény. Ugyanakkor dogmatikusok erőltették, hogy a nyersolaj szerepét ruhazzák a tükrökre. A marxizmus persze azt is vallja — helyesen —, hogy az alapra hat a fölépítmény, mégis akadnak, akik gátat vetnek, ha szocialista író igazítani akarja a tükrökkel a tükrözöttet. Egységet kell hát teremtenünk az elmélet és a gyakorlat között, hogy a dolgok szerepe helyes legyen és betölthető. A költészet gyors hatásában — kivéve a történelmi sorsfordulókat — sose hittem. Sőt: úgy látom, hogy a költészet hatását éppen intenzitása nehezíti. Maradandóan azonban csak az intenzív költészet hat. A könnyű és a nehéz egymáshoz úgy viszonylik, mint a fémek festése és maratása. S ez a hasonlat — részben — átvihető egy másik szintre: maratni a huszadik századi fémeket, az alumíniumot a legnehezebb, míg a réz a vizelettől is megváltozik. Azt hiszem, az ősközösség varázslójának könnyebb volt a néhány száz emberre hatni, mint a mai költőnek milliókra.

— A költészet társadalmi hasznosságában tehát hiszek, ha tartózkodom is a túlzásoktól. A gyakorlati igazság szolgálatáról pedig ennyit: az egyszeregy sem szolgálhatna a piacokon, ha a kofák nem tanultak volna számolni. Más fogalmazásban: a természeti környezetben élő nép a népköltészetben mértette,

s hiszem, hogy a civilizációban élő népek is megértik majd a civilizáció költészetét, s így a gyakorlati igazságért tett szolgálatait is felismerik, akkor is, ha ez a szolgálat nem történhet a régi módon. Van szerepe tehát a költészetnek, de ezt csak az általános szellemi fellendülés keretében töltheti be, különben csak fájdalom ellen izzadt kagylógyöngy, vagy lidércként néha-néha fellobanó láng marad ezután is.

Az egyre jobban formát öltő körtefadarab láttán a fafaragásra tereiődik a szó, és önkéntelenül adódik a kérdés: ez csak pihenés, szórakoztató játék a költő számára, vagy valami különös ismerkedés a világgal, és e világ lírai megragadásával is kapcsolatos-e?

— Először is azt kell mondanom: ahogy mindenki, én is torzó vagyok — a számtalan lehetőségből élek egyet. Némelyeknél ez az egy a sokféleségből választott egynemű rész, másoknál pedig, mint nálam is, több rész töredékéből álló halmaz. Am amit az egyneműből a céltudatosság híján elveszítenek az utóbbiak, megtérül a kalandozások révén, más formában. A fafaragás — harmincnégy éves korom után kezdtem rá újra emlékezni — gyermekkorom kielései között is jelen volt. De nem tudtam kapcsolódni akkor sem a primitív, sem a népi, sem a nagy művészethez. Botladozó voltam, mint mindenki, ha művészetellenes társadalomba, ha természetellenes nyomorúságba érkezik meg. A harmincas évek falujának, különösen az olyan város mellé települt falvaknak, mint az én szülőfalum is, nem voltak már ízlésre, művészetre nevelő erői, törvényei, de nem nyílt belőle ablak a világba sem.

— A soponyai nevelőotthonban kezdtem faragni hatvanban, hatvanegyenben. Egyaránt ösztökélt akkor a primitív művészet és a népművészet. Eleinte másolatokat készítettem, ami a művészettel való ismerkedés volt inkább, nem pedig művelése a művészetnek. Mostanában faragok önállóan kialakított formákat is. Valóban csak formákat, amelyekben a fény és árnyék, a szóban megfogalmazhatatlan, egyedül a plasztikával kiváltható hatást kelthetnek a türelmes szemlélőben. Meggyőződésesem ugyanis, hogy a téma nélküli formalizálás is beletartozik a mai művészetbe, ám hogy kizárólag ez lenne a mai művészet, azt nem hiszem, és mások ilyen hiedelmei ellen tiltakozom.

Végül még egy kérdés: milyen előnyt, vagy hátrányt jelent a költőnek vidéken élni?

— Nehezen lehet erre válaszolni, mert nem tudhatom, hogy mit érezhetnék máig magam mögött, ha ottmaradhatok a fővárosban. S hogyan tudhatnám, hogy mitől maradtam volna el, ha ottmaradok? Egy-egy költő fejlődésében minden vele megtörtént dolog közrejátszhat. Az is, hogy kik a barátai, milyenre sikeredett a családja, milyen a nagyobb kiterjedésű környezete, milyen könyvekhez fér hozzá és így tovább. Az biztos, hogy vidéken nehezebb megküzdenni a környezettel, mert a vidéki környezet esetlegesebb, egyedibb, erőszakosabban jelen levő, a menedéket adó nyáj meg kisebb.

K ö n c z ö l I m r e

MŰVEI

Zsellérek unokája. Magvető, 1955.
Kőangyal. Szépirodalmi, 1959.
Csillagok árulása, Regény. Szépirodalmi, 1960.
A férfi tánca. Szépirodalmi, 1964.

A TATABÁNYAI MEGYEI KÖNYVTÁRRÓL részletes beszámolót közöl a Német Demokratikus Köztársaság Der Bibliothekar c. folyóiratának 11—12. száma. A cikket Horváth Géza, a könyvtár igazgatója írta. Ismerteti a könyvtár történetét, fejlődését, szerepét az iparvidék életében. A cikk illusztrációi között a könyvtár alaprajza is helyet kap, s a szöveg részletesen bemutatja a helyiségek sorrendjét, funkcióját, hangsúlyozva, hogy a funkcionálisan és technikailag egyaránt kísérletinek szánt építmény a gyakorlati használatban igen jól bevált.

A folyóirat ugyanezen számában magyar vonatkozású interjút is közöl: ebben Sallai István, a KMK főosztályvezetője szól a magyar könyvtárak időszzerű problémáiról.

A Könyvtáros cikke nyomán újra egyesült Eötvös József könyvtári hagyatéka

Az *Uralkodó eszmék* írója kivételesen tájékozott, európai látókörű szellem s korának talán legnagyobb magyar olvasója volt. Ezt nemcsak műveinek gondolatgazdagsága bizonyítja, hanem könyvtára is. Ennek nagyságáról csak újabban alkothatunk való képet, mióta az egész könyvhagyatékek egy helyre kerültek, s a kutatás számára hozzáférhetővé vált. Korábban ugyanis két helyen őrizték Eötvös József könyveit: az Eötvös Collegium, és a Műszaki Egyetem könyvtárában, s az irodalomtörténészek csak a hagyatéknak az Eötvös Collegiumban elhelyezett részéről bírtak tudomással. **Hogy a Műszaki Egyetem is örökölt Eötvös József könyveiből, arra a Könyvtáros** hívta fel a figyelmet (Móra László közleménye az 1964. évfolyam januári számában). E cikk megjelenése után az Irodalomtörténeti Intézet vezetősége azonnal a kéréssel fordult a Műszaki Egyetem könyvtárának igazgatójához, tegye lehetővé, hogy a hagyatékek két fele egyesíthetők; a könyvtár igazgatója, méltányolva a kérés tudományos célszerűségét, szívesen beleegyezett és 1965. júliusában a Műszaki Egyetem Eötvös-gyűjteményét a Magyar Tudományos Akadémia Eötvös Könyvtárának engedte át, ahova a hagyatékek másik része az Eötvös Collegiumból már régebben átkerült.

Eötvös több mint ezer kötetből álló könyvtárának alapos filológiai feldolgozása éveket vesz igénybe (jelenleg Bényei Miklós készíti róla egyetemi szakközlőzetet), de csupán a címjegyzék futó megtekintése is fontos tanúságokkal szolgál.

A hagyatékek legértékesebb része a politikai irodalom. Eötvös nagy gonddal gyűjtötte kora társadalmi reformterveinek műveit. Legnagyobb hatással bizonyára Cormenin volt rá, akinek írásaiiban a centralizáció eszméit tanulmányozta, melyeknek aztán ő lett legfőbb hazai szószólójuk. Olvasata a liberális Bentham és a keresztény-forradalmár Lamennais munkáit is; Sismondi a kapitalizmus bírálatát közvetítette hozzá; Kleinschord és mások a pauperizmus nagy korkérdésébe avatták be. Több könyvet találunk hagyatékában az utópista szocialistáktól (Saint-Simon, Michel Chevalier, Pecqueur, Pagnet) és Proudhontól; e tárgykörben érdekes olvasmánya volt Louis Reybaud könyve (*Études sur les réformateurs contemporains ou socialistes modernes*), mely arról nevezetes, hogy a fiatal Marx is ebből ismerke-

dett meg a francia szocialisták elméleteivel.

A politikai érdeklődés vonzotta Eötvöst a francia forradalom történetének irodalmához. Ebből különösen gazdag gyűjteményt szerzett: Rabaut Saint-Etienne, Fantin-Desodoards, Mme de Staël, Lacretelle, Thiers, Mignet stb. műveit, számos emlékiratot, Buchez és Roux hatalmas opusa, az *Histoire parlementaire de la révolution française* negyven kötete is birtokában volt. Ez a korabeli történetírás legradikálisabb szellemű alkotása: az első tudományos mű, mely a forradalom pártküzdelmeiben a jakobinusokat igazolta, és Robespierre-t rehabilitálni törekedett; meg akarta vásárolni Petőfi is, de tetemes ára (160 frank) miatt aligha juthatott hozzá. A forradalom egy másik radikális történetíróját azonban mindketten olvasták: Alphonse Esquirot, az *Histoire des Montagnards* szerzőjét. Eötvösnek nemigen tetszhetett ez a romantikus szellemű írás, mely inkább csak ábrándos költőiséggel hat, s a tudományos alaposság nem érne; úgy látszik, hogy Eötvös abba is hagyta olvasását, mert szokásos lapszéli jegyzetei csak az első kötetet kísérik végig. Hogy mi lehetett Petőfi véleménye e könyvről, sajnos, nem tudhatjuk, mert az ő példánya nem maradt ránk.

Eötvös nagy filozófiai műveltségét számos könyve tanúsítja. Volt egy 1563. évi kiadású latin Arisztotelésze; megszerezte Montaigne, Spinoza, Hobbes, Locke, Diderot, Kant műveit és R. Haym könyvét Hegelről.

Könyvtárának tekintélyes részét tették ki a vallástörténeti, pedagógiai, földrajzi, statisztikai munkák.

Ha szépirodalmi olvasmányairól akarunk beszámolni, szinte valamennyi klasszikus nevét föl kellene sorolnunk, a görög-római remekíróktól kezdve Fielding, Smollett, Goldsmith, Voltaire, Le Sage, Lessing, Herder, Goethe, Schiller, Jean Paul, Novalis, Byron, Washington Irving nevének át egészen Victor Hugo, George Sand és Börneig. Ismerte a német parasztnovellák szerzőjének, Auerbachnak munkásságát; hatását Eötvös elbeszéléseire az irodalomtörténet már korábban kimutatta, Eötvös egy nemrég előkerült leveléből azonban kiderült, hogy nem volt valami nagy véleménnyel a német íróról. Magyar könyv csak kevés van a hagyatékból (Gvadányi például); könyvtárának ez a része nyilván más,

ismeretlen helyre került, s talán elkallódott.

Eötvösnek szokása volt, hogy olvasmányai érdekesnek, fontosnak tartott passzusait a lapszélén, vagy aláhúzással megjelölte; itt-ott szövegszerű bejegyzé-

seivel is találkozunk; mindez kitűnő eszköz lehet a filológia kezében, hogy Eötvös egy-egy gondolatának forrását feltárja, és szellemi világáról az eddigélteljesebb képet rajzoljon.

L. S.

A magyar írók egykori könyvtára

Szakadó esőben elhurcoltak útján képek is vándoroltak s pusztultak útközben nyugat felé; tűzhalált halt gazdák sorsát megosztották a kedves tárgyak, köztük az „örök útitársak”, a könyvek is; gondosan különválasztott régi szerelmesek mégegyszer találkoztak, konok haragosok átölelték egymást, George Sand és Musset műveinek füstje egymásmellett vándorolt a magasba, s e siető költözésben csodálkozva bámult egymásra; Schopenhauer és Hegel kötetek hamuja, emlékiratok pernyéje egybekeveredett. Pusztultak a könyvtárak. Azok is, amelyek mindenki számára tárva hívogattak a szórakozás és tudás kertjébe, és azok is, amelyek szenvedélyéről beszéltek, lelki arcképet mutatták meg egy-egy magános gyűjtőnek, a szellem területén kóborló, mindenünnen emlékeket hozó lovagnak.

A Baumgarten-könyvtár mindkettő volt. Baumgarten Ferenc olvasmányain kívül Tóth Árpád, Király György, Kosztolányi gyűjteményei találtak otthont a Sasutcai ház első emeletén. Két éve pedig egy elzárt szobában Babits Mihály könyvei és írószobája is csatlakozott hozzájuk. S e félig könyvtár, félig kegyhely ajtajában egymást váltották az irodalom ministránsai. Olvasni vágyó írók és tudósok jöttek: mind-egyik sietve érkezett, hogy gyorsan elmondhassa a szívet feszítő hírt: valami új jót a világirodalom időben vagy térben távolabb fekvő részéről, és valami új rosszat a közelben élő írotársáról. Valakit mindig szidtak e meghitt világitású teremben. Bal lépéseit felsorolták, egy-egy elejtett szavából bűvészi gyorsasággal következtettek lelkének eredendően sötét hajlamaira, megfosztották tehetségétől, emberségétől, bőrért, húsát lehántották. Míg nem nyílt a kettősajtó s az illető szemmelláthatóan kitűnő egészségben megjelent, hogy más irányba terelve, de hasonló lelkesedéssel folytassa a beszélgetést. Itt hallottunk frissenkészült, vagy még el sem készült verseket, itt háborodtunk föl, ha a cenzor egy regényből, öt év munkájából úgy szólván csak a köztiszavakat hagyta meg, itt találtak nem közönyös olvasókra a folyóiratok vitarovatai, míg a könyvvel rakott falakon föl-alá imbolyogtak a látogatók, szemüveges arkangyalok, bozontoshajú bölcselők, al- és állköltők, fiatal kutatók és kíváncsian és áhitattal faggatták a könyveket titkaik felől. Mindegyik könyvnek volt titka. Nagy költők kezenyomát, mindenséget versbeszedni vágyó diákok, a ferencjózsefi Budapestről világ hódítására készülő izgatott fiatalemberek érintését őrizték fedellükön: Tóth Árpád önarcképét, megjelenés után sorok között ceruzával javított fordításokat, beragasztott, a mesternek kedves fényképeket lapjaikon: margójuk gyakran többet mondott, mint tartalmuk. „Életem egyik legszörnyűbb napja”, — olvastuk az ezerekilencszáztízből való bejegyzést egy Altenberg-kötet belső címlapján, a huszonöt éves Kosztolányi kézírását; „Tóth Árpád úrnak” készültek a hosszú, trefás, rögtönzött ajánlások a Karinthy-művekben; francia, angol, kínai írók emléksorai pihentek Kosztolányinak önmaguknál többet jelentő könyveiben. S mindez életem pusztán a huszadik század kezdetén megújuló magyar irodalom hősei gazdag életének múzeuma volt, hanem szervesen élt tovább. Az újonnan beszerzett, nagyszerűen kiválogatott angol anyag Babits Mihály összeírása alapján került a könyvtárba, az egész kis szentélyt féltő gonddal ápolta Babits kurátortársa, Basch Lóránt, később a Babits-szobát Török Sophie. A köteteket az első könyvtáros, Sárközi György rendezte el, s az utána következők, Illés Endre, Fenyő László, legutóbb pedig Vajda Endre és Hegedűs Zoltán, mind jelentettek valamit a könyvtár számára, egyéniségük nyomát ütötték rá, míg az olvasószoba hív könyvfalóit szeretettel szemlélte a közelmúlt és régmúlt költői mellől a falról Baumgarten Ferenc, Ambrus Zoltán, Osvát Ernő, észrevétlenül segített nekik a lapozásban, heves szavaikon mosolygott, elevenségüket helyeselte. A fiatalok és az örök fiatalok templom, bölcselőkert, kávéház és szajnaparti könyvkereskedés levegőjét hozták a falak közé. A könyvtár élt. Most, tűzhalála után, nem lehet leírni, hogy milyen értékek pusztultak el. Azt, hogy ki mit

veszített benne, az illető érzései, az irodalomhoz, ezen belül a magyar irodalomhoz, s ezen is belül a Nyugat nagy nemzedékének hősi alakjaihoz való viszonya mondja meg.

Három évig voltam könyvtárosa. Hadd emlékezzem úgy rá, ahogyan egy kedves halottunkról emlékezünk. Szerette a téli délutánokat. Szerette, ha a kedves cserépkálya melegében ülő írók csendesesen beszélgettek mesterségükről, emlékeikről, életükről. Még a havat is szerette, amelyet kabátjukon hoztak be: míg az olvadt, Andersen-mesék tündérei gyülekeztek a sarokban. Nem szerette a durvalkezűeket, akik köteteit összetévesztették egy korcsmai kártyaasztal lapjaival s össze-vissza keverték: nem szerette, ha a költők nem rakják helyre, hanem az asztalon felejtették a katalógus-fiókokat, de még nekik is megbocsátott. Sokszor kerestem fel hivatalos órán kívül is, és reggeli félhomályban figyeltem nyilatkozataira. Mindig volt mondanivalója, folyton mesélt. Ma sem hallgat. Megsokszorozódva folytatja történeteit régi látogatói szívében.

Devecseri Gábor
(1946)

Könyvtár-propaganda 1782-ben

A XVIII. század végén az egyetlen komolyabb állománnyal rendelkező állami könyvtár az Egyetemi Könyvtár volt. 1777-ben helyezték át az egyetemmel együtt Nagyszombatból a budai királyi várba. Olvasóinak száma azonban hosszú ideig feltűnően kevés volt, 1781-ben például egész évben 709, tehát napi átlagban háromnál kevesebb!

Bretschneider Henrik, a két igazgató közül az egyik, 1782-ben egy felterjesztést küldött az egyetemi tanácsnak, s ebben — egyebek között — a nyilvánosságról is szó volt. Javasolta, hogy a könyvtár kapujába tegyenek egy táblát, s ezen legyen rajta a nyitvatartási idő. Másik javaslata szerint az egyetemi hallgatók figyelmét fel kell hívni a könyvtárra, ismertetni kell anyagát, használatának módját.

A tanács mindkét javaslatot elutasította. Indoklása szerint kimondottan károsnak tartja, hogy olyan „*zavaros időben*” a hallgatóság a szükségesnél nagyobb mértékben olvasson könyveket.

(V.)

Novák András festménye: Olvasó nő

K Ö N Y V E K R Ő L

A TUDOMÁNYOS - FANTASZTIKUS REGÉNY

Nemrég hallottam:

— Amíg a házunk előtt gázlámpa ég, addig nem érdekelnek az űrrepülések. Előbb javuljon meg a közvilágítás, aztán jöhet a világmindenség...

Gyakorlatias, ám nem túl tiszteletre-méltó felfogás. Kétségtelen az egyetlen lámpahelynyi igazság, de tovább...?

Nem róhatjuk meg ezt a tulajdonképpen nem is maradi embert. Neki a naprendszer műszeres-felderítése — ez a szűkebb feladat — nem belső élmény. Nem is élmény. Hogyan is lehetne? Egy belsőafrikai utazás még ma is inkább publikált, mint mondjuk...

Ez az. A Vénusz-, majd a Mars-program, meg a Hold tőlünk láthatatlan félgömbjének feltérképezése napjainkban még csak kéthasábos szenzáció a sajtóban...

Mi mozgassa meg hát a gázlámpás-ember fantáziáját?

Verne két holdutazásos könyve? Kellemes, de naiv olvasmányok. Wells néhány tudományos-fantasztikus regénye? Élmények ma is, de tudatunk szigorú: érezzük, hogy tudományosságuk rég tündérmese, csak a fantasztikumuk rendkívüli.

Az igényesebb olvasó megkívánja, hogy amit tudományos-fantasztikum címén kezébe adnak, annak legyen valami alapja. len novellisták sorakoznak: Asimov,

E regény-típus őseit egy tudós, az orosz Ciolkovszkij alkotta meg. Követik-e példáját? Már igen.

Sokan? Kevesen? Ha a magyarul megjelent művek alapján akarunk választ adni, ez nehéz. Könyvkiadásunk gyanakvón szűkmárkú.

A tartózkodás okai a következők.

1. Kaptafaregények. Főtémájuk ugyanegy: a kozmosz. (Alljori rögtön itt a cáfolat. Az űrhajózáson kívül témák még: a kibernetika, a dimenziók problémája, a relativitás kérdőjelei, az automatizálás — gépember — perspektívái, az anyag és energia „megnyergelése” és még sok más.)

2. Az első tévhithez kapcsolódik: a tudományos-fantasztikus regény afféle ponyva-pótlék, mert: lehetetlen helyze-

tek, állandó életveszély, felbomló idegek, sok halott, a hősök félistenek, a más bolygók lakói meg szörnyek... És így tovább. Ezekben a művekben nincsenek alkotó hétiköznapok, de rémnapiok csupán, akár a ponyvákban.

3. E műfaj csupán az ifjúság szellemi tápláléka, mivel kielégítheti az ösztönös kalandvágyat. Talán korszerűbb, ám nem más, mint a Cooper, May és Verne sor egyenes folytatása, de a régebbi színvonal alatt.

4. Ez nem is szépirodalom. Dramatizált ismeretterjesztés. Afféle hibrid. Főleg csillagászat, fizika, kémia és a biológia leöntve néhány más cseppfolyósított és hígított tudományággal, kellő habarás után némi álírodalmi ízesítő és kész is a keverék.

5. A legelítélőbb: ha csupa zseni művelné, akkor se lehet irodalom. Reális alapjuk nincsen — ugyan ki járt már idegen bolygókon? Fantazmagóriák kő-

halmaza. Merő spekuláció. Megírásukhoz elég pár ellopott fordulat, néhány szakkönyv, csipet stílusérzék, ám tehetség semmimem. Az előző vád súlyosbított kiadása.

Jogos ez a gyanakvás? Szerencsére nem. Cáfolja az amerikai *Bradbury*, a szovjet *Jefremov*, a lengyel *Lem*.

Magyar írókat még nem sorolhatunk melléjük.

Mit mutat a hazai kezdet kezdete?

Botond-Bolics György Vénusz-trilógiája... Túl és túl nyújtott. A vékony regény-váz nem bírja el a szavak rettentő tömegét. A mű megroskad.

Marton Béla a „Ceresz foglyai”-val mércét emelt. Eddig ez a legkerekdedebb magyar űr-regény. Vénusz-története már fakó és sablonos.

Csernai Tibor reális légkört teremtett. A „Titok a világ tetején” megtörténhetne napjainkban is. Az emberszabású űrlakók viselkedése azonban a második részben már a misztikus isteneké. Ezt fokozza még a babiloni környezet, meg az özönvíz-motívum.

A többiek — *Fekete Gyula*, *Földes Péter* és *Fehér Klára* — inkább csak kitérőülők. Nem elemük ez a műfaj. Amit megírtak, olvasmányos és irodalmi, de

folytatásuk aligha várható. Betévedt kirándulók, járjanak akár a „szerelmesek bolygója” földjén, vagy a „földregések szigete” trópusi tájain.

Ezzel vége is a kurta sornak. Íróink — szinte kivétel nélkül — idegenkednek még e műfajtól és felfogásuk szinte megegyezik e főntebb ismerttetett öt szempont valamelyikével.

És a nagyvilág?

Legrégebbi ismerősünk a kitűnő *Lem*. Más műfajt nem művel. A lengyel tudományos-fantasztikus szépirodalom első nálunk kiadott műve „Az asztronauták” az atomháború elleni vádirat. A „Nagy Magellán-felhő” kísérleti lélekrajz: mint alakul át az ember, ha évtizedekig utazik csillaghajóba-zárva? Könyvének végkicsengése optimista. Ennek ellentmond a meg-rázó „visszatérés”. A száz esztendeje űrberöppent hajózók — a relativitás törvényeinek megfelelően — alig öregednek, és végül a Földünkön talált „lanya” társadalom törli meg őket, kezdi ki jellemük, hogy aztán — újból a térbe meneküljenek. Szomorú, szép regény. Magas művészet.

Igen költői a szovjet *Jefremov* egyetlen magyarul kiadott regénye. Hipotézist kíván bizonyítani: azt, hogy az emberiség nincsen egyedül és a mindenség minden pontján várják testvéri világok. Sajnálatos, hogy e mű folytatása nálunk még mindig nem jelent meg.

Az amerikai *Bradbury* csak most mutatkozik be. A „Riadó a naprendszerben” című világirodalmi antológia néhány novelláját közli. Írásai alapján Poe mondható ősenek. Mesélőkészsége briliáns, ám ugyanakkor a jövő helyzeteiben a ma Amerikáját bírálja és antikapitalista tendenciája nyilvánvaló. Mellette tehetséges, ám számunkra eddig még szinte ismeretlen novellisták sorakoznak: *Asimov*, *Bnyeprov*, *Clarke*, *Kuttner*, *Curtis*, *Padgett*, *Mac Lean*, *Pohl*, *Heinlein*, *Chandler*, *Van Vogt*, *Nesvadba*, a két *Sztrugackij* és végül *Andrau*.

Nem kevés név. Érdemes lesz majd visszaemlékezni rájuk.

Ablakot nyit végre ez az antológia. A látkép jelentős és változatos, a többi műfajjal egyenlő értékűvé lett tudományos fantasztikus szépirodalom széles körképe. A könyv minden egyes novellája más lehetőségre mutat. Egy közös bennük: a nem ritka, de nem bántó szelíd érzelmeség — mondhatjuk: lírizálás — és nyomukban a fanyarkás, néha groteszk humorizálás.

Hangjuk egyöntetűen szilárd. Érezzük, hogy a kísérletezők kora e műfajban már világszerte lejárt, s nálunk?

A kezdet kezdete. Sajnálatos. Van mit törlesznie irodalmunknak, eloszlatni ugyanakkor a kemény tévhitet.

Van erre ösztönzés? Még kevés. Ifjúsági könyvkiadónk szinte „egyedárusította” e művek kiadását. A többi kiadó csupán fordításokkal jelentkezik.

A közelmúltban kísérelt meg áttörést a sajtóban az „Élet és Tudomány”. Folytatásokban közölte *Fabián Zoltán* író és *Kulin György* csillagászprofesszor közös regényét. Kísérletük előremutató: a tudományos-fantasztikus irodalomban feltétlenül szükséges az író és a tudós együtt-

működése. Külföldön ez régen divék és máris mutatkoznak eredményei. Ugyanakkor feltétel az író természettudományos tájékozottsága. Az írónak tehát az írással párhuzamosan tanulnia kell.

Ez a rövid tájékoztató csak helyzetkép, amely már holnapra kedvezőbbre változhat. És kell is változnia, mert az olvasó új műfajért kopogtat a könyvtárakban és ami ma még csak látszólagos fantasztikum, az pár év múlva már mindennapi valóság lesz.

Darázs Endre

GOETHE: KÖLTÉSZET ÉS VALÓSÁG

A Költészet és valóság megírására Goethének a közvetlen alkalmat az adta, hogy 1808-ban befejezte összes műveinek tizenkét kötetes kiadását. Ez olyan tarka, részben töredékekből álló gyűjtemény volt, hogy az olvasó a költő fejlődéséről csak nehezen alkotott belőle képet. Ily sok mű fragmentáris jellegének föloldására egy puszta kronologikus összeállítás nem volt elégséges. Csak egy önéletrajz adhatta volna meg a különböző művek belső összefüggését.

Ezért kezdte meg 1810-ben Goethe önéletrását. Mindent nem mondhatott el benne, némely dolog nagyon unalmas és prózai lett volna, ismét más dolgok elhomályosították volna költői hírnevét. Sok dolog ötven év távolából kihullott emlékezetéből, mások viszont eltolódtak benne, összezavarodtak, megváltoztak. Ámbár ő egykor Rousseau Vallomásainak cinikus őszinteségét megcsodálta, mégis az úgynevezett zseni-korszakát már messze maga mögött hagyta, és közhírségét is túl jól ismerte ahhoz, semhogy Rousseau-éhoz hasonló művet akart volna írni. Kerülte a túlélés világitást és árnyékolást, a ríkió színeket és a túlmerész szituációkat. Lehetőleg az igazságot akarta megírni és ott is, ahol költői képzelete írásába belejátszott, még mindig maradt valami a valóságból, amennyiben egykori álmait vagy későbbi nézetait ábrázolta, oly módon alakítva azokat, ahogy ezt egy történetíró alig tehetné, azonban a költőnél megengedett dolog. Ő maga adta művének a Költészet és valóság címet, úgyhogy aki azt merő valóságnak tartja, az csak önmagát okolhatja.

Valóban, ha a Költészet és valóság után alkotnánk képet Goethéről, nagyot hibáznánk. E mű hőse nagyon hasonló énrégényének főalakjához a Vilmos meszterhez, akiben Goethe ugyancsak önma-

gát ábrázolta. De semmiféle fogalmat nem alkothatunk belőle a démoni természetű Goethéről, aki a Werther és Faustot alkotta, aki a Prometheus, Satyrost és hasonlókat írta. Ha nem volnának meg levelei ezekből az időkiből, úgyszólván semmit sem tudnánk erről az énről.

Augustinus Vallomásai hangos gyónás a keresztény gyülekezet előtt. Rousseau-é védőbeszéd a világ előtt. Goethe önéletrajza művészet-pszichológiai fejlődésrajz válogatott közönség számára. De Goethe nem tóreszik minden dolgok sötét ősmélyét megvilágítani, az „én”-t, amely fölött Augustinus és Rousseau, különböző módon, annyit töprengenek.

A frankfurti, a lipcei, a strassburgi diákok Goethe akként állítja elénk, mint egy egyének három fejlődési fokozatát. Ennek tulajdonképpen lényegét külön nem analizálja. „Itt megvallom — mondja egyhelyt —, hogy a nagy és oly jelentősen hangzó feladat, az *Ismerd meg magadat* nekem mindig gyanúsnak tűnt föl, mint valami titkos papi szövetség csele, amely az embert elérhetetlen követelményekkel zavarja meg, és a külvilágban való tevékenységből benső, hamis szemlélődésre csábítja. Az ember csak annyiban ismeri meg önmagát, amennyiben megismeri a világot, amelyet csak önmagában és önmagát viszont a világban ismerheti meg.” Viszont jellemző a műre a szimbólikus felfogás. „Minden ember, aki egymás mellett egyidőben él, hasonló sorssal bír és ami az egyessel történik, az ezek számára érvényes szimbólum.” Ez Goethének vitatható alapmeggyőződése, mely összefügg azzal a tételével, hogy „minden múlandó csak hasonlat”.

Általánosságban Goethe fejlődése és környezete a műben élethűen elevenedik elénk, de azért sok minden át van

rajzolva, önkényesen csoportosítva, sőt megváltoztatva. Ez az életet sugárzó ábrázolás részben éppen az anyag ilyen költői kezeléséből ered, tehát többé, vagy kevésbé a józan valóságtól eltér. Gyermekkorát a költő nagy nyomatékkal emeli ki, lipcsei diákéletét erősen eszményíti, akkori irodalmi jelentőségét túlozza. Szerelmeit, különösen a Friderikával való sessenheimi idillt is szépíti és töredékes tanulmányait utólag fogja egységbe. Az egész irodalmi kortörténetet művészien úgy csoportosítja, hogy rajta kívül majdnem minden félárnyékban marad, az ő alakja viszont folyton növekvő fényben jelenik meg előttünk.

A kimért és kikerekített ábrázolás ellenére a Költészet és valóság érdekesebb mint némelyik Goethe regénye. A könyv olvasója önkéntelenül megkedveli hőstét és szülőhelyét, Frankfurtot. Az ábrázolás valóban szép és megragadó. *Goethe önéletrajzában e műfaj alig föltűnhető mesterművét alkotta meg.* Az a képessége, hogy az emberi lét alapjait föltárja, minden életfázisba visszahelyezkedjék, és mindegyiket önmagában újra élje és olvasójával is átéltesse, s közben az egész egykori atmoszférát, amint azt a gyermek és az ifjú látta és élte, újra teremtsé, — párját ritkítja a világirodalomban.

Goethe először jámbor protestáns volt, aztán főként a lissaboni földrengés után, kételkedő majd hitetlen, olykor mégis gnosztikus és pietista, majd Spinoza filozófiájának híve, azaz pantheista. Mindezt fejlődéstörténete folyamán, könnyű, derűs jelenetekben eleveníti elénk, mintegy a szellem regényét írva, amely átfogja szerelmi történeteit is, s egyformán játszi könnyedséggel varázsolja elénk Spinoza pantheizmusát, Klettenberg kisasszony, a széplélek pietista misztikáját, vagy akár a katolikus egyház kegyelemtanát.

Az irodalomtörténeti részben a kisebb költők aránylag jobban járnak a nagyoknál. Az újabb német irodalom tulajdonképpeni megalapítóit, Klopstockot, Lessinget, Wielandot, Herdert vagy a művészettörténetet megalapító Winckelmannnt lényegében csak mint kariatidákat tekinti, akik a legnagyobb német költő szobrának alapzatát tartják. Az eszményi magasban ő elevenedik elénk, aki felé az egész német irodalom Gottschedtől és Bodmertől kezdve szükségképpen vezet. Az epikus-novellisztikus ábrázolás a plasztikussal szemben azért is megfelelő, mert a könyv hőse él, növekszik, fejlődik, míg a többiek csak éppen átvonulnak a színen.

A frankfurti házassági kísérlettel és a Clavigo megírásával zárul az önéletrajz. A Schönemann Lilivel való szerelmét ugyan részben megírta Goethe, de minthogy annak férje még életben volt és az önéletrajz amúgyis az első weimari korszakba torkollott, Goethe jónak látta a negyedik könyvet egyelőre visszatartani. Ez csak halála után, 1833-ban jelent meg, mint hátrahagyott műveinek nyolcadik kötete. A weimari udvart már, érthető okokból nem akarta közvetlenül ábrázolni, — áttételezve a Tassoban és a Vilmos mesterben úgyis megtette — enélkül pedig a művet folytatni nem lehetett, s ilyképpen a Költészet és valóság befejezetlen maradt. A mű Goethe életének nyolcvanhárom évéből csak huszanhat évet ölel fel, műveiből a Werther, a Götz von Berlichingen és az Egmont megírásának korszakát. Pedig mit jelentene egy teljes Goethe önéletrajz!

A mű fordítása Szöllőssy Klára érdeme, nagy és komoly munkát végzett. Az utószót Rónay György írta. (Magyar Helikon, 750 l. 65 Ft)

Katona Jenő

HEINRICH BÖLL: DORTOR MURKE ÖSSZEYŰJTÖTT HALLGATÁSAI

Az író már régi ismerősünk. 1957 óta három regénye jelent meg magyarul: *Ádám, hol voltál? Magukra maradtak, Billiárd fél tízkor*; ismerjük az *Irországi naplót*, a Nagyvilágból és az *Özönvíz után* c. antológiából néhány rövidebb írását, s a rádió bemutatta két hangjátékát. Életének és pályafutásának néhány lexikális adatát is csak összefoglalásul ismételjük meg:

1917. december 21-én született Kölnben. Távlatbibi ősei hajósok, iparosok és parasztok voltak; apja szobrász. Ő ma-

ga először a könyvkereskedő szakmát tanulta. 1938/39-ben munkaszolgálatos, utána a háború végéig katona, majd rövid hadifogság után hazatérve a kölni egyetemen germanisztikát hallgatott, eközben mint segédmunkás, később mint hivatalnok dolgozott. 1951 óta független író, Kölnben él. 1955-ben Irországból, 1962-ben a Szovjetunióban tett hosszabb utazást. Elbeszéléseken, regényeken és rádiójátékokon kívül egy színpadi drámát írt, *Ein Schluck Erde* címmel, 1962-ben (jelen kötet előszavának kiegészítésül

említjük, mely nem tud róla és Böll írói alkátát elemezve a drámairást a jövőben is valószínűtlenné tartja). Tagja a Gruppe 47 elnevezésű haladói írócsoportnak, több nyugatnémet irodalmi díj nyertese, műveit sok nyelvre lefordították, s a háború után fellépett nyugatnémet írónemzedék egyik legjelentékenyebb képviselője, a mai német szépprózában „iskolát csinált”.

A Magvetőnél most megjelent kötet harmincnégy különféle műfajú írása (27 elbeszélés, 2 rádiójáték, 5 cikk) részben új vonásokkal egészíti ki az emlékeztünkben élő Böll-képet, másrészt szinte pályájának elejétől tükrözi az író fejlődését. A cím az egyik szatirikus elbeszélés éléről került a címlapra, és találóan érzékelteti azt a meghökkentő, groteszkül érdekesítő hangvételt és szemléletet, mely Böll java írásait, kivált az újabbakat jellemzi.

Főként korai műveiben ugyanis a sötét, közvetlenül háborús témákhoz illőnek vélt egyoldalúan borús homályosság nem engedte érvényesülni Böll szenvedélyes és egyben fanyar játékoságát. Régebbi írásai tragikus katonasorsokról szólnak, s ha emberi és művészi összintességükhöz nem fér is kétség, Böll embersége és művészete egyaránt feltétlenül gazdagodott azzal, hogy újabban mind élesebb kritikával és gúnnyal fordul szembe a háború utáni nyugatnémet társadalmi renddel. Alaphangja most már nem csak a megrendülés, hanem a tiltakozás. Ez a változás annál rokonszenvesebb és meggyőzőbb, mert egy szelíd embert látunk itt, aki — olykor már-már kétségbeesett — felháborodásában válik szellemessé.

Ellenzétségének alapja a katolikus erkölcs, ennek nevében bírál, de semmihez sem hasonlít kevésbé, mint erkölcs-prédikátorhoz (gondoljunk a kötet címére!). Katolicizmusa hívő számára bizonyára többet mond, de a nem hívő csak azt látja, hogy Böll mindenki másnál több gondot fordít annak megfogalmazására: mit nem szabad összetéveszteni az igazi erkölccsel. Ezzel nem csak a formális vallásosságot, erkölcsi képmutatást és természetesen az ember elleni bűnöket állítja szembe, hanem magát az egyházat is. *Levél egy ifjú katolikushoz* c. írásában pl. sorsdöntőnek minősíti a maga életében azt a megdöbbenést, hogy „a Vatikán elsőként vette fel Hitlerrel a dip-

lomáciai kapcsolatot”, vagy azt az emléket, hogy a hitleri hadsereg lelkigyakorlatain a papok a katonákat óva intették a bordélylátogatástól, de a tömegvilkosságtól nem, s Böll hasonló veszélyt lát a nyugatnémet egyház mai gyakorlatában, mely a revansista kereszténydemokrata és keresztényszocialista politikával látszik azonosulni.

A vallás kérdése azonban ilyen éles hangsúlyt csak a cikkekben kap; az irodalmi művekben a vallásos vonatkozások majdnem csak kulisszákként hatnak: itt-ott felbukkan egy pap vagy apáca, szó esik imakönyvről, feszületről vagy gyóntatószékről, de ha ezeket elhagyjuk, a történetekben bajos a katolikus filozófiát fölfedezni — Böll egyszerűen tisztességes polgári humanistaként harcol (mert mindig harcol) a „gazdasági csoda”-mentalitás, a militarizmus, az embertelenség minden fajtája ellen — szenvedélyesen, szellemesen és nagy stílusművészettel. Öszinteségének lendülete számunkra már kissé túlhaladott igazságokat is feszült elevenséggel tölt meg (pl. hogy az üzletelő, ügyeskedő ember viszatartó, erkölcstelen és adott körülmények közt veszélyes is lehet — régi téma, Böll mégis oly frissen, telitalálat-szerűen ír róla, mintha ő látta volna meg először.) Ez tehetségén kívül azt is tamúsítja, hogy az őt környező világban az üzlet korrupciója nagyonis időszerű erkölcsi — mert embert torzító — jelenség.

Kétségtelen, hogy Böll erkölcsi kérdést lát ott is, ahol már társadalmi összefüggésekről, történelmi súlyú jelenségekről van szó. Máskor pedig ágyúval lö verébre; pl. a Tea dr. Borsigéknál c. rádiójátékának költő-hőse antik hőshöz méltó szenvedéllyel vívódik azon, vajon írjon-e reklámversikét egy hatástalan gyógyszeréről, ami természetesen csakugyan erkölcsi konfliktus, de aránytalanul kisszerű a hangvétel komorságához viszonyítva. Mégis el kell ismernünk, hogy bármilyen témához nyúl Böll, virtuóz biztonsággal alkalmazza az írói ábrázolás legmodernebb eszközeit, és ugyanakkor a legnemesebb célokat szolgálja, s ha szemléletével vagy művészi módszerével minden vonatkozásban nem is értünk egyet, éppen az ő esete mutatja, hogy az írónak az igazsághoz több úton-módon is joga van közeledni. (Magvető, 480 l. 34 Ft)

L é k a y O t t ó

„FÉLELEM NÉLKÜL olvashatják ezentúl az Egyház irányítását követő katolikus hívek a következő műveket: Dumas: A három testőr és Hugo: A nyomorultak. A két regényt, valamint Stendhal, Flaubert és Diderot több művét törölték a tilos könyvek indexéből” — közli a *Figaro Littéraire*. (N. G.)

UNGER TAMÁS—SZABOLCS OTTÓ: MAGYARORSZÁG TÖRTÉNETE

A mű tömören leírja és sarkalatos szempontokból elemzi népi és állami múltunk lényeges eseményeit és folyamatait. A címlap a könyvet „rövid áttekintés”-nek nevezve figyelmeztet, hogy nem részletekbe hatoló kutatás eredeti megállapításaiival, hanem összegező, nagyvonalú, az olvasók széles körének szánt munkával van dolgunk. Célja az ismeretközléssel párhuzamosan a tömegek helyes történelmi önszemléletének kialakítása. Ezért formailag és közvetlen modorával némileg a múlt században közkedvelt, nevelő célzatú könnyed történelmi olvasókönyvekre emlékeztet, szakszerűség szempontjából azonban felettük áll.

A műnek a vandorlás korától a XIX. sz. elejéig terjedő anyagát Unger Mátyás dolgozta fel, az utolsó másfél évszázadról Szabolcs Ottó számol be. A leíró jellegű első rész nagyjából az általános iskolai tankönyvek magyar vonatkozású anyaga keretében és színvonalának megfelelően foglalja össze és magyarázza az eseményeket. A korszakokról tömör, a kultúrtörténeti vonatkozásokra is kiterjedő jellemzést ad. Ki kell emelnünk a török hódoltságról és a XVII. sz-i Habsburg abszolutizmusról adott éles, sokszínű képet. A második rész szélesedő mederben, olykor élményteli lendülettel érzékelteti az események súlyát. A két részen átvonuló szempontok szigorú azonosága ellensúlyozza a szerzők közti stíluskülönbséget. A feladat is más: az olvasót végigvezetni a távoli múlton, és eligazítani őt a korban, melynek tanúja. Gondosan választott idézetek, irodalmi utalások gazdag képanyag és történelmi emlékeinket feltüntető függelék segítik elő a bő anyagban való tájékozódást.

A mű marxista történelmi gondolkodásra tanít. Az események mögötti nagy erővonalakat kielemezve érzékelteti, hogy a történelem a fejlődést előmozdító és hátráltató tényezők küzdelme. S a fejlődés szempontjából egy-egy társadalmi forma, intézmény, mozgalom vagy államférfiúi magatartás értéke különböző időben szükségszerűen különböző. A magyar középnemesség vezető szerepe a múlt század első felének szabadsághozgalmában pozitív volt mindaddig, míg a 49-es téli hadjárat sikerei után Bécs felszabadításának lehetőségét is elmulasztva a Szemere-kormány le nem fékezte a forradalom lendületét. A mű szemlélteti, hogy ugyanannak az irányzatnak lehet negatív és egyszerre bizonyos pozitív ér-

teke is, pl. a Bach-korszak. Az olvasó előtt feltárul, hogy egy-egy államférfi mennyire tud eligazodni a korát mozgó tényezők belső ellentmondásai közt, mennyire tudja a nép erejét a haladás irányába koncentrálni, és hogyan azonosul az egyéniséget formáló történelem és a történelem formáló egyéniség. Ezért nem elég a haladást szolgáló akarat, ha nincs összhangban a fejlődésre törő egyéb erőkkel. A II. József reformtörvényeit elbuktató reakciós alapvonalú nemesi ellenállásnak a jakobinus vonzás és az ébredő nyelvi nacionalizmus adott eleven erőt. Viszont a közvetlen gyakorlati siker se döntő értékmérője a politikának. Letaglóztató forradalmak is örökre megdönthetnek bálványokat. A fejlődés irányvonalait helyileg meg lehet zavarni, de megtörni korunkban már nem lehet, mert azok nemzetközileg találkoznak és egyensúlyozódnak.

A szerzői lelkiismeretet bonyolult próbára tevő feladat leirni röviden, tehát elkerülhetetlenül válságokra, tévedésekre, katasztrófákra és olykor látszólag népi alkattunkra is árnyékok vető kudarcok sorozatára sűrítve a múltat, úgy hogy hitet élesszünk a jövőben, de ugyanakkor kerülnünk minden illúziót vagy balsorsban megnyugvó önigazolást. Ez a történelmi önszemléletünk eddig alakító hagyomány kritikáját is jelenti.

Más népekhez hasonlóan a magyarság történelmi tudatát is osztályérdekből fakadó, vagy azzal torzult hagyományok szőtték át. Lényeges elemük volt a különleges történelmi szerepünket hangsúlyozó hivatástudat, melynek tartalma időről időre módosult ugyan, de mindig bizonyos felsőbbrendűségünk hite színezte. Mivel pedig ismételten bebizonyosodott, hogy ez a hivatás nincs arányban lehetőségeinkkel, kialakult önszemléletünk tragikus vonása, mely a mostoha sorson és árvaságon borongott. A hanyatló nemességnek saját sorsában a nemzetet temető hangulata is egyik eleme volt ennek a pszichózisnak.

Önszemléletünk torzulása volt a hagyományként megőrzendő, különleges magyar életformában való hiedelem is. Közülményeink koronként valóban adtak helyi szint az életformának, de milyen közös vonása van pl. a végvári harcok korának és a táblabíróvilágnak? A magyarságot más népektől elválasztó, örökletes, életformáló igények történelmünk-ből nem állapíthatók meg és feltételezé-

sük csak zavarhatja, hogy egy új korszaknak megfelelően kialakítsuk az új életformát, melynek persze körülményeink ismét adhatnak bizonyos helyi vonásokat. A marxista történetírás kiküszöböli a szubjektív elemet, és lehetővé teszi, hogy egy nép kívülről nézze önmagát. Ez

a szemlélet megjelöli helyünket a népek között és a korszakos gazdasági és társadalmi változások fejlődésvonalán.

A könyv minden közművelődési könyvtárban helyet érdemel. (Gondolat, 416 l. 28 Ft.)

Birkás Géza

KERTÉSZEK KÉZIKÖNYVE

A „kézikönyv” a szakkönyvek nagy családjában szerkesztés szempontjából a legnehezebb műfajok közé tartozik, mint minden olyan kiadványtípus, mely több szerző szellemi terméke. Meghatározott, jól körülhatárolt témáról — akár tudományos, akár népszerű, közérthető nyelven — szakkönyvet írni a hozzáértő szakembernek sokkal könnyebb, mint a mezőgazdaság egyik legszerteágazóbb ágáról összefoglaló kézikönyvet szerkeszteni.

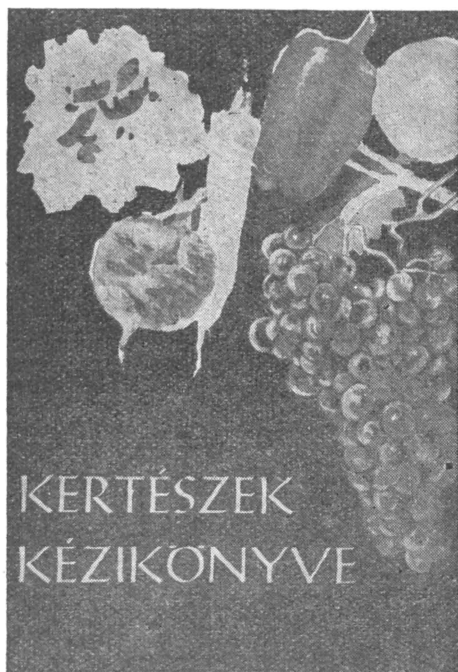
A kertészet nagyon különböző jellegű növények: évelők és egyéviak, fás- és dudvaszárúak, szabadban és üvegházban, természetes és mesterségesen rövidített tenyészidőszak alatt (hajtatás) történő termesztésével, növényi termékek előállításával foglalkozik, melyek népgazdaságunkban mint vitamindús csemegék, és tömegélemezési cikkek, esztétikai és exporttermékek egyaránt jelentősek.

A „Kertészek kézikönyve” sem alcímében, sem előszavában — amelyet hiába keresünk — nem árulja el, hogy önképzés vagy szervezett oktatás tananyagául, a szakmában dolgozók vagy a kertészet iránt érdeklődő amatőr kertkedvelők számára készült-e. Tartalma, mely a kertészet valamennyi ágának tárgyalása mellett kiterjed a növénytani, talajtani és éghajlati alapismeretekre, sőt a szőlő feldolgozására, a borkezelésre is és közérthető stílusa világosan mutatja, hogy népszerű gyakorlati szakkönyv, elsősorban a kertészeti termesztésben, termelészövetkezetekben, állami gazdaságokban dolgozó szakmunkások, brigádvezetők számára.

A nagyüzemi termesztés igényei szerint foglalkozik a dísznövénytermesztés, zöldség- és kertimágmentesztés, gyümölcsstermesztés, szőlőstermesztés, valamint az agrotechnika, a gépesítés és üzemszervezés problémáival. Nem ilyen egységes azonban a szerkesztése a népgazdaságunkban még fontos szerepet betöltő háztáji és városkörnyéki kiskertek igényeivel kapcsolatban. Míg a „Szőlőstermesztés” c. részen külön fejezet ismerteti a házikert szőlőstermesztését,

addig a „Gyümölcsstermesztés” és „Dísznövénytermesztés” fejezetében már csak néhány soros utalás foglalkozik a kisüzemi módszerekkel, a „Zöldségstermesztés”-ből pedig teljesen hiányzik. Hazai jelentőségének megfelelően tárgyalja a zöldségmagstermesztést, kár, hogy a virágmagvak termesztéséről, — mely kivételünk szempontjából is jelentős lehetne — nem esik szó.

A könyv tárgyalásmódja világos, közérthető, a tudományos szakkifejezéseket zárójelben közli magyar megfelelőjük mellett. A gyakorlati fogásokat és kialakult agrotechnikai módszereket a tudományos kísérletek eredményeivel, a biológia, élettan és technika törvényeivel magyarázza. A szöveg könnyebb megértését ábrák, képek is segítik, a között mutatósázmok, táblázatok pedig gyakorlati használhatóságát növelik, bár számuk több is lehetne. A fejeze-

tek közti eligazodást részletes tárgymutató könnyfűti.

A kézikönyv szükségességét, gyakorlati értékét, az összeállítás helyességét mutatja, hogy a most megjelent könyv a műnek már 3., átdolgozott és bővített kiadása. Ez már foglalkozik a legújabb gyakorlati módszerekkel is, mint. pl. a repülőgépes növényvédelemmel, az új növényvédőszer alkalmazásával, az

orsófák és gyümölcs-sövények nevelésével, stb. Kár, hogy „A növények életfolyamatai (Fiziológia)” c. fejezetben még mindig csak Micsurin és Liszenko nevével találkozunk, holott az utóbbi nézeteit több bíráló érte. A könyv végén felsorolt gazdag irodalomban szerepelnek az 1965-ben megjelent szakkönyvek is. (Mezőgazdasági, 527 l. 60 Ft)

Ordódy Mária

KÖNYVTÁRI SZAKIRODALOM

AZ ORSZÁGOS PEDAGÓGIAI KÖNYVTÁR ÉVKÖNYVE 1963—1964

Az évkönyv sajátos műfajt képvisel a kiadványok között. Felfoghatjuk tanulmánygyűjteménynek, de ritkábban megjelenő folyóiratnak is, számonkérhetjük tőle az intézmény munkájáról való beszámólót, de tudományos igényű feldolgozásokat is, tartalmazzon összefoglaló tanulmányokat, de tárgyaljon részletkérdéseket is, a napi gyakorlathoz szóljon, de ne feledkezzék meg a történetiségről sem, — a követelményeket sokáig sorolhatnánk. Ezért aztán egy-egy évkönyv önmagában ritkán felel meg a bírálók éppen aktuális szempontjainak. A szerkesztő — ha jól végzi munkáját — sohasem csak az éppen soronlevő kötetet formálja, hanem ugyanakkor beilleszti azt az előzők s a majdaniak sorába, hogy együttesük feleljen meg az évkönyvvel szemben támasztott kívánalmaknak. Következésképpen mi sem tehetünk mást s az Országos Pedagógiai Könyvtár legutóbbi évkönyvét megpróbáljuk hozzáilleszteni az első háromhoz és keressük a következők vonásait.

Az évkönyvek élén kötelezően a végzett munkáról szóló beszámoló áll. Megtaláljuk ezt az OPK téglaszínű füzeteiben is. Figyelemreméltó, hogy csak az 1961-es és az 1962-es fűzet tudósít egy-egy évről, az 1960-as a megalakulástól (1958) eltelt időről, sőt az előzményekről is beszámol, a legutóbbi az 1963—64-es pedig a fennállás első öt évéről ad értékelést. Mivel egy évkönyvsorozat keretén belül találjuk e kétfajta megoldást, a következőket kockázatnánk meg: inkább véljük évkönyvbe illőnek a hosszabb időszakot átfogó, tanulmányjellegű elemzéseket, semmint az éves, dokumentatív jelentéseket. Tegyük ezeket irrattárba, esetleg kis példányszámban házilag sokszorosítsuk is, de évkönyvbe már egy hosszabb fejlődési szakasz irodalmi feldolgozása kerüljön. E mellett szól az is, hogy egy

könyvtár életében oly rövid idő egy év; a fejlődés tendenciái, a minőségi változások alig-alig mérhetőek le ilyen kis távlatban.

Az évkönyv második „rovatát” a könyvtár tevékenységéhez kapcsolódó közlemények alkotják. Ha végigtekintjük a tartalomjegyzéket, mindjárt szembeötlő, hogy a szerkesztőt elsősorban az ellátandó terület igényei, a hálózatépítés problémái érdekelték, s kevésbé a könyvtári belső munka kérdésköre. Úgy véljük, ez helyes volt, hiszen a fiatal könyvtárnak először is a vele szemben támasztott követelményekkel kellett tisztába jönnie. A jelen évkönyvben *Károlyi Zsigmondné* érdekes cikke (*A középiskolai tanárok könyvtári ellátottságának kérdései*) folytatja ezt a sort. Külön említjük meg *Frey Tamásné* közleményét (*Az OPK tájékoztató tevékenységének eredményei és tapasztalatai a könyvtárközi kölcsönzés tükrében*), ugyanis a szerző minden eddigi évkönyvben jelentkezett ezzel a témával, amelyben jól tükröződnek az egész könyvtár fontos problémái: a szakirodalommal ellátandó réteg földrajzi szétszórtsága és igényeinek differenciáltsága; ebből következően milyen alsó szintig mehet el az OPK, mint országos tudományos szakkönyvtár az igények kielégítésében; a közművelődési könyvtárakkal való együttműködés; a pedagógiai szakirodalommal és a szaktárgyak szakirodalmával való ellátás biztosításának kérdése; könyvkiadási és terjesztési nehézségek stb.

Helyesen találta meg helyét az évkönyv a pedagógiatörténet területén. Az első fűzet *Pestalozzi*-tanulmánya kivételével a magyar oktatásügy történetével foglalkozik, keresve és megtalálva a könyvtári vonatkozásokat, a könyvtárosi aspektust. Az utolsó fűzetben *Zibolen Endre* forrásközlése is ezt bizonyítja.

Az egyes füzetek használati értékét nagyban emelik *Illés Lajosné* és munkatársai szakirodalmi szemléi — ámbár felvetődik az a gondolat, hogy e dokumentációs témabibliográfiák önálló kiadványként talán hatékonyabban teljesítenek feladatukat.

Új vonást jelent a két utolsó évkönyvben egy-egy praktikus célokat szolgáló összeállítás: az OPK kurrens külföldi szakfolyóiratainak 1962. évi jegyzéke után most a *felszabadulás utáni országgyűlések közoktatási és pedagógiai vonatkozásainak a repertóriumát* kaptuk.

Úgy véljük, az OPK évkönyve egyre sikeresebben tesz eleget sorozatában az évkönyvekkel szemben támasztható követelményeknek. Mit várunk az elkövetkező füzeteiktől? Szerkesztési gyakorlatban az eddigi céltudatosságot. Tartalmilag pedig egyes kérdéskörök további tisztázását.

Alapvonásaiban igen, részleteiben azonban még nem érezzük megoldottnak az OPK funkciórendszerét, ezen belül szakkönyvtári szolgáltatásainak körét és hálózati koncepcióját. A könyvtárügybe való beilleszkedés, a könyvtárközi együttműködés formáinak és módszereinek kidolgozása még további erőfeszítéseket igényel. Feltétlenül folytatni kell az igénykutatásokat, állományelemzések sorát, de nagyobb figyelemmel a könyvtári környezetre. Sommás elintézés helyett differenciáltan kellene vizsgálni az iskolai könyvtárak különféle nagyságrendi és minőségi típusait, a fejlesztés reális irányainak megszabására. Fel kell mérni a könyvtár szerepét és jelentőségét a pedagógus munkájában és a tanulás folyamatában. (OPK, 179 l.)

Papp István

CSOPORTOS FOGLALKOZÁSOK ÉS KIÁLLÍTÁSOK A GYERMEKKÖNYVTÁRAKBAN

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kiadványa jó segítség minden gyermekkönyvtáros számára. Jól összeválogatott anyaga ugyanis példa arra, hogy milyen sokfajta témát használhatunk fel a gyermekolvasók ismereteinek bővítésére, a gyermekkönyvtári munka tartalmasabbá tételére. A budapesti gyermekkönyvtárakból összegyűjtött legjobb csoportos foglalkozások tematikája, és az önálló vagy a foglalkozásokhoz kapcsolódó kiállítások forgatókönyve mintául szolgál hasonló foglalkozások és kiállítások előkészítéséhez.

E módszertani kiadvány a játékdélutánoktól a zeneországi barangolásig, a könyvtárhasználati vidám fejtörőtől a versek, az irodalom megszerettetéséig összesen tizenkét foglalkozás anyagát adja közre, ügyesen kapcsolva legtöbbhez egy-egy kiállítást is.

Az összegyűjtött sokrétű anyag azt mutatja, hogy a legkülönbözőbb ismeretágakat tárhatjuk fel a gyermekek számára. (Például: Barangolás zeneországban; Helytörténeti verseny Óbudán; Népek barátsága, népek játécai stb.)

Külön ki kell emelnünk a „Szülői értekezlet a gyermekkönyvtárban” című

részt. A gyermeknevelés sokoldalú munkájában az ilyen kapcsolat kiépítésének hasznát veszi az olvasó gyermek, a könyvtáros és a szülő is. Ez a helyes kezdeményezés vidéki gyermekkönyvtárakban is megvalósítható.

A négy nagyobb, önálló kiállítás — a csoportos foglalkozásokhoz összeállítottakon kívül — kitűnő példája annak, hogyan lehet és kell a gyermekkönyvtárban értékes, színvonalas könyvkiállítást készíteni, amely a kis olvasókat egy-egy téma komolyabb, alaposabb megismerésére ösztönzi.

Az elmondottak alapján nyilvánvaló, hogy a kiadvány serkentőleg hat az amúgy is élénk gyermekkönyvtári munkára.

Felhívja a figyelmet arra, hogy jó tapasztalataink és módszereink közreadásával országosan is segítjük a gyermekkönyvtári munkát, másrészt felveti azt az igényt, hogy a Szabó Ervin Könyvtár bibliográfiáin kívül módszertani kiadványait is szélesebb körben kell terjeszteni, a vidéki közművelődési könyvtárak számára is elérhetővé kell tenni. (FSZEK, 121 l. [Tapasztalataink sorozat, 3—4. sz.]

Stenger Katalin

A PSZICHOLÓGIAI irodalom bibliográfiáját és lelőhelyjegyzékét készítette el a Népművelési Intézet elméleti főosztálya. A népművelési kutatók, dolgozók, oktatók és hallgatók számára készült, 532 címet tartalmazó összeállítás a népművelési munka lélektani megalapozását kívánja elősegíteni. Szerkezete követi a pszichológia rendszertanát, kiemelve azokat a problémaköröket, amelyek a népművelés szempontjából különösen fontosak. A jegyzék a közművelődési könyvtárakban megtalálható magyar nyelvű könyvek kivételével közli a dokumentumok lelőhelyét is. Jól használhatják a könyvtárosok is; beszerzése elsősorban a nagyobb közművelődési könyvtárak számára szükséges. —)

Könyvtári kiadványok

HAT nyelvű tájékoztatót adott ki a kaposvári Togliatti Megyei Könyvtár. A szépen illusztrált füzet közli a könyvtár építési adatait és ismerteti szolgáltatásait magyar, francia, orosz, angol, német és olasz nyelven.

A **PIACKUTATÁS** irodalmának bibliográfiáját készítette el a Belkereskedelmi Kutató Intézet. A kiadvány 2648 könyv és folyóiratcikk címadatait tartalmazza. Anyagát téma szerinti csoportosításban sorolja fel, de névmutatót, tárgymutatót is közöl. Felünteti az egyes művek lelıhelyét

OLAJTÜZELÉS II. címmel jelent meg az OMKDK „A tudomány és technika újdonságai magyar nyelven” — sorozatának újabb száma. A kiadvány anyaga részben a legújabb külföldi folyóiratcikkek ismerteti, részben a korábbi füzet megjelenése után érkezett észrevételek figyelembevételével közli a témára vonatkozó, magyar szerzők által készített szakkönyveket és folyóiratcikkekét.

KÖZPONTI folyóirat-katalógust adott ki a Szegedi Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtára. A jegyzék a könyvtár második hasonló jellegű kiadványa; nemcsak a kurrens folyóiratokat tartalmazza, hanem retrospektív tájékoztatót is ad az egyetem periodikáiról. A központi könyvtár állományán kívül az egyetem intézményeinél található periodikákat is feldolgozza. Ez utóbbiak könyvtárközi kölcsönzését is a központi könyvtár bonyolítja le.

KÖZÖS műsorfüzetet készít Mezőkövesden a járási művelődési ház és a járási könyvtár. A füzet mindkét intézmény rendezvényeit tartalmazza és felhívja a figyelmet az előadásokhoz kapcsolódó szakirodalomra.

A **TALAJERDŐGAZDÁLKODÁS** témakörével foglalkozik az Országos Mezőgazdasági Könyvtár Szakirodalmi Tanácsadójának 22. száma. A kiadványban elsősorban az utóbbi három év folyamán megjelent szakkönyveket, a hazai kísérleti eredményeket ismertető cikkeket és tanulmányokat dolgozták fel. A legjellegzetesebb nézeteket és általánosan érvényes eredményeket részletesebben, a többiekét csak cím- adatokkal ismertetik.

A **MŰSZAKI** Egyetemi Könyvtáros 1965. évi 2. száma a tanszéki könyvtárak propagánda feladataival, a Veszprémi Vegyipari Egyetem Könyvtárának állományellenőrzésével, a tudományos és szakkönyvtárak munkaszervezésével és a tizedes osztályozás reformjával foglalkozik.

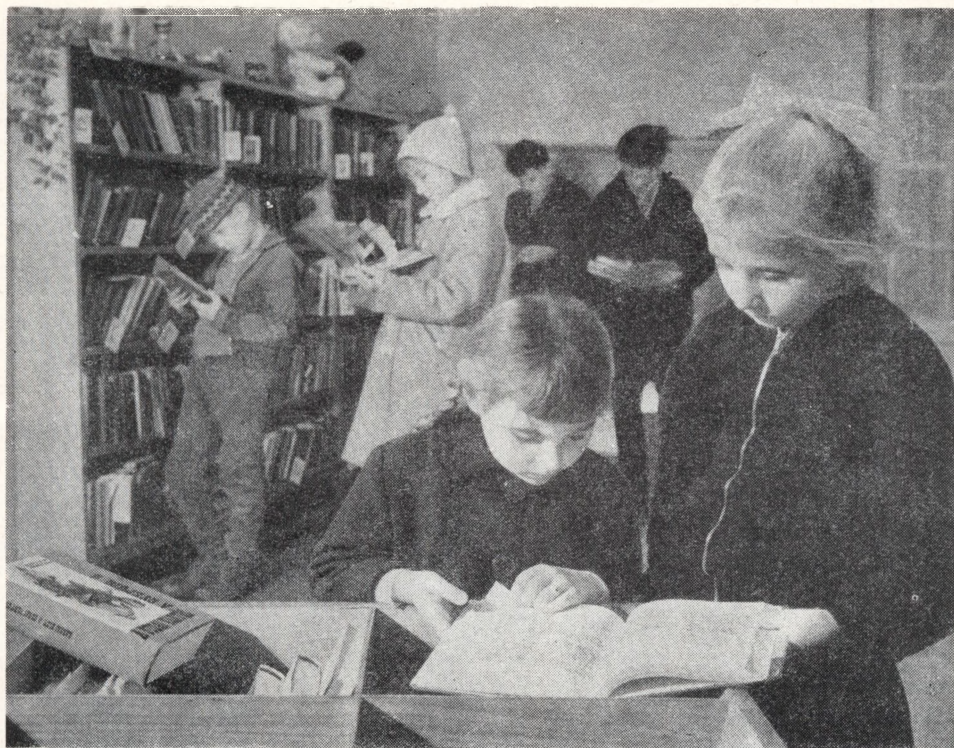
A **BUDAPESTI** Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának kiadásában a Tudományos Műszaki Bibliográfiák-sorozat 6. köteteként megjelent **Dr. Héberger Károly** és **Cserhalmi György**: A gazdaságos sorozatnagyság számítási módszerei és bibliográfiája című munkája. (V. F.)

SZÁZ könyvből álló ajánló jegyzéket állított össze a tatabányai **József Attila Megyei Könyvtár** a termelőszövetkezetek számára. A bibliográfia olyan művek címadatait tartalmazza, amelyek a tsz-kézikönyvtárak részére különösen fontosak és a kereskedelmi forgalomban beszerezhetők.

A **MAGYAR** Pedagógiai Irodalom c. O PK-kiadvány 1964. évi 2. száma 152 magyar folyóirat júliustól decemberig megjelent 2825 pedagógiai cikkének adatait tartalmazza. A címekeket tematikus csoportosításban sorolja fel.

Esti hangulat. Lipták Pál linómetszete

200 000 Ft-os költséggel korszerűsítették a csongrádi művelődési házban működő városi könyvtárat. A könyvtár alapterületét galéria építésével növelték meg (MTI Foto — Tóth Béla felv.)

Ára: 4,— Ft

Fiatál olvasók az újjáalakított Csongrádi Városi Könyvtár galériáján (MTI Foto — Tóth Béla felv.)

„INDEX” 25449